4. NOVEMBRA - „TT“ NA 22 STRANEH!

Št. 42 — Ljubljana, 21. oktobra 1954 — 20 din

TT tedenska tribuna

12 STRANI ČLANKOV IN SLIK Z VSEH PODROČIJ POLITIKE, ZNANOSTI, UMETNOSTI IN RAZVEDRILA

TEDNIK »SLOVENSKEGA POROČEVALCA«

Velika izbira MOŠKIH + ŽENSKIH dežnih plaščev

Po najnižjih cenah!

PRI Na-ma VELEBLAGOVNICI Ljubljana

PRED POŠTO

SLOVENSKI UMETNIK IZ ARGENTINE

PIANIST ANTON SOLER, slovenski rojak iz Argentine, se je v tujini povzpel do velike umetniške moči. V Ljubljani je že priredil samostojni koncert, nastopil pa bo še skupno z orkestrom Slovenske filharmonije dne 29. oktobra. Orkestru bo dirigiral beograjski dirigent Djuro Jakšić.

SAM V SMRT, DA REŠI OTROKA

V mali vasici blizu Birminghama v Angliji zbirajo prostovoljne prispevke za vdovo nekega pilota, ki je žrtvoval svoje življenje, da bi rešil otroke in ljudsko šolo pred uničenjem. Angleški pilot je letel v svojim »Spitfirerju« nizko nad vasjo. Nenadoma je eksplodiral motor. Preiskava je ugotovila, da pilot ni bil ranjen, in je imel dovolj časa za rešitev s padalom. To so potrdili tudi očividci nesreče, ki so dejali, da je pilot z velikim naporom skušal obrniti letalo, ki je letelo naravnost proti šolskemu poslopju. Junaškemu pilotu se je posrečilo, da je letalo obrnil proč od šole, vendar je nekaj deset metrov dalje treščil na tla in se ubil.

Američani in Rusi se borijo za posesti na Severnem tečaju

MRZLA VOJNA NA LEDENI FRONTI

Pokrajine na daljnem severu, ki že tisočletja leže v večnem snegu in ledu, so bile nekdaj zadnji sen pustolovcev in znanstvenikov, ki so se v medvedjem mrazu prebijali skozi led in sneg z namenom, da bi opozorili svet na neslutene lepote in trdo življenje na tem delu zemeljske oble. Danes pa v daljavah iznad polarnega kroga, ko sta tehnika in znanost dosegli vrhunec, ne vlada več tisti vzvišenj molk, kakršen je domoval tamkaj še pred dvajsetimi leti. Peščici severnjakov, okornim in v jelenove kože zavitim Eskimom, lovcem in ribičem, so se pridružile oborožene sile zahodnega in vzhodnega sveta.

Današnji svetovni politični položaj ne dopušča več nobenih izoliranih in neobljudenih prostorov. Hladna vojna drži trdno v svojih rokah tudi te oddaljene pokrajine. Arktik, ki zavzema v Atlantskem paktu prav gotovo pomembno strateško točko, pomeni danes v resnici odbojni teritorij med Sovjetsko zvezo na eni in zahodnim svetom na drugi strani, ker je zveza med evropskim oziroma azijskim kontinentom vse — tako menijo ameriški vojaški strokovnjaki — za zavarovanje tega področja pred morebitnim vpadom sovjetskih oboroženih sil, zlasti zato, ker vedo, da imajo Rusi, začenši že z znamenitim učenjakom Lomonosovom, za seboj že dolgo tradicijo v polarnem raziskovanju.

Forsiranje različnih znanosti, med njimi tudi meteorologije in jedrske fizike v vojaške namene priča dovolj zgovorno, da posveča Sovjetska zveza raziskovanju polarnih pokrajin velikansko pozornost. Morda ne bo odveč, če povemo, da so Rusi formirali že pred dobrimi dvajsetimi leti svojevrstno ustanovo z imenom »Glavna uprava severnih morskih poti«, ki je iz leta v leto bogatila meteorološko znanost, obenem pa dajala obrambnemu ministrstvu Sovjetske zveze dragocene podatke vojaškega značaja. To ustanovo vodi V. F. Bruhanov.

Ne glede na skoraj neznosne pogoje severa, kjer mraz fizično uničuje človeška življenja, stojijo tamkaj neizčrpne rezerve vojnega materiala in ljudstva. Daleč nad polarnim krogom, od koder so nekdaj zaman pričakovali vrnitev drznih raziskovalcev, nastajajo danes številne utrdbe. To so ledene katakombe z živimi ljudmi, ki tamkaj za ceno svojih življenj služijo interesom svetovne politike ali miru — kakor se vzame. In razen tega je v večni pripravljenosti tudi z najbolj modernim orožjem opremljena protiletalska zaščita; iz vojašnic in mornariških baz se dvigajo antene radiotelegrafskih in radarskih postaj, da meteorološke centre, opremljene z vsem komfortom sploh ne omenjamo. Ljudstvo in tehnika sta torej na preizkušnji v ledenih učiliščih severa — hladna vojna na ledeni fronti!

Vojaški načrt za obrambo severa imata v posesti komanda na Aljaski in pa severnovzhodno poveljstvo. Zaradi dominantnih vlog, ki jih opravljata, stojita obe komandi pod poveljstvom generalov zračnih sil, s čimer seveda ni zmanjšana pomembnost kopnih sil in mornarice. Severovzhodna komanda (poveljuje ji generalni poročnik Myers) zavzema tako velikansko področje, kot vseh 48 držav Amerike.

Pred nevadnim so na severu izvedli velike vojaške operacije, vodene neposredno iz glavnega stana, ki je sedaj v St. Johnsu na Novi Fundlandiji. Rednih vojaških manevrov so se udeležili z najbolj različnimi vrstami orožja ter v tej pokrajini, ki je že tisočletja v ledu, tudi preizkusili njihovo dejstvo.

Vojaki so morali biti med manevri kos najtežjim vremenskim razmeram severa: medvedjemu mrazu, divjim viharjem in polarnim nočem. Postavili so tudi radarske senčnike, ki naj bi zapadno sfero zavarovali pred morebitnimi napadi iz Sovjetske zveze in tudi stalno kontrolirali premike njihovih oboroženih sil. Inženirji v službi ameriške armade so tamkaj zgradili tudi posebno mesto za tam nastanjene zvezne postojanke in sicer globoko v ledu. V bližini le teh so prav tako iz ledu postavili kurjene hangerje, energetska skladišča (za nafto, bencin, olje itd.) radijske oddajne in sprejemne postaje, veliko letališče za težke bombnike (leteče trdnjave), za lovce, skratka vse, kar bi nekoč, če bi se hladna vojna sprevrgla v oboroženi spopad, moglo služiti svojemu namenu. Od zore do mraka pa je prav tako na delu tudi ledenomorska vremenoslovna-letalska služba, ki stalno opravlja meteorološka raziskovanja na tem področju, o svojih odkritjih pa obvešča centralne postojanke tisoče milj od tod.

Grönland pomeni torej važno strateško točko, saj leži skoraj natančno na polovico poti med Severno Ameriko in državami severne Evrope. V bodočnosti pripisujejo Grönlandu tudi glede civilnega letalskega [illegible] med omenjenima kontinentoma velik pomen. Veriga letalskih postojank se začenja [illegible] pri Ladadorju in Aljaski, gre čez Grönland in Island in od tod na Norveško. Ker pa bo tudi v bodoče oskrba teh oporišč z energetskimi sredstvi osrednji problem, so že zdaj izdelali načrte za postavitev premičnih atomskih central.

Gradnja ledolomilske flote v ZDA je zlasti v zadnjih letih dosegla precejšen napredek, ob čemer seveda ne smemo pozabiti, da je tudi nasprotna stran podvojila ali celo potrojila tovrstno proizvodnjo.

Med vajami so preizkušali tudi atomske podvodne bojne čolne.

Kakor v Aziji ali Evropi je tudi vojaški potencial severa v večni pripravljenosti. Ali bo služil interesom miru in napredka, ali pa novemu svetovnemu požaru — to bo pokazala šele prihodnost.

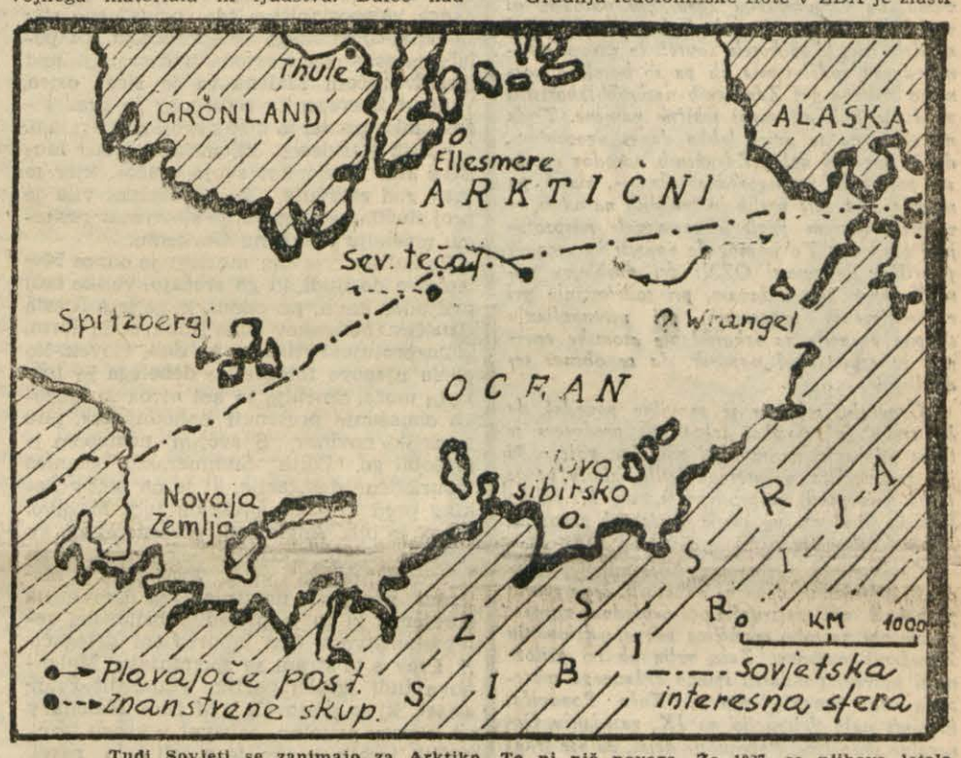

Tudi Sovjeti se zanimajo za Arktiko. To ni nič novega. Že 1937. so njihova letala preletela pol in isto leto so postavili svoje postaje na ledenih gorah Arktičnega morja. Med vojno so bili preveč zavzeti z bojiščem na zahodu svoje države, da bi se lahko bolj posvetili severnim predelom. Šele po vojni so se jih znova lotili. Skoraj vsako leto pošiljajo Sovjeti v Arktiko svoje strokovnjake na ledene gore, da bi proučevali morske tokove, dno Arktičnega oceana in zlasti vreme. Podobno tudi Američani. Toda ko je ledena gora, ki so jo Američani »zasedli«, zaplula sredi 1950 v sovjetski sektor Arktike, so moskovski juristi takoj proglasili suverenost nad vsem ledom in vodo med evrazijsko celino in severnim tečajem. S tem so prepovedali bivanje Američanov na vsaki ledeni gori, ki bi zaplula v to njihovo področje, razen če se ne bi izkazalo, da je to »ladja«.

Rusi so objavili nekaj zanimivih podatkov o arktičnem oceanu, zlasti pa še o podmorskem gorskem hrbtu, ki se vleče od otoka Ellesmere do Novosibirskih otokov. Ta greben poteka blizu severnega tečaja in po ruskih meritvah doseže višino do 3000 metrov nad morskim dnom. Letos aprila so poslali Rusi največjo ekspedicijo v Arktiko. V njej je na desetine letal in najmanj 100 mož. Izbrali so dve stari ledeni gori, na katerih so že prej bila taborišča, eno v bližini otoka Wrangel, drugo pa v neposredni bližini tečaja. S seboj imajo dobesedno vse, celo hišice, ki so jim jih zgradili moskovski arhitekti, in limone s Kavkaza. Toda odprava je doživela neprijetno smolo: na letališčih se je začel led topiti, tako da so morali vzdrževati zvezo le še s helikopterji. Zanimivo je, da v Rusiji o tej odpravi izredno veliko poročajo, kar sicer ni njihova navada. Celo radio ima v odpravi svojega sodelavca, ki se vsak dan ogiaša s severnega tečaja preko radia Moskve. Iz te glavne baze so poslali sedaj že več izvidniških enot po morju okrog Spitzbergov in celo proti Grönlandu. Pravijo, da je njihov glavni namen določiti vremenske razmere okrog tečaja.

Vzrok, da so se Rusi z vso vnemo lotili področja severno od svoje države, je treba iskati tudi v preobremenjeni transsibirski železnici in v želji, da bi sovjetska mornarica rešila problem prometa na Daljnem vzhodu. Na drugi strani pa bi prav gotovo radi zagotovili strateško obrambno črto čim dalj od kopnine.

Odkar je 6. aprila 1909 človek prvič stopil na najsevernejšo točko našega planeta, so vse velesile poizkusile dobiti oblast nad tem sicer pustim, a vendar strateško izredno važnim predelom naše zemlje. Na rtiču Columbia so postavili spomenik admiralu Pearyju, poveljniku prve ekspedicije, ki je dosegla severni tečaj.

DRAMATIČNA POT NA VELIKO GORO

Vodja italijanske odprave na Veliko goro je bil Ardito Desio, znani italijanski alpinist in direktor inštituta za geologijo na milanski univerzi. S premagano goro se je seznanil že leta 1929, ko je prvič prišel med himalajske orjake. Star je 57 let.

V TEKMI DVANAJSTIH EKSPEDICIJ JE ZMAGALA ITALIJANSKA ODPRAVA

Druga najvišja gora sveta K—2, po tibetansko Chogori, oziroma po naše Velika gora, se je upirala najboljšim alpinistom z vseh koncev sveta precej dlje kot Mount Everest. Šele pred kratkim je prispela v domovino njenih osvajalcev — Italijo dobra novica, da K—2 ni več neznan.

Mount Everest ni ustavil alpinistov. Mnogi so se temeljito ušteli, ko so napovedovali, da je himalajsko pogorje zgubilo na svoji privlačnosti z uspelo plezalno turo Tensinga in Hillarya na vrh najvišje gore sveta (8888 m) lani 29. maja. Pobočja himalajskega pogorja so bila letos od začetka do konca prizorišče doslej najbolj množičnega starta alpinistov na osem tisočake. Slabe vremenske razmere so nagajale Argentincem, Japoncem, Švicarjem, Američanom, Pakistancem in seveda nič manj zmagovitim Italijanom, ki so »leteli« najviše med drugim tudi zaradi starih »pravic«.

Na prste bi jih prešteli, ki so letos prinesli s Himalaje celo kožo; Hillary si je pri reševanju nekega ponesrečenega alpinista nakopal pljučnico in polomil tri rebra, podobno usodo so delili z njim še mnogi drugi.

Italijan Achille Compagnoni, ki je stopil nenapovedano na K—2 je moral zaupati tri prste svoje leve roke domačemu strokovnjaku za plastično kirurgijo. Compagnonijeve nesreče pravzaprav ni vredno šteti, toda gre za osvajalca. Stene Velike gore so namreč v zgodovini poskusov njene osvojitve smrtno oplazile vsega skupaj šest alpinistov. Član letošnje zmagovite italijanske ekspedicije Mario Puchoz je bil šesti. K—2 je bil tudi za zmagovalce bolj neusmiljen kot Everest.

Proti granitni Veliki gori so se odpravili prvi alpinisti: Angleži, Avstrijca in en Švicar že leta 1902. Do Velike gore (8611 m) jim je ostalo še dobra dva kilometra plezanja (v višino), pa so se vrnili. Sedem let kasneje je sledila velika ekspedicija kneza Abruškega. Ta ekspedicija je bila največjega pomena za vse plezalne ture na Veliko goro. To je bilo pravo študijsko potovanje. Na filmu formata 24×30 centimetrov so prinesli domov najlepše posnetke pobočij K—2, s kakršnimi se ni poslej vrnila nobena druga skupina. Člani ekspedicije so izdelali tudi prve zemljevide tega področja, posamezni člani pa so priplezali 7500 m visoko in so imeli polnih 13 let svetovni rekord v plezanju na najvišje gore. Italijanski geograf in geolog prof. Ardito Desio je dvajset let pozneje še obogatil zemljevid grebenov Velike gore, kar je izkoristil do kraja šele letos!

Tik pred preteklo vojno so se pojavili na strminah K-2 člani ameriškega alpinističnega kluba. Vodja te ekspedicije Charles S. Houston, ki si je dotlej nabral že precej skušenj v himalajskem pogorju, je imel s seboj še štiri najboljše ameriške alpiniste in prvič tudi šest domačinov-Serpasov, brez katerih si pozneje v teh krajih niso mogli niti zamisliti nobene ekspedicije. Zelo lahko opremljena skupina Američanov, vodnikov-Serpasov in številnih nosačev se je mudila od srede junija pa vse do 3. julija v vznožju K-2, da bi še enkrat pregledala možnosti za najugodnejšo pot. To zavlačevanje se je pozneje izkazalo za usodno. Čeprav so se tako dolgo zamudili s proučevanjem možnih plezalnih tur, so se naposled odločili za znano steno kneza Abruškega. 21. julija sta Houston in Petzoldt priplezala do vznožja piramidastega vrha približno 7925 m visoko. Spričo oboževanih klasičnih pravil alpinistike ta ekspedicija ni tvegala kaj več, čeprav je bil nenavadno lep dan. Na povratku so ta veliki alpinistični uspeh spremljali na eni strani obžalovanje, na drugi pa so se vrstili pikri nasveti: za osvojitev »gore vseh gora« je potrebno tudi mnogo odločnosti in pripravljenosti na vse.

Naslednje leto so zopet prišli Američani. Njegova druga pot se je končala nadvse tragično: smrtno so se ponesrečili član odprave Dudley Wolfe in trije Serpasi. Ekspedicijo je vodil odlični alpinist ameriški Nemec Wiesner.

Druga svetovna vojna je prinesla pobočjem K-2 dolgotrajen odmor in šele predlanskim jih je zopet naskočil Američan dr. Charles S. Houston, Ta ekspedicija je bila prišla brez Serpasov, ki niso dobili potnih dovoljenj. Sprva je predlanska tura Američanov obetala dokaj dobro; 1. avgusta so si uredili taborišče v višini 7740 m. Hrane in goriva so imeli za dvanajst dni. Toda na vsem lepem, ravno ko so bili pripravljeni tvegati vse, da bi priplezali na Veliko goro, se je razbesnel strašen snežni vihar. Trajal je deset dni dan in noč. Medtem je hudo zbolel član odprave geolog A. Gilkey. Desetega dne se je Houston odločil odnesti težkega bolnika v izhodno taborišče. Med nenehnim snežnim viharjem so priplezali tega dne le sto in petdeset metrov navzdol!

Proti večeru se je pripetila nesreča. Eden najbolj izkušenih članov te ekspedicije George Bell je odpovedal zaradi mraza in utrujenosti, padel je in potegnil za seboj tri dvojne naveze. Obdržal se je le Peter Schoening, ki se je bliskovito hitro znašel in potlej držal na navezi pet mož. Ta dogodek je prav edinstven primer izredne moči in bliskovite reakcije. Najlonska vrv se je napenjala, ko da bi bila iz gumija, toda vzdržala je. Nosači — Gilkeyevi tovariši so se pri tem spodrsljaju, ki bi moral biti praviloma usoden za vse, le laže ranili, tako da so lahko brž zavarovali nosilnico in geologa. Na Gilkeya pa je menda zares prežala smrt! Prav v trenutku, ko so mu v steni pripravili kolikor toliko varno mesto in so hoteli po njega kakih sto metrov daleč, je nenaden plaz odnesel Gilkeya z nosilom vred v prepad. To je eden najbolj dramatičnih odlomkov iz zgodovine osvajanja Velike gore. Leta 1938 je bila prva Houstonova ekspedicija dobro založena le 700 metrov pod vrhom. Bil je tudi lep dan. Če bi bil Houston tedaj odločen, bi bila zmaga dosegljiva z roko! Druga Houstonova ekspedicija je bila pripravljena tudi na žrtve, toda drugič je Velika gora dejala: Ne!

Preden bi se Američani drugo leto spet odpravili na K-2, so jih prehiteli Italijani. Treba je priznati, da so delali vseskozi dobro. Računali so z dolgimi roki. Izkoristili so premor in so se po 45. letih odpravili po stari poti: steni grofa Abruškega oz. prof. Desia, ki je tokrat sam prevzel vodstvo ekspedicije. Med snežnimi viharji se je člana ekspedicije Puchoza lotila pljučnica in 20. junija letos je K-2 terjal svojo šesto žrtev. Še 40 dni in noči je bil nedostopen, potem se je zamajala tudi druga najvišja gora sveta. Italijanski alpinisti so si s svojimi dolgotrajnimi, premišljenimi in niti malo mrzličnimi pripravami in napori zaslužili uspeh, ki ne bo zlepa pozabljen. Zraven si je pridobil slavo še kirurg Savvero Roselli, saj zatrjujejo, da se mu je posrečilo rešiti vse tri prste Achilla Compagnonija, ki so mu bili počrneli na vsem lepem ob povratku v domovino.

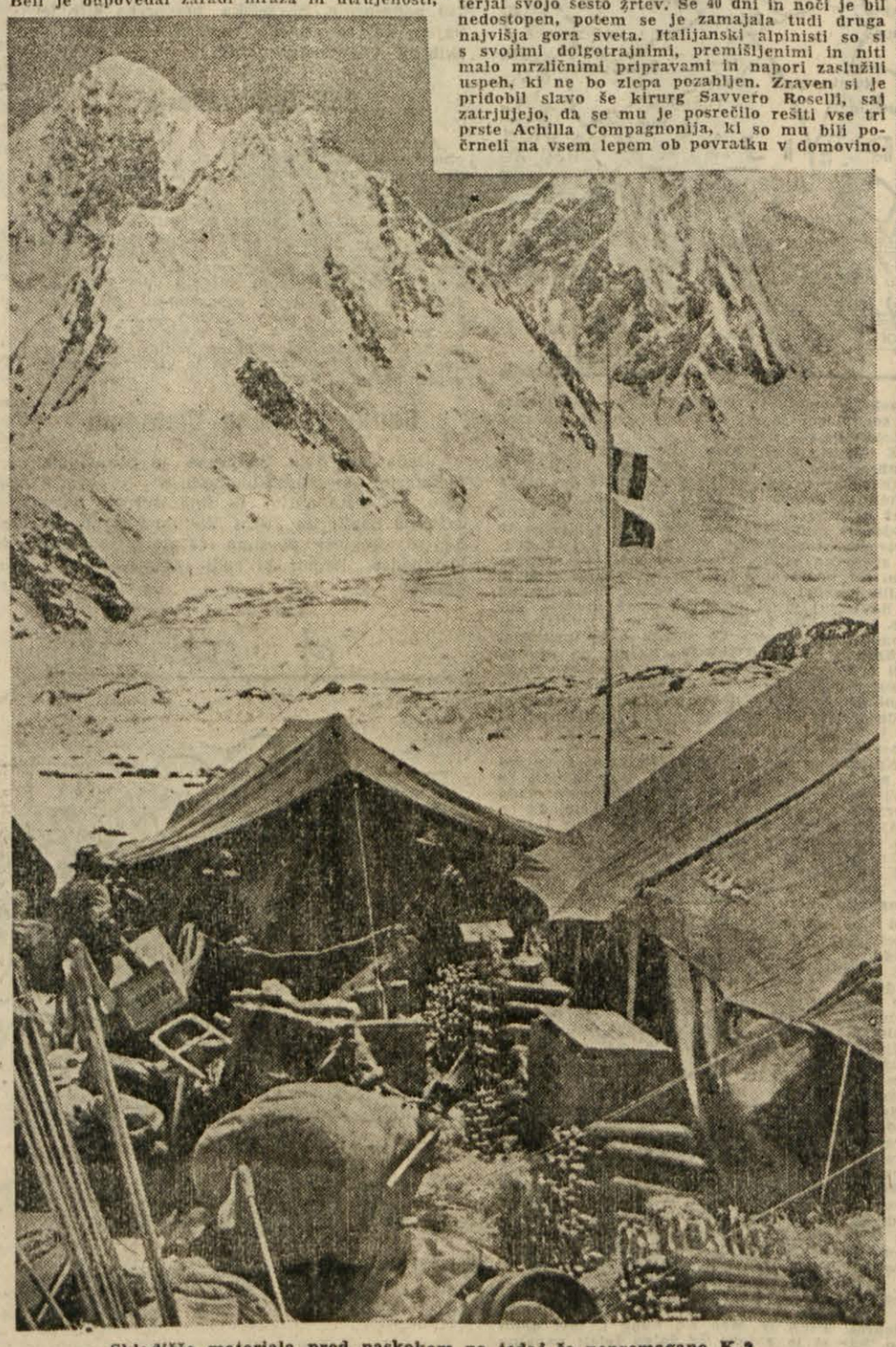

Skladišče materiala pred naskokom na tedaj še nepremagano K-2.

10.000 OTROK NA DAN

V kratkem bodo v Moskvi proslavili desetletnico poziva na povečanje rojstev. Zakon iz l. 1944 je določil, da morajo vsi neoženjeni plačati 17 % davka od svojih dohodkov, za novorojenčke pa je predvidel nagrade (600 rubljev za tretjega otroka in 7.500 rubljev za sedmega otroka itd.). Za matere so bili določeni častni naslovi, kakor »slavna mati« za sedem otrok, ali pa »naročni heroj« za deset otrok. Uspeh tega ukrepa je ta: danes imajo 4 milijone več zakonov s sedmimi otroki in 4 milijone novorojenčkov vsako leto. Če bo šlo tako naprej bo Sovjetska zveza leta 2000 štela več kot 400 milijonov prebivalcev.

TT tedenska tribuna

24. oktober - *svetovni praznik*

Pred devetimi leti so predstavniki številnih držav — med njimi je bila tudi Jugoslavija — v San Franciscu sklenili, da v imenu vsega človeštva osnujejo novo mednarodno organizacijo, ki naj bi zajela vse narode sveta. Ta organizacija naj bi pomenila rojstvo nove diplomacije, novih odnosov med narodi in državami in naj bi s svojim vsestranskim delovanjem tako na političnem kot na gospodarskem in kulturnem poprišču pomagala utrjevati in varovati mir ter z uspešnim sodelovanjem vplivala na razvoj in blaginjo vseh narodov sveta.

Generalna skupščina Združenih narodov je zato l. 1947 sklenila, da se 24. oktober razglasi za »svetovni praznik« z namenom, da se na ta dan po vsem svetu ljudje spomnijo te pomembne organizacije, ki ni in ne sme biti samo področje, kjer se sestajajo diplomati, pač pa mora imeti svoj odziv in vpliv pri najširših množicah po vsem svetu.

V svoji poslanici, ki jo je za letošnji praznik pripravil generalni sekretar Združenih narodov Dag Hammerskjöld, je rečeno:

»Združeni narodi — kot organizacija — niso popolni. To se lahko izboljša. Ustanovna listina Združenih narodov ima vsekakor hibe: tudi te se lahko popravijo. Toda pojem svetovne organizacije — smoter in cilj naše dolge poti od barbarstva do civilizacije — je danes del našega življenja. Izkoristimo Združene narode to sredstvo, ki smo ga ustvarili, da bi utrdili za sodelovanje med narodi z namenom, da okrepimo mir in da podpremo ljudi širom sveta, da si bodo lahko uredili polnejše in bogatejše življenje.«

Ni težko ugotoviti iskrenosti teh besed. Vsi vemo, da Organizacija združenih narodov ni vselej bila kos svoji nalogi, ker so bile pač na delu sile, ki so hotele zavreti ta razvoj mednarodnega sodelovanja ali pa so hotele govorniško tribuno pri Združenih narodih izkoristiti za svoje bolj ali manj sebične namene. Toda ne glede na te ovire lahko danes ugotovimo, da je porastel ugled Združenih narodov in da so pozitivne in napredne sile — zlasti pa mnenje in težnje malih in srednjih narodov — v marsikaterem pogledu premagale nasprotujoče tendence. To je mogoče opaziti na mnogih popriščih dejavnosti OZN: pri problemu pomoči nerazvitim državam, pri sodelovanju pri razorožitvenih programih, pri ustanavljanju skupne agencije za izkoriščanje atomske energije in seveda pri naporih, da se ohrani sedanji mir.

Generalni sekretar je pravilno povedal, da bo treba še marsikaj izboljšati, predvsem je treba odpraviti nerazsodne politične poteze, ki jih zagovarjajo nekatere velesile, zlasti pa je treba odpraviti nasprotovanje, da bi veliko kitajsko ljudstvo ne smela zastopati prava in legalna delegacija.

Če je danes svetovno vzdušje milejše, če se opaža popuščanje nevarne napetosti, če je skoraj prenehala vse zastrupljajoča »hladna vojna«, potem gre za to v marsičem zahvala delovanju Združenih narodov. Zato velja ob tej priložnosti posebej poudariti izjavo državnega sekretarja za zunanje zadeve Koče Popoviča, ki vodi našo delegacijo na IX. zasedanju Generalne skupščine. Popovič je dejal, da »se sedaj na razorožitvenem vprašanju najbolj pozna zboljšanje mednarodnega položaja«. Ta izjava je obrabrujoča ... To pa toliko bolj, ker vse kaže, da smo na začetku razdobja, ko bo razum sam zahteval utrditev miru in ko bodo morale tudi velesile popustiti pred svetovnim javnim mnenjem, ki hoče trajen mir.

S to željo se proslavi Dneva Združenih narodov pridružujejo tudi jugoslovanski narodi, ki so vedno iskreno zagovarjali in z vsemi silami podpirali dobra dejanja in napredne ideje Organizacije združenih narodov.

Nove knjige SKZ

SVETOVNI ROMAN

Nathaniel Hawthorne:

HIŠA S SEDMIMI PROČELJI. — Zanimiv roman o zgodovini starinske hiše in njenih lastnikov.

Romain Rolland:

JEAN CHRISTOPHE, III. knjiga. — Z nedosežno umetniško močjo nam pisatelj slika tudi v tej knjigi življenjsko in umetniško rast nemškega glasbenika.

SODOBNI ROMAN

Erskine Caldwell:

RAZKOPANA GRUDA. (Ta knjiga je bila napovedana pod naslovom »Neznana Amerika«.) — Mojstrski oris življenja na farmi, kjer so njeni lastniki naslutili rudnik zlata.

—o—

Izšla je tudi nova, 12. izdaja priznane gospodinjske knjige

»SLOVENSKA KUHARICA«!

Gospodinje, sezite po njej pravočasno, da ne boste pozneje, ko bo pošla, spet v zadregi!

- Izdaja časopisno založniško podjetje SZDL »NAŠ TISK« v Ljubljani, direktor Rudi Janhuba. Urejuje uredniški odbor. Glavni urednik Branko Babič, odgovorni urednik dr. Dušan Savnik. Tiska tiskarna »Slovenskega poročevalca« v Ljubljani, predstavnik Franc Plevel
- Uredništvo: Ljubljana, Tomšičeva ul. (pritličje), poštni predal 150. Telefon 23-522 do 23-526 (interna številka 23).
- Naročniški oddelek: Ljubljana, Kardeljeva ul. 5, telefon 21-832. Naročnina celoletna 960 din, polletna 480 din, četrtletna 240 din, mesečna 80 din. Posamezna številka 20 din
- Oglasni oddelek: Ljubljana, Kardeljeva ul. 5, telefon 21-896.
- Številka tekočega računa pri Narodni banki: 601-T-428
- Rokopisov ne vračamo!

POZDRAV BEOGRADU *OB 10-LETNICI OSVOBODITVE*

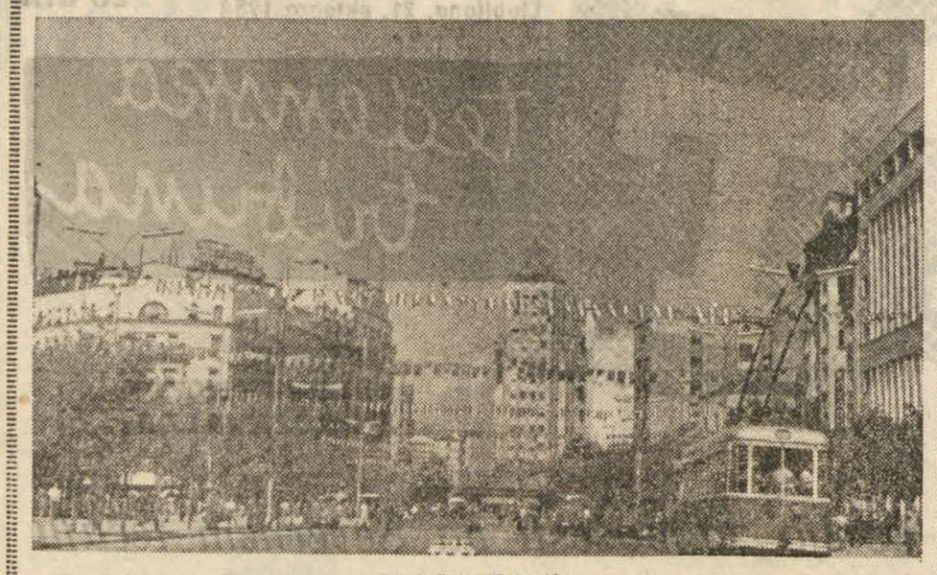

Pogled na Terazije

Harem in politika

Državni predsednik Indonezije dr. Sukarno, ki je star 53 let, si je vzel za drugo ženo 30-letno vdovo, ki ima od prvega moža že pet otrok, on sam pa ima s svojo prvo ženo štiri otroke. Kot musliman ima predsednik Sukarno pravico imeti v svojem haremu štiri žene, mora pa prva žena po cerkvenih in državnih predpisih odobriti vsako novo poroko. Po drugi predsednikovi poroki je bilo nekaj mesecev vse v redu in nihče ni dvomil, da se prva predsednikova žena ni strinjala z drugo poroko svojega moža.

Zdaj pa se je v predsednikov harem vmešal odbor Zveze ženskih organizacij, ki je dobil od prve predsednikove žene Fatavati izjavo, da pravzaprav ni zadovoljna z drugo poroko svojega moža, ker je v družini tako že preveč otrok. Odbor ženskih organizacij je objavil svojo spomenico, v kateri je rečeno, da se žene Indonezije že deset let bojujejo za svoje najosnovnejše pravice, ter da ne morejo trpeti, da bi predsednikovo zasebno življenje dokazovalo da pravice in časti indonezijskih žena še vedno niso upoštevane. Takoj po objavi te spomenice je dal državni predsednik Sukarno razglasiti, da bo pri uradnih sprejemih prisotna samo njegova prva žena, odbor ženskih organizacij pa s tem še ni zadovoljen ter zahteva, naj o drugi poroki državnega predsednika čimprej razpravlja parlament.

Spet en detonator manj!

Schmidt-Wittmark je bil v Stockholmu

Švedska vlada je zahtevala od svoje obveščevalne službe, da do podrobnosti rekonstruira celoten potek obiska, ki ga je letos januarja napravila švedskim tovarnam in vojaškim napravam delegacija zahodnonemške varnostne komisije. Tedaj so predstavniki iz Bonna preštudirali ureditev švedske vojske in so si ogledali tudi nekatere strogo zaupne inštalacije. V tej delegaciji pa je bil tudi poslanec Schmidt - Wittmark, ki je pred kratkim pobegnil v Vzhodno Nemčijo. Značilno je, da je Schmidt - Wittmark po povratku iz Švedske poslal bonnski vladi poročilo, v katerem je med drugim napisal: »Ničesar mi niso mogli prikriti«.

Spor v organizaciji »muslimanskih bratov«

Egiptovska vlada je očividno zelo zadovoljna zaradi spora, ki je nastal v organizaciji »Muslimanskih bratov«. Ta organizacija je delala novemu egiptovskemu režimu že mnogo preglavic. Predsednik egiptovske vlade Naser je izjavil, da se vlada ne bo vmešavala v spor, ki je nastal med frakcijami »Muslimanskih bratov« in da bo ostala tudi kakor dolgo bo mogoče v veljavi legalizacija te organizacije. O samem sporu sicer še ni točnih podatkov, da pa je spor zelo resen, se vidi tudi po udeležbi nedavnega občnega zbora organizacije »Muslimanskih bratov«. Po pravilih bi se moralo občnega zbora udeležiti 137 delegatov, prišlo pa jih je samo 70. Ta udeležba je dokaz, da se je organizirala močna opozicija proti vrhovnemu voditelju »Muslimanskih bratov« Hasanu el Hodeibyju. Tudi med 70. udeleženci občnega zbora je bilo več njegovih nasprotnikov, kajti 20 članov vrhovnega vodstva organizacije je na skupščini podalo svoje ostavke. Sam Hasan el Hodeiby se občnega zbora sploh ni udeležil, in tudi ni z ničemer razložil svoje odsotnosti. Predstavnik egiptovske vlade je izjavil, da bo vlada proučila novo situacijo ter potem odredila svoje stališče.

NOVINAR OPISUJE PREDSEDNIKA SOVJETSKE VLADE

Najnovejši portret Malenkova

Američani so najbrž z velikim zanimanjem prebirali članke o življenju in razmerah, o ljudeh in družbenem vzdušju, ki jih je v zelo razširjenem newyoškem dnevniku »The New York Times« objavljal dopisnik tega časopisa v Moskvi — Harrison Salisbury.

Med temi opisi je gotovo najzanimivejši tisti, ki daje podobo predsednika sovjetske vlade Malenkova. Salisbury gre marsikje v preveč natančne podrobnosti, vendar je iz tega opisa mogoče izločiti nekatere posameznosti, ki nam osvetljujejo lik Stalinovega naslednika in njegovo vlogo na vrhu sovjetske hierarhije.

Pisec najprej potrjuje vesti, ki so jih objavili mnogi listi, češ da je Malenkov zapustil svojo nekdanjo rezidenco v Kremlju in tamošnje pisarne ter da se je preselil na cesto Pomeranceva, kjer je menda že od letošnjega prvega januarja v razmeroma skromni palači starega stila, oddaljeni deset minut z avtomobilom od Kremlja in v neposredni bližini kitajskega in finskega veleposlaništva ter privatnega stanovanja ameriškega veleposlanika. Ta palača je ograjena z vrtom, nadzorstvo nad prebivališčem Malenkova je sicer ostro, vendar diskretno in Salisbury je brez težav lahko posnel to hišo s svojim aparatom.

Kakih štirideset kilometrov izven Moskve ima Malenkov svojo »dačo«, kjer se prav rad zadržuje. Ta podeželska vila je prej služila za stanovanje slavnemu ruskemu pisatelju Maksimu Gorkemu.

Po Salisburyjevem mnenju je odnos Malenkova do ljudi, ki ga srečajo, veliko bolj priljuden kot n. pr. odnos, ki ga ima Nikita Hruščev. Malenkov »ima ljubkost in šarm, ki nasprotujeta vtisu, ki ga dobi človek, ko gleda njegove fotografije debelega in težkega moža. Smehlja se kot otrok in njegovo obnašanje preseneti Zahodnjaka«, piše ameriški novinar. S svojim nastopom je pridobil go. Edith Summerskill, članico laburistične delegacije, ki je na poti v Peking pred kratkim obiskala tudi Moskvo. Zlasti je bila Angležinja presenečena, ko ji je Malenkov podaril šopek cvetja, ki ga je sam nabral na vrtu. Prav tako je Malenkov predlagal napitnico »za dame« na sprejemu, ki ga je priredilo britansko veleposlaništvo v čast laburistični delegaciji. Prav s te strani se spominjajo Malenkova tudi igralci pariške »Comedie-Francaise«, ki so gostovali v Moskvi. Malenkov se je prav prijetno zabaval v krogu francoskih igralk in jim je v šali celo rekel, naj se nikar ne bojijo komunista, saj je komunist stara francoska beseda . .

Salisbury tudi pravi, da se Malenkov zelo lepo obnaša in da je zelo takten. Brž ko se začne kakšna diskusija zapletati, se takoj potrudi pretrgati mučno vzdušje s šalo, da bi tako spremenil smer razgovora. To se je tudi zgodilo ob sprejemu laburistične delegacije, ko je Hruščev ostro pritiskal na Angleže, naj podprejo sprejem Kitajske v OZN. Ko je ta razprava postala že precej mučna, je vpadel Malenkov in začeli so govoriti o nečem drugem. Niti Malenkov niti Hruščev ne znata tujih jezikov. Malenkov sicer govori nekaj francoščine, Hruščev pa zna nekaj nemščine. Pač pa se Malenkov izraža v zelo lepi ruščini, njegov izgovor in njegov stil pričata o zelo izobraženem človeku.

Ameriški novinar tudi opisuje, kako se Malenkov vede pri kosilu. On pravi, da je Malenkov »bolj po evropsko«, ker drži v desnici nož, v levici pa vilice in ju ne preklada iz roke v roko, »kakor to delamo Američani«. Obleke Malenkova so lepo krojene in iz izbranega blaga. Pri tem Salisbury spet pripominja, da Malenkov še zdaleč ni tako težak, kakor je videti na fotografijah, pač pa da »je zelo lahek na nogah.«

Salisbury je povedal tudi nekaj o intimnem življenju Malenkova. »Poročen je že dolgo, toda ne s sestro Hruščeva, kakor je že večkrat pisalo v listih.« Zanimivo je, da je Aneurin Bevan v svojih spominih na potovanje v Moskvo, spet zapisal to zmoto! Žena Malenkova je zelo ljubezniva in preprosta ženska, približno prav toliko stara kot Malenkov in se še ni javno pojavila s svojim možem. Samo enkrat so ju videli skupaj in to je bilo za zadnjih volitev. Malenkov ima dva otroka: hčerko in sina.

To so torej v glavnem vsi podatki o danes slej ko prej pomembnem voditelju Sovjetske zveze, podatki, ki so bili doslej širši javnosti skoraj nepoznani.

Burna zgodovina Port Arthurja

Po nedavnem sovjetsko-kitajskem sporazumu bo vojaško in pomorsko oporišče Port Arthur pripadlo Kitajski 31. maja 1955. Sovjetska zveza se je temu oporišču odrekla. To je storila najbrž brez posebnega navdušenja, kajti to bazo so običajno imenovali »Gibraltar Daljnega vzhoda«. S Port Arthurjem so bile povezane slavne, pa tudi hude ure ruske zgodovine, kajti že od prejšnjega stoletja je bilo to pristanišče namenjeno, da podobno kot Vladivostok postane gospodar nad Kitajskim morjem.

Za Port Arthur se s tem začenja novo zgodovinsko razdobje, ki bo tesno povezano z usodo kitajskega kopna, kateremu tudi po vsej pravici pripada. Morda bo ta zgodovina manj burna kot je bila dosedanja . . .

Zgodovina dolgo ni poznala tega imena, — ki gotovo nima kitajskega prizvoka, — kajti dal mu ga je šele admiral Seymour, ko se je v tem oddaljenem kraju Kitajske izkrcal leta 1860; toda šele po koncu kitajsko-japonske vojne z l. 1894 so se začeli pričkati za njegovo posest. Zmagoviti Japonci so za vsako ceno hoteli položiti svojo roko na Port Arthur, toda zahodne velesile tega niso dovolile in Japonci so morali svoj plen prepustiti Kitajcem. To se je zgodilo po miru v Shimonoseki.

Carska Rusija, ki je gradila transsibirsko železnico, je kmalu nato postavila svoje zahteve in l. 1898 je dobila na polotoku Liao-Tung koncesijo, kamor je spadalo tudi pristanišče Port Arthur. Tedaj je bilo sklenjeno, da velja ta pogodba za 25 let. Rusi so se na tem mestu utrdili in prav ob začetku dvajsetega stoletja je Port Arthur postal izredno močna trdnjava.

Rusi so mislili, da bodo v tej utrjeni postojanki kos vsakemu napadu. V Port Arthurju pa so ostali le šest let. Leta 1904 je namreč izbruhnila rusko-japonska vojna in veliko pristanišče je bilo tedaj glavni cilj napadov japonske flote. Skozi sedem mesecev so Japonci oblegali Port Arthur, posadka pa se je hrabro borila in odbijala napade trikrat močnejšega nasprotnika. General Kondatenko, ki je vodil obrambo trdnjave, se je odlično držal, dokler ni smrtno zadet padel, ko so Japonci z naskokom zavzeli Fort-II. Njegov naslednik general Stoessel še zdaleč ni imel primerne hrabrosti in sposobnosti in se je 2. januarja 1905 predal. Ta predaja je pomenila tudi obrat v celotni vojni.

Tedaj je car Nikolaj II. napisal v svoj privatni dnevnik: »Ponoči sem prejel strašno novico, da je Stoessel predal Port Arthur Japoncem, češ da so bile izgube prevelike, da je bila posadka bolna in da je zmanjkalo municije. To je težak in boleč dogodek. To je bilo sicer mogoče predvideti, toda vsi smo upali, da bo vojska vzdržala v Port Arthurju . . .« Vladimir Lenin pa je v padcu te trdnjave že videl tudi padec avtokratičnega režima, ko je napisal: »Ruska svoboda in borba ruskega proletariata za socializem je odvisna od vojaških porazov avtokracije.«

Z mirom, sklenjenim v Portsmouthu (5. septembra 1905) so morali Rusi prepustiti Port Arthur Japoncem, hkrati pa še južni del otoka Sahalina. Potem je skozi štirideset dni nad Port Arthurjem vihrala japonska zastava. Toda Sovjetska zveza pod Stalinom ni pozabila na to »nesrečo« stare Rusije. Stalin je izkoristil drugo svetovno vojno, da bi se maščeval Japoncem. Na konferenci na Jalti (februarja 1945) je Stalin dosegel od ZDA in Velike Britanije, da so Sovjetski zvezi priznale »stare pravice Rusije, ki so bile l. 1904 poteptane z izdajalskim napadom Japoncev.« Po zmagi so se Rusi spet usidrali v Port Arthurju, hkrati pa seveda tudi v bližnjem Dairenu (ali po rusko — Daljnem). Sovjetska zveza je tudi spet zasedla južni del Sahalina, poleg tega pa je vzela pod svojo oblast še Kuriške otoke. Ponižanje, ki ga je Rusija doživela l. 1905, je bilo s tem popravljeno . . .

Nastale pa so težave s Kitajsko, s katero se na Jalti niso posvetovali. Avgusta 1945 je Sovjetska zveza podpisala z Čankajškovo vlado sporazum, s katerim je bilo predvideno, da bo kitajska uprava prevzela i Port Arthur i Dairen. Sovjetska zveza pa ni držala svoje obljube, zaradi česar je kitajska vlada 25. junija 1947 protestirala, češ da poleg drugega sovjetska posadka v Port Arthurju pomaga Mao Ce Tungovim silam, ki delujejo v bližini te baze.

S tem protestom Čankajšek ni ničesar dosegel. Šele po zmagi kitajske revolucije — po l. 1949 — so v Moskvi obljubili, da bodo uredili vprašanje Port Arthurja in sicer v treh razdobjih. Prvo razdobje: s sporazumom z dne 14. februarja 1950, ko je Sovjetska zveza obljubila, da bo umaknila svoje čete iz Port Arthurja »brž ko bo podpisana mirovna pogodba z Japonsko, najkasneje pa do konca l. 1952«. Odtlej je mešana kitajsko-sovjetska komisija upravljala vojaške naprave v Port Arthurju, medtem ko je bila uprava kitajska. Drugo razdobje: 15. septembra 1952 je pekinška vlada sama zahtevala, naj se odloži rešitev vprašanja Prt Arthurja, »dokler ne bo podpisana mirovna pogodba med LR Kitajsko in Japonsko na eni strani ni mirovna pogodba med ZSSR in Japonsko na drugi strani«. Sovjetska zveza je seveda privolila v ta predlog. Tako pridemo do tretjega razdobja: letos 11. oktobra prav ob peti obletnici razglasitve Ljudske republike Kitajske je bil sklenjen sporazum o predaji Port Arthurja Kitajcem, ne glede na to, da ni bila podpisana mirovna pogodba z Japonsko. Ta sporazum so utemeljili s tem, ker je prišlo do pomiritve na Koreji in v Indokini. Tako je Mao Ce Tung l. 1954 dobil tisto, kar si je gotovo že dolgo želel: popolno suverenost nad Port Arthurjem.

Sovjetska mornarica v Sredozemlju

Napovedujejo, da bo še to jesen prišla v sredozemske vode velika formacija sovjetskih vojnih ladij. Povod tega prihoda naj bi bil »prijateljski obisk Albaniji«. Britanska admiraliteta je zaradi tega »obiska« precej vznemirjena, češ da »gre za demonstracijo, s katero hočejo Rusi dokazati možnost, da lahko vsak hip pretrgajo britanske pomorske zveze z Indijo in Azijo«. Admiraliteta je tudi objavila, da bo Sovjetska zveza v primeru spopada lahko pretrgala te zveze s svojo floto, sestoječo iz 50 najnovejših križark in 700 podmornic. Sovjetska pomorska sila je baje sedaj za dvakrat močnejša od pomorskih sil Atlantskega pakta.

Politična večerja

Ameriški senator Willey se je med svojim obiskom v Parizu zelo zgražal, ker je francoski parlament zavrnil pogodbo o Evropski obrambni skupnosti. Predsednik vlade Mendès-France je ameriškemu senatorju priredil večerjo in da bi ga pomirii, je sklenil povabiti na večerjo tudi kakega znanega francoskega zagovornika evropske obrambe. Izbral si je akademika Andreja Siegfrieda, ki je povabilo sicer sprejel, a je še pred začetkom večerje vpričo ameriškega senatorja dejal predsedniku francoske vlade: »Upam, da mi v zahvalo za to povabilo ne bo treba stopiti v vašo vlado.« — Pravijo, da je bil ameriški senator Willey zaradi te izjave zelo zadovoljen in da je večerja potekla v prijateljskem vzdušju.

Banka Južnega Vietnama

Vlada Južnega Vietnama je predlagala nekaterim ameriškim bankam, naj bi sodelovale pri ustanovitvi in finansiranju nove državne banke za Južni Vietnam. Kaže pa, da so Angleži posebno zainteresirani za Kambodžo, kamor bi radi investirali svoj kapital.

POLITIČNI PORTRETI

DR. GAETANO MARTINO

V areni aktivnih politikov tudi zdravniki niso redki, a če postanejo člani vlade, se navadno zgodi, da prevzamejo ministrstvo za zdravstvo ali pa vodstvo socialne politike. Redka izjema med aktivnimi politiki zdravniškega poklica je v Italiji, kjer je minister za zunanje zadeve postal dr. med. Gaetano Martino, ko je prejšnji zunanji minister Attilio Piccioni odstopil zaradi znane afere Montesi, v katero je zelo zapleten njegov sin.

Minister dr. Gaetano Martino je bil doslej razmeroma v mednarodnem političnem življenju le malo znan, zelo znan pa je že dolga leta v znanstvenem in strokovnem svetu. Minister Martino je Sicilijanec in v svojem rojstnem mestu Messini je bil rektor univerze. Star je 54 let in napisal je že nad 100 v znanstvenem svetu dobro ocenjenih razprav o živčnem sistemu. Kot profesor univerze je postal član mnogih domačih in tujih akademij in znanstvenih krožkov! Prav dobro govori več jezikov in štiri leta je predaval tudi na raznih univerzah v Južni Ameriki.

Med drugo svetovno vojno je bil mobiliziran in služboval je pri vojni mornarici v činu sanitetnega podpolkovnika. Pred fašistično vladavino v Italiji je bil poslanec socialnodemokratske stranke, po drugi svetovni vojni pa se je pridružil reorganizirani italijanski liberalni stranki in je bil več let njen poslanec v parlamentu. Pred svojim imenovanjem za ministra za zunanje zadeve je bil podpredsednik narodne skupščine, v Scelbovi vladi pa je bil tudi že minister za prosveto in šolstvo. V vodstvu liberalne stranke ni nikdar zavzemal važnejšega mesta in ga je stranka gotovo kandidirala prej za poslanca in pozneje za ministra predvsem zaradi tega, ker uživa kot znanstvenik velik ugled v zunanjem svetu in ker kot tak tudi dobro zastopa načela, ki si jih je liberalna stranka zapisala na svoj program.

»No, gospodje, kdo bo prvi brcnil?«

(Po londonskem »News Chronicle«)

V četrtek, 4. novembra bo za obletnico izhajanja »Tedenske tribune« izšla povečana izdaja našega tednika.

»TT« bo imel tedaj 22 strani (seveda za isto ceno kot običajno 20 din) najpestrejše vsebine. Svoje sodelovanje pri našem listu so obljubili nekateri vidni politični delavci, znanstveniki in kulturni delavci. »Slavnostna« številka »TT« bo v prvem tednu v novembru izšla v dvobarvnem tisku v povečani nakladi

100.000 izvodov

»TT« bo razpisal posebno anketo. Odgovori na to anketo bodo prišli pri javnem žrebu v poštev za vrsto nagrad, med katerimi bo prva znašala

50.000 dinarjev

Izginili so v morskih globinah

Tragična usoda ljudi in ladij naše trgovske mornarice med svetovno vojno — Na oceanih je izginil vsak naš deveti mornar — Zadnje naše ladje so bile potopljene med invazijo v Normandijo

V času, ko je začel človeštvu zastajati dih in so se začeli čedalje bolj kopičiti črni oblaki druge svetovne vojne, se je začela tudi tragična usoda ljudi in ladij naše trgovske mornarice. Ta žalostna zgodovina umiranja in izginjanja pred vojno in med vojno v velikih morskih globinah, na pustih in nepreglednih oceanih, daleč od rodnih obal in ljubljenih družinskih oseb, bržkone ne bo nikdar napisana, ne bo nikdar popolna.

Vojna se je končala leta 1945. Njene posledice so bile porazne za našo trgovsko mornarico. Leta 1939 je imela 403.373 brutto ton. Izmed teh je bilo potopljenih ali na kak drug način uničenih 146 ladij s skupno 229.708 brutto tonami. Na oceansko oziroma veliko obalno plovbo odpade največji del, 199.300 brutto ton ali 42 velikih ladij, ostanek pa na našo malo obalno plovbo.

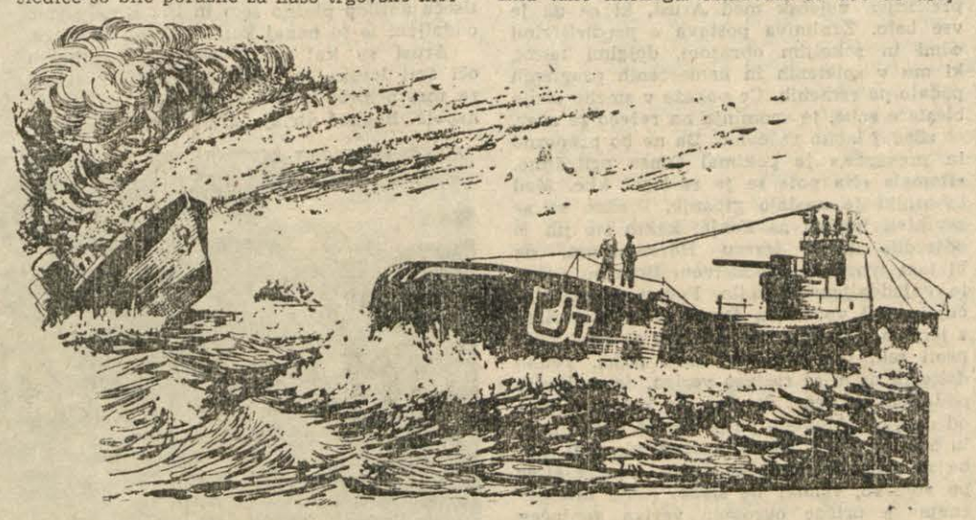

Pomorski strokovnjaki trdijo, da je med vojno plulo na oceanih približno 1500 naših pomorščakov. Zbrane statistike navajajo, da je izmed njih izginil, utonil ali umrl v tujih bolnišnicah zaradi ran, dobljenih med brodolomi, 161 pomorščakov. To prav tako pomeni, da je med vojno izginil na oceanih vsak naš deveti pomorščak.

Kako so umirali naši pomorščaki in kdaj je bila prizadeta prva naša oceanska ladja?

V življenju posameznikov kakor tudi skupnosti obstoje simboli. Tudi za našo trgovsko mornarico se more to reči. Prva ladja namreč, ki se je morala črtati iz našega pomorskega registra, se je imenovala »Vidov dan«. Ta ladja s 5581 brutto tonami je nasedla tik pred začetkom totalne vojne na morskih pečinah. Zgodilo se je to 26. junija leta 1939. Odtlej se je začela katastrofa za našo trgovsko mornarico in njene ljudi.

Bivši strojnik Prosen na ladji »Vidov dan« mi je pripovedoval te dni na Sušaku o njenih zadnjih urah tole:

»Pluli smo po Pacifiku proti Nattunu v holandski koloniji. Nikdar nisem videl Pacifika tako mirnega. Minevale so ure in ure, pa nismo prišli na določeno mesto. Morali bi pluti do nekega svetilnika, ki ga pa nikjer ni bilo. Že dolgo sem po aparatih za porabo premoga v stroju opažal sumljiv položaj. Opozarjal sem po telefonu poveljništvo ladje, da zmanjkuje premoga. Vse je bilo zaman. Določeni svetilnik se ni pokazal na obzorju. V tej popolnoma mirni plovbi smo prebili celo noč, ne da bi mogli ugotoviti, kaj se z ladjo pravzaprav dogaja... Zjutraj pa je nastala katastrofa. Namesto do svetilnika smo zašli v grebensko področje Nettuna, kjer smo nasedli...«

Reševanje ladje je bilo zaman. Z grebena smo prehajali na greben. Bilo je pravo čudo, da je mogla ladja tako dolgo pluti, ne da bi takoj nasedla na prvih čereh. Na pomoč so nam prišli remorkerji, vendar pa niso mogli izvleči ladje iz grebenskega področja. Holandska letala so nam metala živila. Po nekoliko dneh smo morali ladjo zapustiti. Kaj se je z njo zgodilo potem, ne vem. Čas in neurje sta ‚Vidov dan' vsekakor kasneje uničila...«

Pomorščaki imenujejo tak konec »usodo«.

Po tem dogodku so prišle katastrofe. Ena za drugo, na deset in deset so si sledile. Hitlerjev napad na Poljsko 1. septembra leta 1939 je dejansko pomenil napoved vojne vsem zastavam na morju. Jugoslovanske ladje pod jugoslovansko zastavo niso bile izvzete.

Prva ladja, ki je bila potopljena, se je imenovala »Carica Milica«. Ta ladja s 6390 tonami je naletela na mino v Severnem morju. Izmed posadke se ni nihče ponesrečil. Za njo je »Slava« s 4449 brutto tonami prav tako naletela na mino, in sicer 15. marca 1940 v Bristolskem kanalu. Ponesrečil se je en sam mornar, in sicer kurjač Franjo Haramija s Sušaka. To je bil tudi prvi človek v naši trgovski mornarici, ki je izgubil življenje med vojno v oceanu. Tudi tretja naša ladja je naletela na mino. To je bila ladja »Vido«, ki se je potopila v Črnem morju 11. junija leta 1940. Potopila se je v desetih minutah. Vso posadko je rešila neka ruska vojna ladja. Devet dni kasneje se je potopil »Labud«, ki je naletel na mino med potjo iz Južne Afrike v Liverpool. Ta ladja je imela 5384 ton, posadka pa je bila rešena.

Prva torpedirana ladja je bila »Izgled« s 4303 brutto tonami, ki jo je potopila neznana podmornica (pravzaprav nemška) na Severnem Atlantiku 5. julija leta 1940. Posadka ni utrpela izgube. Nato je bila takoj torpedirana ladja »Ivo Račič« s 3718 brutto tonami in sicer istega leta 25. julija. Tudi na tej ladji ni nihče izgubil življenja. Sledila je ladja »Rad« s 4210 brutto tonami, ki jo je napadla nemška podmornica na Atlantiku, 500 milj daleč od St. Vincenta. Posadka je prebila na oceanu v dveh čolnih štiri dni in noči ter jo je rešil angleški konvoj. Ob tej priložnosti je bila poškodovana angleška ladja »Grodno«, ki ji je pritekla na pomoč in ki je pri tem trčila skupaj ponoči z drugo ladjo iz konvoja. »Rad« je bil potopljen 3. avgusta leta 1940. Na povratku v domovino se je obesil v nekem parku Lizbone neki njen mornar — zaradi živčnega pretresa.

Ladja »Orao« je bila 12. oktobra leta 1940 potopljena s topovskimi izstrelki nemške podmornice. »Orao« se je potopil zahodno od Gibraltarja. Prej so to ladjo sprejeli na odprtem morju Angleži v svoj konvoj. Pred tem je bila ladja »Preradovič« s 5340 brutto tonami torpedirana v severnem Atlantiku 25. avgusta leta 1940. Zadnja ladja s pritegnitvijo Jugoslavije v vojno, ki je bila potopljena prav tako na severnem Atlantiku, se je imenovala »Zrinjski« in je imela 5622 brutto ton. Torpedirana je bila 8. decembra leta 1940.

V času neposrednega sodelovanja Jugoslavije v vojni so postajale tudi njene žrtve na oceanih velike. Ne glede na ladje obalne plovbe, ki so bile na Jadranu potopljene v samem začetku vojne (2. aprila leta 1941 sta naleteli pri Zlarinu na jugoslovanske mine ladji »Prestolonaslednik Peter« in »Karadjordje«) je bila na oceanih prva zadeta ladja »Velebit« s 4195 brutto tonami, ki jo je potopila neka nemška roparska ladja 25. julija leta 1941. Ladja je bila potopljena v Indijskem oceanu, zahodno od Nikobarskih otokov. Na zažganem »Velebitu« je zgorelo 12 naših pomorščakov.

Mnogo drugih ladij je bilo potopljenih po vrsti. Na vsaki so bile človeške žrtve. Največ žrtev je bilo na »Talasu«, ki je bil potopljen pri rtu Buona Vista 17. novembra leta 1941. Na ladji »Rečina«, ki je bila torpedirana na Južnem Atlantiku 24. maja leta 1943, je izgubila življenje skoro vsa posadka. Ladja je imela 4723 brutto ton. Izmed posadke je izgubilo življenje 21 ljudi. Med njimi je bil tudi Slovenec Leopold Jug iz Nove vasi v okolici Ljubljane. Na »Rečini« je opravljal službo prvega častnika palube.

To je samo en Slovenec iz seznama izginulih. Med priimki izginulih, pri katerih pogosto ni niti imena niti rojstnega kraja, je zelo težko ugotoviti, kdo je Slovenec ali Hrvat. Bilo je med njimi tudi nekoliko Srbov. Gotovo pa je, da je eden izmed preživelih z ladje »Durmitor« prav tako Slovenec. To je radiotelegrafist Dušan Ivančič, doma iz Ljubljane, ki se more pohvaliti, da je prejel posebno pismo Churchilla, ki mu je čestital k hrabremu zadržanju. Potem ko je »Durmitor« z vso posadko odvlekla nemška roparska ladja, so jih vendar Angleži vse osvobodili.

Med vojno je bilo največ ladij potopljenih leta 1942, ko je bilo uničenih 73.503 brutto ton. Leta 1941 je bilo uničenih 43.770 brutto ton, najmanj pa leta 1945; samo 262 brutto ton. Medtem ko je bila leta 1945 prizadeta zadnja ladja obalne plovbe, namreč 3. marca leta 1945 parnik »Trogir« s 160 brutto tonami, ki je bil potopljen pri Tagliamentu v Italiji, oceanske ladje v zadnjem letu vojne niso imele nobenih izgub.

Pravzaprav so bile zadnje ladje oceanske plovbe potopljene leta 1944: »Vicko Ferič«, »Istok« in »Njegoš«, ki so imele vse skupaj 14.457 brutto ton. Vse so bile potopljene istega dne: 6. julija leta 1944. Te ladje so uporabljali za valobran pri izkrcavanju zaveznikov v Normandiji.

Tako so naše trgovske ladje končale vojno na daljnih morjih neposredno kot pomožne vojne ladje, naši pomorščaki pa so direktno sodelovali v peklu bitke, ki se je razvijala pri prebijanju »trdnjave Evrope«.

V. Mandekič

Nesrečni kandidat ali nehvaležni volivci

Šaljiva slika iz sodobne Amerike

Kdo še misli, da zahtevajo volitve napor le od volivcev in da se volilni kandidati prav nič ne potijo? Berite, kaj piše ameriški dnevnik »Jefferson City Standard«, ki je pred nekaj tedni objavil tole zanimivo poročilo:

»Podaril sem dve mlečni telici in pet koz... Poklonil sem pet parov hlačnih naramnic, ker so me prosili zanje, razen tega tudi pet kosov blaga za ženske obleke in petnajst ragelj za otroke. Da bi pomagal tistim, od katerih sem pričakoval, da se me bodo spominjali, sem okopal 173 oralov zemlje, ki ni bila vedno preveč mehka in sem s svojimi rokami raztrosil 63 vreč umetnega gnojila. Iz raznih vodnjakov po deželi sem potegnil 24 veder vode, v okoliških hišah pomagal pri modernizaciji 14 kuhinj. Prižgal sem ogenj v sedemnajstih štedilnikih, ki niso viekli. Poljubil sem 115 več ali manj slinastih otrok. Na konju ali peš sem obredel 6.481 kilometrov in sem se 9.847 krat rokoval.

Na svojem volilnem potovanju sem se moral spopasti z nasprotnikom, ki mi je ob tej priložnosti izbil dva zoba in populil tudi nekaj ducatov preostalih las. Na poti sem pel pri 26 katoliških pogrebih in pri 12 protestantskih porokah. To pa še ni vse! Postal sem izredno vljuden: po poti sem pozdravljal ljudi, ki jih nisem poznal, se nasmihal starim devicam in pritrjeval prijateljicam svoje žene, ko so pravile največje neumnosti. Spravljal sem v nevarnost celo hišni mir, ko sem se spustil v objem devetim neutolažljivim vdovam. 22 dekletom sem obljubil, da jim bom preskrbel moža v enem letu. Na poti sem bil podnevi in ponoči, v viharju in pod pripekajočim soncem. 39-krat so me ugriznili podeželski ali mestni psi. Obljubil sem, da bom uredil 320 prometnih prekrškov. Sveto sem zagotovil, da bom preskrbel hladilnik v krajevnem zaporu in ga opremil s točilnico. Prisegel sem, da bom med zaporniki organiziral dve nogometni moštvi in da jim bom ob sobotah pripeljal tudi kakšno baletno skupino. Skratka, obnašal sem se kot »Dedek mraz«, užival nad »uničenim nasprotnikom« ter vsepovsod sejal radosti, upanja, načrte in nagrade.

Pri volitvah sem dobil borih 43 glasov, nasprotnik pa 3.723. Zdaj se zahvaljujem tem 43 prijateljem, ki res zaslužijo to ime in ki tvorijo edino protiutež splošni »nehvaležnosti«. Hvala, prijatelji, glasoval bom za vas, če boste morda vi kandidirali.«

To objavo v časopisu je napisal neki Briscoe Holt, spočetka mizar, kasneje policaj v pokoju in ki se je na volitvah potegoval za službo šerifa v majhnem podeželskem trgu.

S tem pa njegovih nesreč še ni bilo konec. Obiskal ga je novinar tega časopisa in ga zaprosil za podrobnosti o njegovih volilnih tegobah. Intervju je izšel na celi strani. Naslednjega dne pa mu je uprava istega časopisa poslala račun, da mora plačati 10 dolarjev kot odškodnino za članek, češ da je bil to oglas v njegove osebne, reklamne namene.

Holt je izgubil živce. Zdirjal je v uredništvo časopisa, poiskal direktorja in ga premlatil kot mačka. Pretep se je potem k sreči zaključil z dobro steklenico viskija. Zadnjo besedo k zadevi je imel urednik, ko je z zadovoljstvom ugotovil: »Pri vsej stvari smo vendar zaslužili: prodali smo 200 izvodov časopisa več!«

KOMINFORMOVCI V INDIJI

Sovjetsko veleposlaništvo v New Delhiju je v zadnjem času povečalo svojo propagando zlasti med študenti univerz. V ta namen so postali pogostejši »informativni sestanki za študente«, ki jih prireja sovjetsko veleposlaništvo. Kominformovci so zelo močni na univerzah v Bombayu, Madrasu in Haiderbadu. Na univerzi v Kalkuti je 9% vseh vpisanih študentov članov partije, poleg tega pa cenijo, da je vsaj še 4% »simpatizerjev«.

Kratek sprehod do Rena

Res je bil poseben užitek potovati v dežju, posebno še s stokilometrsko hitrostjo. Avstrijo smo v nekaj urah dobesedno presekali in vse bolj smo lezli k srcu Nemčije. Onkraj Ulma se je vlak vzbočil proti severu, kakor da se je že dovolj primaknil k zahodu.

Vzdolž vse proge proti Frankfurtu so se razvrstila industrijska središča, včasih gostejša, včasih redkejša. Tako da si imel včasih vtis, da potuješ kje po Angleškem, ne pa po Würtenberškem.

Sonce se je definitivno poslovilo od nas in onkraj Stuttgarta se je občutek, da smo v Nemčiji že utrdil v naši zavesti. Polagoma smo odrinili naš domači svet v podzavest in skušali kar na moč hitro dojeti novo okolje.

*

Kje neki je ključ nemškega uspeha po vojni, saj so vendar ljudje tostran in onstran Alp gibljejo po istih principih, istih motivih? Morda jih enakomerna klima sili k večji delavnosti — si misliš. Toda še predno si dobro zastaviš to vprašanje, se že vprašaš, ali je res od teh ljudi, ki jih srečuješ v vlaku, odvisna usoda Evrope? Kakšne zgodovinske spremembe so se neki v teh zadnjih desetih letih zgodile, da je postal ta prostor med Renom in Labo spet tako važen — ti za hip švigne v glavo? Ali res potuješ po zgodovinskih tleh, pomisliš naprej?

Med vojno smo govorili, da Evropa ne more živeti brez Francije, brez Pariza, ali smo sedaj prišli že do paradoksa, da Evropa ni brez Nemčije, brez njene tehnike, njenih plavžev itd? Kako se spreminjajo časi. Da, »tempora mutantur«, toda tudi mi se spreminjamo z njimi — »et nos mutamur in iis« — bi rekli Latinci.

Evropa se je stisnila vase, na vzhodu jo oklepa ruski ščit, z zahoda pa pljuskajo valovi ameriške civilizacije vse močnejše na naš kontinent. Zato se ti včasih zazdi, da je vsa Nemčija en sam ogromen koridor med Alpami in Severnim morjem, koridor, skozi katerega potujejo zračne mase od severa na jug in nazaj. Pa ne samo zračne mase. Tako ozek pa občutljiv je ta koridor, da si imel občutek, da se je ruski vzhod približal Nemčiji kadarkoli je šinil mrzel vzhodnik čez polja, ali kadarkoli je veter prignal z vzhoda razkropljene in s slabotnim soncem obsijane oblake. In v ta brezzračni prostor med dvema kompresorjema si je utiral pot naš »Jadranski ekspres«.

Vsa realnost devetega leta po drugi svetovni vojni je bila torej ko na dlani. Manjkalo ni prav nič, saj so letala, ki so od časa do časa krožila nad nami, posredovala, da je bila vizija moderega časa popolna. To sliko so nam še bolj približale razvaline, ki so postajale proti Frankfurtu vse pogostejše.

*

Ogromni renski jarek, kakor se v geografiji imenuje dolina Rena med Baslom in Frankfurtom, se je raztegnil pred nami. In gozdovi, ki vse do Heidelberga pokrivajo zahodni rob Schwarzwalda in Odenwalda, so se umaknili vinskim goricam. Pri Manheimu še ni sledu o trtju, nekaj deset kilometrov višje pri Weinheimu pa se trta spusti prav do železniške proge. Lep je pogled na ta svet in praktični Nemci so že davno pred prvo svetovno vojno potegnili ob njegovem robu prvovrstno avtostrado, tako imenovano Bergstrasse. In spet so za nekaj deset kilometrov začela prevladovati idilična naselja z zvonikli in srednjeveškimi trgi, dokler se tik nad Frankfurtom slika ni ponovno menjala. Skromno kmečko idilo je spodrinila v nebo kipeča industrija.

Moj sopotnik je tedaj pripomnil, da ga ta silna koncentracija spominja v marsičem na New York in druga mesta Severne Amerike. Morda je to nekoliko pretirano, saj v Frankfurtu in njegovi okolici ne živi niti milijon ljudi. Toda naša pot je šla naprej, proti severu v Taunško gorovje... Tik nad rensko-mainško kotlino se je razplelo to položno gorovje. Ren s svojimi gradovi, razvalinami pa mehko klimo, ki je dala svetu tako žlahtno vino, da se ti že ob sami misli nanj vsiljujejo najbolj pregrešne asociacije, je kar vabil.

*

Gotovo so tudi v Nemčiji lepši gozdovi kot na Taunuški planoti. Toda ta svet ima v sebi nekaj prav posebnega. Ni tu strmih pobočij, niti globokih dolin, niti z neprehodnimi gozdovi poraslih slemen. Ne, svet s Taunusa se položno spušča navzdol.

Tako nenadno si se znašel med vinskimi goricami, da spočetka niti ne verjameš svojim očem, misleč, da štrie v nebo le fižolove palice. Le kako more trta tako visoko, pa sredi Nemčije, ki jo prav letos tako zaliva? Ali nas niso nemara učili v šoli, da trta ne gre čez Alpe, da je njena domovina na toplem alpskem podnožju, kamor hladne sape s severa ne sežejo tako zlahka?

Mehkò sonce se je naslonilo na te robove in dovajalo novo energijo sveži in racionalno izkoriščeni zemlji. Kar čutil si, da je sonce tukaj glavni vir bogastva, ki se je razprostrlo pred seboj.

*

Počasi je medtem drsel naš brod po Renu navzdol, vsak meter zemlje na levo in desno si lahko premeril in precenil z očmi. Spočetka razmeroma široka dolina se je kmalu stisnila na nekaj sto metrov, naselja so postala redkejša in samotnejša. Toda pozneje se je svet spet odprl in ta slika se je ponavljala vse do Koblenza.

Lepa je vožnja po Renu, toda ne tako mogočna kot na Donavi skozi Železna vrata — Djerdap. Nekaj mehkega, skoraj bi rekel romanskega, je ob njej, tako da se hitro prestaviš nazaj, morda celo v srednji vek. Lepe vile in gradiči v vseh mogočih stilih oživljajo bregove.

Čeprav ni nobenega večjega naselja od Wiesbadena odnosno Mainza pa vse do Koblenza in Bonna, čutiš vendar na vsakem koraku, da so tu bogati kraji. Skoraj ves pas od Wiesbadena pa do Bonna je posejan z neštetimi vilami, weekend hišicami, grado-vi, ki z visokih skal štrle nad dolino. Na vsakem kilometru vožnje se ti odpirajo novi zanimivejši pogledi, tako da oko komaj lovi vse te pestre vtise.

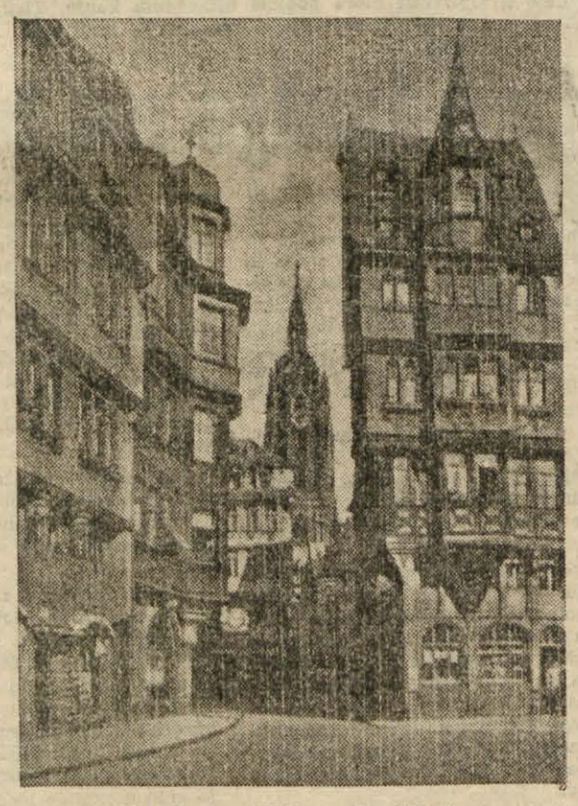

Starodavna stolnica v Frankfurtu

Toda Ren že od vsega začetka ni bila le reka za zaljubljence. Samo če pogledaš na levo in desno spoznaš, kako ogromnega pomena je bil in je še za Nemčijo. Danes morda še bolj, saj se nemška vzhodna meja neha že na Odri, praktično pa že na Labi. Skoraj ne mine dvajset minut, da ne bi na tej ali oni strani švignil kak vlak mimo, tako ogromen je promet ob tej edinstveni žili. Posebno tovorni vlaki se pogosto vrstijo.

Tu smo že v središču Zahodne Evrope, nedaleč od Belgije, Holandije, sredi med lorenskim železom in porurskim premogovnim središčem. Torej na industrijskem zahodu. Interesanten je ta kontrast med idilično rensko pokrajino in do vrha naloženimi tovornimi vlaki, nosilci nove, industrijske dobe.

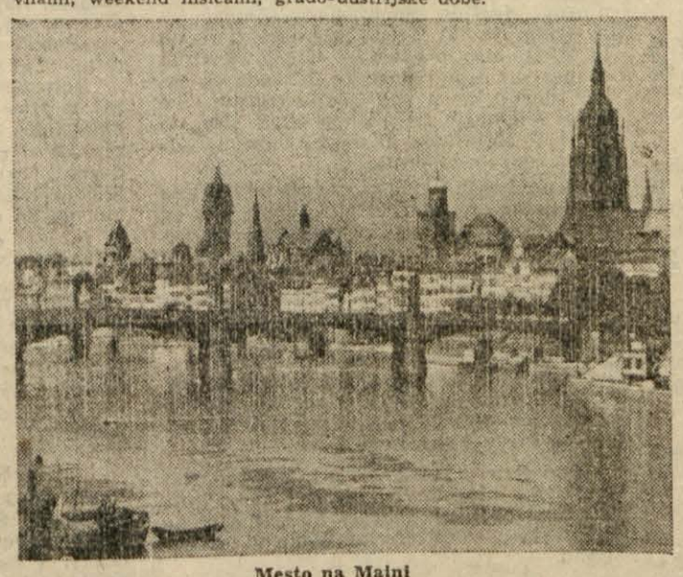

Mesto na Maini

Naj bo kakorkoli, Frankfurt je lahko s svojim sedanjim položajem v Nemčiji kar zadovoljen, saj je njegov pomen po drugi svetovni vojni silno porasel.

Prav v središču Zahodne Nemčije leži, odkoder se odpira najlažja pot v Zahodno Evropo pa tudi v Ameriko. O tem se lahko prepričaš, če brodiš ob večernih urah po taunuških poljanah. Ko ogromne ptice krožijo letala, ki prihajajo iz Amerike odnosno odhajajo čez ocean, nad teboj. Morda jih v Frankfurtu ne bi niti slišal, toda kakih 30 do 40 kilometrov od letališča prestrežeš vsak njihov ropot, zlasti ponočni ko se že od daleč svetijo.

In tako doživljaš daleč od Frankfurta še enkrat vso realnost modernega velemesta. Njegov utrip čutiš še daleč naokrog. Ne ko v Trstu, kjer je vse omejeno le na ozko mestno ozemlje, ne, že deset in deset kilometrov pred Frankfurtom se promet stopnjuje takorekoč z vsakim metrom. Ogromna je koncentracija cest, cestnih prehodov, najrazličnejših tovarn pa železniških tirov, ki se prečkajo v vseh smereh. Vse to te venomer opozarja, da se približuješ velikemu mestnemu središču, ki srka vse to vase, kakor kakšen polip.

Morda povečuje ta občutek že zavest, da smo le dobrih sto kilometrov od Vzhodne Nemčije. In res se ob taki priliki nerad spomniš, da je Frankfurt blizu tako imenovanih Fulda vrat, ki igrajo v strategiji Zahoda podobno vlogo kot naša Ljubljanska vrata. Čez ta Fuldska vrata pa je kakor znano, najlažji prehod k Renu.

Seveda se tega slučajen popotnik navadno ne zaveda, toda ob pogledu na ameriški aerodrom, ki leži tik ob cesti iz Wiesbadna v Frankfurt, se ta misel kar sama vsiljuje, posebno ob lepem popoldanskem dnevu, ko je asociacija med bleščečimi krili in v svetle uniforme oblečenimi ameriškimi piloti kar na dlani.

Pri Frankfurtu je torej ozko grlo Zahodne Nemčije, preveč bi bilo, če bi rekli zahodne obrambe. Tu smo torej na zelo pomembni točki nemškega ozemlja, zato marsikdo v Frankfurtu raje razmišlja o evropskih aspektih. Ni čuda, če mu zato uide ta ali ona podrobnost, saj v današnjem na dva tabora razklanem svetu morda ni tako važno iz katerega stoletja je ta ali ona palača, ta ali oni portal. Marsikaj so že zgradili v mestu, toda včasih se raje oziraš za dokumenti preteklosti, da bi laže razumel sedanjost.

Miran Ogrin

Zanesljivo sredstvo proti glavobolu, zobobolu revmatičnim bolečinam i.t.d. je

10 tableta Phenalgol PROTIV BOLOVA

„Lek" LJUBLJANA Odobr. KZL 373/54

Dobite ga v vsaki lekarni!

V počastitev »Svetovnega dneva varčevanja« dne 31. oktobra 1954 razpisuje Mestna hranilnica ljubljanska

nagradni natečaj

za najboljše razprave o varčevanju

Razprave naj obsegajo eno naslednjih tem:

1. Razne nove oblike varčevanja.
2. Pomen varčevanja za naše gospodarstvo.
3. Varčevanje kot vzgojno sredstvo

Najboljše razprave bo ocenila posebna komisija in podelila:

TRI NAGRADE PO 5000 DIN
IN ŠEST NAGRAD PO 3000 DIN

Razprave pošljite na naslov: MESTNA HRANILNICA LJUBLJANSKA, Ljubljana, Čopova ul. 3, z označbo šifre in naslov v zapečatenem pismu do 30. XI. 1954.

KOMISIJA ZA RAZPIS NATEČAJA

Ham Jannasch: »Iz spominov na Afriko«

Na lovu v Etiopiji

Bili so prvi pomladanski deževni dnevi. V prijaznem zelenem blišču je sijala etiopska mimozna stepa. Živali in ljudje so se oddahnili po dolgih mesecih brez dežja, ko je bilo tako pusto in prazno in je vsa narava zamrla.

Za danes je napovedan velik lov. Kraj sestanka je Dinsov Krual. Dinsa je bil tiste čase najuglednejši glavar plemena Gala iz južne Etiopije, star prijatelj in lovski tovariš. Z njim in drugimi glavarji taborimo pod veliko akacijo. Od blizu in daleč prihajajo v jutranjem svitu aruski vojščaki, bodisi posamezno ali v krdelih, na konjih ali peš. Visokorasle, krepke postave. Vsak od njih nosi po dvoje težkih kopij v roki. Strašni »bilan«, težek, kratek polmeč, ali gozdni nož, ki ni primeren za bodalo, tembolj pa za razsekavanje kosti, visi v toku nad predpasnikom spredaj na trebuhu. Mnogi imajo velik, okrogel ščit iz kož povodnega konja, drugim vihra okrog ramen leopardova koža. Levjih kož ni videti, čeprav je med temi pogumnimi možmi marsikak ubijalec levov. Levje kože morajo oddati etiopski vladi, kar pa Arusom nikakor ni všeč. Konji so urni poniji s primesjo arabske krvi. Prišleci se razdele po skupinah okoli nas. Glavarji se posvetujejo. Z grmičevjem obraslo stepo je treba v velikem loku obkrožiti, divjačino pa nagnati nato v tisti kot, kjer se reka Bulbullo izteka v veliko slano jezero Horra - abjuta.

Dinsa, rojen voditelj divjih sinov stepe, se je dvignil. Je 40-leten velikan, atlet bronaste barve; v njegovem simpatičnem somernem hamitskem obrazu se blešči dvoje velikih, temnih oči. Na obeh ramenih ima mogočne brazgotine, eno od levje šape, drugo od krive amharske sablje iz časov bojev proti etiopskemu nasilnemu gospostvu. Pazljivo je krožil pogled priljubljenega voditelja po četah lovcev, bilo je kakih štiristo mož.

»Lahko računamo s še enkrat večjim številom, ker bodo prišli še drugi,« je menil Bodussa — vremenar in politik obenem — prekanjen vojščak med Arusi, ki se ga je vse balo. Zanimiva postava s predirljivimi očmi in sokoljim obrazom, dolgimi lasmi, ki mu v spletenih in namaščenih pramenih padajo po ramenih. Če pokaže v smehu svoje blesteče zobe, te spominja na režečo se zver.

»Sedaj lahko začnemo. Da ne bo prepozno in prevroče,« je pokimal Dinsa pritrdilno. »Dema!« »Na pot« se je razlegel klic. Med taborniki je nastalo gibanje. Prožno so se zavihteli jezdeci na konje; kakih sto jih je odjezdilo proti jezeru Horra-abjuta, da bi tam tvorili pod vodstvom Bodusse desno in najoddaljenejše krilo. Počasi se priključujejo pod vodstvom Dinse pešci, pomešani z jezdeci v gosjem redu, dočim so levo krilo proti reki tvorili skoraj sami pešci. Vedno dalje in dalje se razteza veriga, da so ljudje oddaljeni petdeset do dve sto korakov drug od drugega. Medtem pa prihajajo vedno novi in polnijo vrzeli. Dinsa in drugi glavarji skrbe za dobro medsebojno zvezo. Ne gre sicer po vojaško, vendar ne slabo. Kako uro pozneje se prične ogromna veriga gonjačev počasi zbirati proti sredini, ki meri v loku čez 15 kilometrov.

Jezdeci vodijo zdaj še svoje konje na običajnih povodcih. Že se opažajo tu in tam posamezne antilope in gazele, ki pa spet izginjajo med drevjem in grmovjem. Toda, stoj — kaj pa je to? S kopjem v roki, pripravljen za met, goni jezdec nekaj pred seboj. »Karansa«, (leopard) slišim. Kot elektrizirani se poženejo bližnji tekači kvišku in tečejo kot po zraku proti jezdecu, ki je prav tedaj pognal kopje v grmovje. Iz goščave se pokaže marogasta senca. Konj se je vzpel pokonci, na ščitu pa je obvisela srdito režeča se zverina, z zobčastim kopjem v telesu in s šapo, naperjeno proti jezdečevi glavi. Le-ta pa ji zabode drugo kopje v žrelo. Že je na mestu prvi pešak, orjaški možakar. Odvrgel je kopje in v trenutku je izdrt sekač iz nožnice. Napasti strašno mačko, jo z železno roko zadeti na tilnik in ji razklati glavo, to je eno. Toda leopardovo življenje je žilavo. S sunkom v stran je orjaška mačka močno oplazila novega nasprotnika po roki. Toda on ne popušča, še drugič useka s sekačem. In še tretjič in četrtič. Najbližji pešak je tudi že tu in žival popolnoma pobije. Pri Arusih je namreč pod kaznijo prepovedano uporabljati kopje v spopadu z leopardi, da bi ne ranili sobojevnika. Vse to se je zgodilo tako naglo, da je marogasta zver, ko sem prišel v bližino, že ležala na tleh v zadnjih krčevitih trzajih.

Okrvavljenemu jezdecu pomoremo s preplašenega konja. Pada v omedlevico. Od udarca šape je koža na njegovi glavi skalpirana do kosti. Iz več majhnih arterij brizga svetlordeča kri v lokih. Krepko jih stisnem. V trenutku zagori ogenj in z žarečim ogljem izžgem nevarna mesta, da se osuše. Hitro prinesejo zdravilnih zelišč, ki mu jih položimo na rane. Obvežem našega ranjenca, kolikor se da, medtem ko on gleda z medlim, zmagoslavnim smehljajem na leoparda, ki mu drugi lovci s čudovito spretnostjo odirajo kožo. Nato dvignejo siromaka na konja in prijatelj ga na moj ukaz popelje na mojo nojevo farmo, ki je oddaljena nekaj ur. Herkulski pešak pa, kaj malo pozoren na svojo grdo rano, se je zavlekel v stran v grmovje, da bi še nadalje prisostvoval lovu. To je afrikanska higiena. S tem je ta intermezzo končan.

»Deffam dema!« (»Hitro naprej«). Hiteli smo z verigo gonjačev, ki se je medtem že ožje sklenila. Vedno so še prihajali zamudniki, ki so dopolnjevali črto. Čreda antilop in gazel drvi mimo nas, zaman iščoč izhoda in izginja, sukajoč se v spiralah na znotraj. Drevje in grmovje postaja redkejše, pokrajina pa bolj odprta. Slednjič zagledamo na desni blesteti prostrano površino jezera, dočim označuje temna črta ogromnih sikomor tok reke. Vsa peščena ravnina je polna oblakov prahu, kjer bega na stotine, da na tisoče antilop plašno sem in tja. Kmalu smo oddaljeni le še nekaj korakov mož od moža.

Arusi so kot spremenjeni. Iz njihovih oči žari lovska in morilska strast, v rokah za met pripravljena kopja. Vsaka mišica je napeta. Bobneč dirjajo divje črede obupanih živali v elementarni stiski za svobodo in življenje.

Zdaj pa ni več mogoče brzdati niti divjih živali niti divjih ljudi. Gonja je končana, začel se je lov. Pešci tekmujejo v hitrosti s centauri. Blagor lovcu, ki je na predoru — gorje pa divjačini, ki pride v bližino lovca.

Kakšen prizor! Vrtinci prahu v žgoči sončni pripeki — na bobnečih tleh peneči se konji, vihrajoče panterske kože, temna človeška telesa, lesket kopij, dirjajoče antilope, gazel hitre kot veter, tuljenje lovcev. Tedaj je prihrumel val živali v mojo najbližjo bližino. Predrl je črto, na vso srečo, kajti v meni se je oglasilo sočutje za trpinčeno žival.

Ducat živalskih teles, predrtih s sulicami, leži križem po tleh, dočim jih še enkrat toliko s sulicami v telesih žasledujejo jezdeci s predirljivimi kriki. Eden od jezdecev se je zvrnil preko šakalske zasede. Osupla se konj in mož spet pobereta. Brez škode. Dalje, vedno dalje, samo obdržati zvezo za vsako ceno!

Ravnokar je pridrvel s sklonjego glavo bartebust, kot naš jelen velika gazela, pretkan, z roglastimi kopji, ki ga zasleduje več jezdecev. Ogromen pešak ga v tigerskem skoku zagrabi za roge in ga po kratkem boju podre na tla — trenutek nato pa prereže drug pešak s širokim kopjem grlo trepetajoče antilope. Gladiatorska postava je prav isti mož, ki ga je leopard »opraskal«. — Tam lovi jezdec ubogega, od strahu beketajočega antilopskega mladiča, ki je izgubil svojo mater. Brez prizanašanja: če je črnec zavohal kri, potem ni več milosti, ne na lovu ne v vojni!

Slednjič je lov končan. Le nekaj jezdecev je izginilo, kdove kam. Kjer je padla divjačina, tam se zberejo skupine lovcev. Živalim odirajo kože, ki pripadajo vedno tistemu, ki jo je prvi zadel. Nato je na vrsti malica. Meso si bratsko razdele z noži in kopji, ga surovega in še toplega pojedo, izpijejo možek, nato pa pri potoku pogasijo žejo. V senci prastarih dreves še nekoliko posede, razsedlani konji pa se zadovoljno valjajo v pesku. Tedaj pride čas za odhod domov. V ravnini so ostale kosti, ki so izvrstna večerja tisočev jastrebov. In ko se v mraku tudi ti razgube, se priplazijo hijene in šakali na gostijo.

Ob južnih mejah Etiopije živi bojevito pleme Arusi, ki ima največje junake med črnskimi bojevniki. Celo kralj živali mora podleči njihovemu kopju. Tisti, ki ga premaga, sme nositi največje odlikovanje — levji rep.

Nič več radijske vojne

Iz Pariza so sporočili v Madrid: »Prenehajte s protifrancosko gonjo, ki jo vodita španski radio in tisk.« Da bi dosegla svoj namen, je francoska vlada pripravljena preprečiti dejavnost baskovske separatistične organizacije »Euskadi«, ki ima svoj sedež na francoskem ozemlju; francoske oblasti pa so pripravljene poravnati tudi škodo, ki ga je utrpel neki španski konvoj l. 1945, ki so ga francoske oborožene sile napadle pri Chamberyju.

Iz Madrida so odgovorili: »Dokaz, da smo pripravljeni sprejeti roko pomiritve je že v tem, da general Valino ni pred kratkim v španskem Maroku niti z besedico omenil maroškega vprašanja. Kar pa se tiče naše gonje po radiu, bomo z njo prenehali šele tedaj, ko bodo francoske oblasti prepovedale oddaje »tajne radijske postaje« — »Radio Espana Indipendente«. Kaj bo sedaj storil Pariz?

ČEVLJI

Peko

TRŽIČ

Moda in kvaliteta

To se pripeti samo ...

... v Franciji: Neka tovarna je izdelala plesne čevlje s posebno napravo, ki daje kriku podoben zvok, če nerodni plesalec slučajno stopi svoji dami na nogo.

... v Afriki: Režiserju Breagstonu je ponudil črnski poglavar za njegovo ženo 200 goved. Režiser je ponudbo vljudno odbil zaradi težkega transporta.

... na Bavarskem: Neki kmet je prišel na poročni urad brez neveste. Izjavil je, da namerava denar za voznino prihraniti za bolj potreben otroški voziček.

Prevelika radovednost

Portugalske tvrdke in tudi vse podružnice inozemskih tvrdk v Lizboni so dobile od ameriškega veleposlaništva v Lizboni vprašalno polo, ki je baje potrebna za »dopolnitev kartoteke« ameriškega državnega sekretariata za zunanjo trgovino. Ta oddelek želi od predstavnikov vseh tvrdk: imena in nacionalno pripadnost vseh glavnih delničarjev in članov upravnega sveta, potem višino in izvir kapitala, podatke o najvažnejših odjemalcih in o poslovnem prometu ter še marsikaj. Vse tvrdke, ki so dobile tako vprašalno polo, so seveda prevelika radovednost ameriškega urada za zunanjo trgovino odločno zavrnile.

Bojne ladje so končno doslužile

Poslovimo se od bojne ladje preteklosti, ki je bila zamišljena kot najmogočnejše pomorsko napadalno orožje. To smrtno obsodbo so morda prenaglo proglasili, ko se je pojavila prva letalonosilka, toda to pot gre za obsodbo, proti kateri ni priziva, kajti v izdelavi je že orožje, ki bo eno najbolj smrtonosnih, kar jih je kdaj imelo na razpolago vojno brodovje. To orožje bo dokončno odstavilo veliko bojno ladjo s prevladujočega položaja v pomorski bitki.

Oklopnica je bila najmočnejša ladja enostavno zato, ker je imela največjo obsežnost. Sedaj pa prihajajo na prvo mesto razmeroma majhne ladje, ki pa so oborožene z orožjem največje probojne sile, to je z atomskim topom.

Še preden so v preteklem maju sporočili o prvem strelu iz atomskega topa, 280 mm »Atomic Annie«, so angleški atomski strokovnjaki in pomorski inženirji proučevali vprašanje, kako oborožiti ladje s tovrstnim topom. Kaže, da so dosegli precejšen napredek in z rojstvom angleškega atomskega topa bo njihova mornarica dobila orožje, ki bo daljnosežnejše in preciznejše od ameriškega celinskega topa, čigar domet ne presega 32 kilometrov.

Očitne so spremembe in njih posledice na tehničnem polju pomorske vojne. Pred štirimi leti so med manevri evropskega brodovja v Atlantiku prišli angleški, francoski, belgijski in holandski zvezni častniki na konferenci do soglasja glede dejstva, da je bojni ladji odbila zadnja ura in da je treba osredotočiti ves napor v izgradnjo manjših pomorskih enot, na torpedovke in spremne ladje. Tedaj so imeli občutek, da preti velikim bojnim ladjam največja nevarnost s strani podmornic in letal ter da bi bile potrebne številne male enote, ki bi jih ščitile. Sedaj pa je pojav atomskega topa še odločneje potrdil prepričanje, da je konec bojnih ladij pred vrati.

Tudi najmodernejša ladja bo takoj zastarela, brž ko bo prišel v službo atomski top. To orožje daje strahovito silo tudi manjšim in manj zaščitenim ladjam, ki ga lahko nosijo.

Anglija razpolaga s petimi bojnimi ladjami, od katerih pa je samo »Vaungard« v službi, medtem ko so »Duke of York«, »Anson«, »Howe« in »King George V« kot pravijo v »naftalinu«. Nedavno so mislili, da bi te ladje lahko postale »velekrižarke«, s hitrostjo križarke, a z močnejšimi oklepi, večjimi topovi in boljšo protiletalsko zaščito. In tovrstna sprememba naj bi usposobila te ladje, da bi še enkrat zaplule na široko morje in se izkazale kot najmogočnejša pomorska sila sveta. Načrt pa se je temeljito spremenil, odkar je na planoti države Utah odjeknil prvi strel »Atomic Annie«.

Bojno ladjo odriva v ozadje namreč njena lastna obsežnost, kajti nobena preureditev ne more zbrisati dejstva, da zaradi svoje velikosti predstavlja atomskemu topu večji in lažji cilj.

In še druge stvari so prispevale, da je bojna ladja zastarela: raketna orožja, izdelava posebnega jekla, ki kljubuje silnemu pritisku, velik napredek v uporabi aluminija in njegovih litin, ustvaritev novih turbinskih motorjev in revolucionarne spremembe v gradnji podmornic.

Že mnogo pred pojavom atomskega topa so bili obstanki angleške »Grand Fleet« (Velikega brodovja) večinoma že v topilnicah. Prvo leto po vojni so razdrli osem oklopnic in eno bojno križarko in jih prodali za le majhen del njihove prvotne cene.

Sama »Rodney« s 33.000 tonami je dala celih 28 tisoč ton železa in 1500 ton drugih kovin.

Vprašanje usode sedanjih angleških oklopnic ne bo mogoče rešiti s preprosto namestitvijo atomskih topov, kajti z njimi oborožena ladja mora biti dovolj hitra, da bi lahko kljubovala sleherni sovražni ladji, ki nosi enako orožje. Treba je skratka — in na to merijo napadi angleških strokovnjakov — zgraditi ladjo, ki bi imela hitrost najbolj hitrega oceanskega parnika in nosila s seboj rušilno moč, ki je spremenila Hirošimo v kup razvalin.

R. HIRSCH:

PREPLAH V OTTAWI 2

Gospa Joubart je lojalno služila svoji državi, vendar je to ni motilo, da ne bi bila dobrega srca. Ko je videla, kako gospa Gusenko tiho joka in kako pritiska k sebi svojega otročička, je prav dobro razumela usodo Rusinje in njene družine, če bi se vrnila v sovjetsko ambasado. Kakor hitro se je posvetovala s tožilcem Raulom Mersiesom, je začela serijo telefonskih pozivov. In v tem delu ji je minilo popoldne. Povsod isti odgovor: nihče si ni upal prevzeti odgovornosti za Gusenka in njegove dokumente. Uradi so se postopoma zapirali: končno je gospa Juobart spoznala, da mora priznati svoj neuspeh.

Gusenko se je zahvaljeval: »Bili ste tako dobri... samo vi ste govorili z nama. Nikoli vas ne bomo pozabili.«

Zapustila sta justično palačo. Gusenko je dobro vedel, da bo njegova odsotnost zbudila na ambasadi sum, vendar se je odločil odpeljati ženo in otroka v ulico Sommerset.

V hišo so stopili pri zadnjih vratih. V stanovanju je v temi opazoval skozi okno drugo stran ulice, v smeri proti parku. Videl je to, česar se je bal... dva človeka sta sedela na klopi pred vrtom. Bila sta oblečena v dežne plašče, roke sta imela zarite globoko v žepe, oči pa so jima bile nepremično uprte k oknom. Medtem ko jih je opazoval, sta se ona dva začela posvetovati: eden se je dvignil in stopil čez ulico.

Gusenko se je umaknil in samo s kretnjo pokazal svojim, na dajo mir.

Slišali so se koraki na hodniku in takoj za tem trkanje na vratih: »Gusenko... odkrojte dverj.«

PODPOROČNIK LAVRENTIJEV

To je bil podporočnik Lavrentijev 'z ambasade. Mladi Rus in njegova žena sta ustavila dah, mali Andrej, ki je tekel proti svojemu plišastemu medvedku, se je spotaknil in padel tik poleg vrat.

Gusenko je vzel otroka v roke, odšel v kuhinjo in skozi vrata na balkon, ki je mejil s sosednim stanovanjem. Neki podoficir kanadskega letalstva je sedel v družbi svoje žene, kadil pipo in bral večerne časopise, medtem ko je njegova žena šivala.

»Oprostite. Ali bi lahko govoril z vami?« ga je ogovoril Gusenko.

Podoficir se je precej začudil, pogledal Gusenka in po njegovem obrazu spoznal, da gre za kaj več kot navaden obisk.

»Gotovo, kaj pa bo?«

»Ali bi hoteli sprejeti mojega malega otroka za to noč? Lahko se moji ženi in meni nocoj nekaj pripeti.«

»Kaj pa?«

»Smrt« — je kratko odgovoril.

Dolgo po tem je podoficir pripovedoval, da je takrat takoj spoznal, da je bolje, če ga spusti k sebi. Zdelo se mu je, kot da je rekel, da ga bodo ubili, njega in njegovo ženo. Hotel je biti siguren, da bo kdor koli sprejel njegovega otroka, če bi se mu kaj zgodilo. In — ker je o tem govoril s svojo ženo — se je odločil, da ne bo dovolil, da bi ga ubili.

V tem času je podporočnik Lavrentijev bil precej zmeden. Slišal je ropot iz stanovanja, toda njegovo trkanje je ostalo brez odgovora. Torej — nekaj je delilo njega, funkcionarja ZSSR, od Gusenka in njegove družine. Samo slaba ključavnica in tenka vrata? Toda inštrukcije, ki jih je dobil, niso predvidele vloma. Naročili so mu samo, naj opazuje Gusenka in takoj sporoči, ko ga bo videl z družino. Šel je po stopnicah navzdol in okoli hiše, da bi videl, ali morda ni mogel Gusenko odiiti skozi zadnja vrata.

Gusenko in letalski podoficir sta bila na balkonu, ko sta videla Lavrentijeva na stezi v parku. Rus je prebledel in zamrmral: »Tam je. Storili bi dobro, če bi sprejeli tudi mojo ženo.« Medtem ko sta se pogovarjala, je neka ženska, ki je stanovala v stanovanju št. 6, v isti hiši, prišla po stopnicah. Slišala je o čem govorita in predložila: »Stanujem sama v celem stanovanju in imam dovolj prostora za vas in vašo družino, gospod Gusenko. Bila bi srečna, če vam lahko nudim varstvo, dokler ga boste potrebovali.«

Podoficir je rekel, da je to odlično. Naj kar gre z njo. On pa bo vzel svoje kolo in odšel obvestit policijo. Ti ljudje si ne bodo upali vdreti h kanadskemu državljanu.

OB SEDMIH

Ura je bila sedem.

Ob pol osmih sta prišla dva predstavnika policije, ki sta poiskala Gusenka, njegovo ženo in otroka v stanovanju št. 6. Uradnik sovjetske ambasade se je legitimiral in potem rekel, da ima poročila, ki so izredno važna za kanadsko vlado, zaradi tega prosi za zaščito. Policisti so ga poslušali, ne da bi kar koli izjavili, vendar so mu obljubili, da bodo pazili na stanovanje:

»Pustite luč v kopalnici. Videli jo bomo iz parka. Če nas boste potrebovali, jo ugasnite.« Nato so odšli.

Okoli desete ga je gostiteljica nagovarjala, naj bi se malce odpočil, vsaj na divanu, vendar je raje ostal pokoncu:

»Ponoči se bo nekaj zgodilo. Dobro jih poznam in vem, da bodo prišli.«

Bolj je bilo pozno, bolj buden je bil, saj je prav dobro vedel, kaj se dogaja na ambasadi: luč v vseh prostorih, šifrirne pisarne v neredu, uradniki, ki se trudijo dognati kaj manjka. V šifrah po radiu kličejo NKVD. Najbolj se je spraševal, kakšna bo reakcija s te strani.

In res, ob enajstih so štirje zapustili ambasado: Vital G. Pavlov, drugi sekretar, konzul in tajni šef NKVD v Kanadi; podpolkovnik Rogov, vojni ataše letalskih sil; poročnik Angelov in Aleksander Forafotnov, uradnik za šifre, ki je imel pisarno poleg Gusenkove in je bil strokovnjak za poročila NKVD. Vsi štirje so bili videti kot policijska patrola, le da je manjkal zapornik.

»KJE JE GUSENKO?«

Ob 23.30 uri so prišli v ulico Sommerset št. 511. Šli so naravnost k Gusenkovemu stanovanju in potrkali. Kanadski podoficir v stanovanju št. 4 je mislil, da je prišla policija zaradi drugega zaslišanja, zato je odprl vrata in pogledal ven. Ko je videl tri ljudi v civilni obleki in četrtega v uniformi z rdečo zvezdo, je spoznal svojo napako, toda preden je lahko zaprl vrata, se je eden od štirih vrinil v stanovanje in vprašal: »Kje je Gusenko?«

Podoficir ga je začudeno gledal, rekel, da ne ve nič, ga rahlo izrinil in skrbno zaprl vrata. Pred vrati so se tiho pogovarjali in nato odšli po stopnicah. Nena-

V KAZNILNICI Colomb-Bechar

4

PRODAL SEM 7 let življenja

Romeo Valente:

V trdnjavi Nghia-do sem bil že nekaj mesecev. Toda zaradi vedno hujših in pogostejših napadov malarije so me poslali v bolnišnico v Afriko. V nevrološkem oddelku te bolnišnice sem šele videl, kaj je legija napravila iz zdravih, povečini mladih ljudi.

Tu sem videl ljudi, ki so zaradi surovih in umazanih dejanj prišli v legijo in upali, da bodo tu lahko začeli novo, pošteno življenje. Toda iz dneva v dan so se globlje pogrezali v pregrehe in blodnje, ki jih je poveljstvo dovoljevalo, ne da bi se tega svojega propadanja zavedli. Nenadoma pa se jim je oglasila vest, ki sta se v njej zrcalili vsa umazana preteklost in brezupna sedanjost.

Tu v bolnišnici niso bili več ljudje, marveč prikazni, ki so jih izmaličile tropske bolezni in strli hudi boji. Vso to množico so mogli krotiti le neštevilni prisilni jopiči, brom in morfij. Še pred kratkim so ti ljudje bili vojaki, ki so se borili v indokitajskih močvirjih, gozdovih Madagaskarja in v pesku Sahare.

In kaj so bili danes?

»Ubil sem svojo mater,« je ure in ure kričal mladi nemški legionar, zdaj v francoščini, zdaj spet v materinem jeziku. Vreščal je, evilil, jokal, medtem ko so se mu bolničarji posmehovali. Suh Španec, ki mu je drobec granate odnesel spodnjo čeljust in mu obraz popolnoma spačil, je pripovedoval vsakomur, ki ga je videl, in vpil tistemu, ki ga ni videl, o svojih grozljivih prividih.

Stotine nesrečnikov. Celice v kleti, namenjene samo nevarnim norcem, so bile polne. Bolnikom, ki so bili tu zaprti, so dajali dvakrat na dan hrano skozi majhno odprtino v vratih, ki je bila poleg redkih zdravnikovih obiskov edini stik z zunanjim svetom. Po bolnišnici je odmevalo od glasnega in nenehnega tuljenja teh nesrečnikov. Nevropatiki, ki jim je živčni sistem strlo stalno prenapenjanje živcev; psihopati, ki so bile njihovih bolezni krive razuzdanost vseh vrst; alkoholiki, zastrupljeni s chumom (riževim žganjem), ki so le v alkoholu našli pozabljenje in uteho; zblazneli in še mnogo drugih bolnikov, toda vsi bolni na duši in telesu.

Ljudje, ki so jih ozdravili, so se znova vrnili v svoje enote v legijo, neozdravljive pa so poslali v domovino. Kljub temu, da so svoje zdravje pustili v legiji, niso dobili za to nobene pokojnine.

———

Ko sem okreval, so me znova poslali v Sidi Bel Abbes. Tu nisem dolgo pomišljal, marveč sem takoj poskušal uiti. Za beg si nisem pripravil nobenega načrta, bil je le posledica dolgo zatajevanega obupa in hrepenenja po rodni zemlji in po mojih dragih.

Toda ujeli so me že na poti v Tunis. Ker sem se pri zaslišanju še sprl z oficirjem, so me poslali v kaznilnico legije Colomb-Bechar.

To je kraj, kjer krvniki vihte svoje biče po hrbtih kaznjencev, ki so kaj zagrešili, ali so bili prepočasni pri delu, ki ni imelo nobenega smisla.

Kaznjenci so morali s težkimi železnimi koli drobiti peščenjak v prah. Delati, znojiti se in trpeti samo zato, da končno spoznaš, da vse to garanje ne koristi nikomur. Kaznjenci, blazni od žeje, izsušeni od sonca, polni prahu, ki je vsepovsod: v hrani, vodi, zraku in ki počasi prodre celo v kožo — to je Colomb-Bechar, moj cilj.

V »oazo obupa« smo se pripeljali z majhnim afriškim vlakom. Na postaji so nas z odsekanimi, rezkimi povelji razvrstili v vrste, nakar smo v teku

V džungli nastaja cesta

prišli do vrat kaznilnice. Vrata je stražila do zob oborožena straža in rjoveč, kamnit lev. Že prvi pogled v notranjost kaznilnice mi je dal slutiti, kakšno je tu življenje in da govorice, ki so krožile o tem žalostnem kraju, niso pretirane.

V sredi velikega dvorišča je visel, obešen na kol, povsem nag kaznjenec, ki se je s prsti nog komaj dotikal tal. Na drugi strani pa so na pol nagi in bosi legionarji vseh starosti tekali okrog vodnika, ki se je sprehajal in bral časopis, in jedli svoj skromni obed.

Poveljnik paznikov nam je voščil dobrodošlico s tem, da nam je razložil pravila »hotela Colomb-Bechar«, kot je imenoval kaznilnico. Šestmesečno bivanje v kaznilnici so razdelili v tri izmene, vsaka je trajala po dva meseca. Nam, ki smo bili v prvi izmeni, je to pomenilo: spati na prostem, jesti tekajoč ali na kolenih in prenašati ali drobiti granit v prah. Končno nam je še povedal, da je rjoveč lev ob vhodu simbol legionarja, ki pride v kaznilnico, po prestani kazni pa bo odšel iz nje skozi druga, mnogo manjša vrata, toda takrat bo podoben drugi živali — ovci. Te besede nam niso obetale kaj dobrega!

Zaradi svojega ravnanja z jetniki bi vsi ječarji, ti v Colomb-Becharju, oni v Sidi Bel Abbesu, ali pa v Mascari, zaslužili v mojem pripovedovanju svoje poglavje. Ječarjeva grožnja, da bomo kaznovani, ni bila nikoli samo obljuba, marveč vedno gotovost.

Kazalo je, da so sovražili ves človeški rod; še huje, imeli niso prav nobenih čustev, ki dvigajo človeka nad žival. Usta so odpirali samo za kričanje. In kričanje je spet pomenilo, da bo sledilo še kaj hujšega, da kaznjenec ni ubogal žvižgu, s katerim spremljajo svoje ukaze. Bili so prav takšni, kot sem si še kot otrok predstavljal priganjače veslačev na antičnih galejah, le da so kladiva zamenjali za piščalke in knute za jahalne biče.

Poveljnika kaznilnice Strucka sem spoznal že v Sidi Bel Abbesu. Njemu so zaupali vodstvo kaznilnice, saj je bil za to mesto kot rojen.

Orjak, velik blizu dveh metrov, težak sto kilogramov, z ogromnima, strah zbujajočima rokama, majhno glavo v primeri z ogromnim telesom, in obrazom, kjer sta človeku takoj padla v oči izrazit nos s širokima nosnicama in majhna, mesnata in odvratna usta.

Bil je človek brez vsake inteligence, toda za službo, ki jo je opravljal, kot nalašč. O njegovi preteklosti nismo vedeli nič drugega kot to, da je bil nemškega rodu. V prostem času je opravljal težka fizična dela, da je lahko razkazoval svojo silno moč in pri tem zahteval odobravanje kaznjencev. Bil je čez mero zaljubljen v svoje mišice, toda bolj kot atletu je bil podoben avtomatu. Morda se je vsega tega medlo zavedal in je morda prav zato zaničeval vse ljudi, ki niso imeli njegovih telesnih proporcij. Zaradi svoje moči je bil prepričan, da je popolen človek. Po mojem mnenju je bil Struck pravi lik legionarja. Spoznal sem, da je legija ustvarjena za ljudi njegovega kova; ljudi, ki so neobčutljivi, krvoločni, brez duha in brez čustev. Življenje v Colomb-Becharju je pripomoglo, da sem sklenil znova uiti, pa čeprav kot kaznjenec niti misliti ne bi smel na to.

———

Pazniki in straže na stolpih jetniškega zidu so nas dan in noč tako skrbno nadzorovali, da smo se mogli pogovarjati samo šepetaje, pri čemer smo si pomagali z najrazličnejšimi kretnjami in znamenji. Temu tihemu sporazumevanju med seboj je bilo čudno nasprotje oglušujoče tuljenje, ki je bilo obvezno. Tuliti smo morali vedno, če smo se pri delu premaknili samo za nekaj korakov, če smo prestavili kladivo ali lopato. Tuleč, kolikor nam je dala sapa, smo o vsakem koraku obveščali desetarja, pa čeprav je stal komaj korak od nas. Če ti je mimogrede padel robec na tla, si moral zatuliti, da si ga smel pobrati, kajti tudi straži na stolpu si moral opravičiti zastoj v delu.

V prvih tednih sem drobil kamenje v prah. Za spremembo sem sem ter tja nosil skrbno izbran, okrog 20 kilogramov težak kamen po strmih stopnicah na vrh stražarskega stolpa. Ko sem prisopihal na vrh, sem vrgel kamen na tla, stekel po stopnicah navzdol, kamor ga je brcnil stražar, si ga znova oprtal na bolečna ramena in to delal toliko časa, dokler je pijane paznike to zabavalo.

Iz tistih časov se živo spominjam Jeana Loutreca, matrikularna številka 59.713, ki je bil obsojen zaradi tatvine, nepokorščine in nemorale. Po beli koži glave, ki so jo pravkar ostrigli in ki se je močno odražala od zagorelega obraza, se je videlo, da je šele pred kratkim prišel v Colomb-Bechar.

Disciplinaire Jean Loutrec, matrikularna številka 59.713, sem tat, nepokornež, upornik in pokvarjenec!« je tulil ure in ure na dvorišču kaznilnice ob spremljavi mastnih Struckovih kletvic, kadar je v hipni zmedenosti namesto »disciplinaire« zavpil »legionaire«.

Še danes mi je pred očmi ta prizor in v ušesih to blazno tuljenje. Žile na vratu so se mu napele, kot da bodo vsak hip počile. Razoglav je stal na vročem soncu in od silnega napora je včasih mogel iztisniti iz suhega grla le še hripav, nečloveški glas. Zdelo se je, kot bi nas to tuljenje vzpodbujalo k delu, kot bi v delu vtapljali svoj gnev nad krvniki Jeana Loutreca. In kar odleglo nam je, ko se je končno Jean Loutrec nezavesten zgrudil na tla.

Tu so bili kokainisti, suhi in izžeti, alkoholiki, ki so večno hrepeneli le po vinu, ljudje, ki so ubijali, kradli, posiljevali, ropali, ki pa so vsi hoteli uiti iz legije in so jih na begu ujeli in poslali sèm. Vsa množica teh ljudi je bila natrpana v Colomb-Becharju, kjer so ravnali z njo kot z najbolj umazano drhaljo in jo imenovali le »blato Tujske legije«.

Ko sem prestal kazen, so me poslali v glavni stan v Sidi Bel Abbes (Quartier Vienot). Moji predstojniki so trdno verovali v to, da me je za vedno minila želja po svobodi. Znova so me dodelili borbeni enoti na indokitajski fronti. Toda zdaj sem še bolj kot kdajkoli prej hrepenel samo po tem, da bi enkrat za vselej obrnil legiji hrbet. Čim pogosteje sem v spominu hodil po poti legije, odkar sem stopil vanjo, tem bolj sem bil prepričan o nesmiselnosti in nekoristnosti takšnega življenja, kjer surova disciplina in predpostavljeni človeka počasi uničujejo.

Spoznal sem, da ne smem več odlašati. Če se ne bom uprl v pravem času, bo prepozno. Postal bom robot in se uklonil temu življenju, ki me bo postavilo na isto stopnjo s Struckom. Ravnal bom prav tako kot on, morda se potem ne bom več zavedal svojih dejanj. Dajal si bom duška v nesmiselnostih, ki jih danes še preklinjam.

V manj kot enem letu je prišlo v Sidi Bel Abbes okrog 13.000 novincev. Večidel so bili mladi fantje, še vsi pa pod vplivom iluzij in v pričakovanju novih dogodivščin.

Iskal sem priložnost, da bi prišel z njimi v stik. Tvegal sem disciplinske kazni (kajti Deuxieme Bureau je že imel med njimi svoje vohune), samo da bi jim moje pripovedovanje o grenkih izkušnjah v legiji odprlo oči. Toda zaman! Raztresno so me poslušali, verjeli pa ne. Zdelo se mi je, kot bi govorili dva nerazumljiva jezika.

———

Čez dva dni so me poslali v Oran, kjer sem se vkrcal na ladjo, ki je plula v Indokino. Ob pogledu na Oran sem znova preživel v mislih beg, ki se je tako žalostno končal. Toda sklep, da bom ob prvi priložnosti spet pobegnil, je bil neomajen. Morda bo zdaj zadnja priložnost. Nevarnosti nisem podcenjeval in tudi pred posledicami nisem zatiskal oči. Če me bodo ujeli, bom ponovno skušal uiti. In če me ubijejo? To še ne bi bil najstrašnejši konec. Prava smrt je v sponah legije, kjer ne smeš živeti življenja dostojnega človeka.

Na ladji so ravnali z menoj kot z ostalimi legionarji. To mi je vlilo novega poguma, saj mi je kolikor toliko svobodno gibanje dajalo več možnosti za beg.

Čakal sem samo na ugoden trenutek. Ta se mi je nudil v Port Saidu.

Naša ladja je bila že dve uri zasidrana v pristanišču Port Saida, ko nas je kapitan zbral na palubi.

»Dovolim vam iti za eno uro na kopno. Seveda ne smete prekoračiti pristaniških mej.«

Zdaj je čas! — je zadrhtelo v meni.

V vrvežu množice vseh narodnosti sem se čutil varnejšega.

Za beg si nisem napravil nobenega načrta. In ko sem se spraševal, kaj naj napravim, sem se ogledoval po pristanišču, da bi morda kje našel odgovor.

Lahko bi ušel v mesto, toda v uniformi ne bi imelo prav nobenega smisla.

Skriti se v kak kot in čakati noči ter se potem skrivaj vkrcati na kakšno ladjo, se mi je zdelo še najbolj pametno.

Približal sem se skupini legionarjev, ki jih nisem poznal. Prestregel sem drobce njihovega razgovora in iz njih razbral, da so namenjeni naravnost v Marseille. Pridružil se jim bom!

Od tega hipa jih nisem izpustil iz oči. Sledil sem jim korak za korakom in se pomešal med nje, ko so se vkrcali na ladjo.

Dolgo sem hodil po krovu, da bi našel pripravno skrivališče. Ker tam nisem staknil nič primernega, sem odšel pod krov in tam res kmalu našel skrit prostor, komaj tako velik, da sem se mogel zlekniti za kupom zabojev in nagrmadenih košar.

Ulegel sem se, zaprl oči in potrpežljivo čakal trenutka, ko mi bo ropotanje ladje zagotovilo, da se končno oddaljujemo od brega. Toda ta želja je bila tako silna, da sem zaspal in se zbudil že na odprtem morju.

———

Že dva dni sem tiho čepel v skrivališču. Kadar se mi je oglasil glad, sem smuknil v kuhinjo, kjer sem s tem ali onim izgovorom dobil kos kruha ali mesa.

Bližali smo se Marseilleu. Zavedal sem se, da se bliža odločilni trenutek — izkrcanje. Ni mi preostalo nič drugega kot upati, da mi bo sreča še naprej tako naklonjena, kot mi je bila ves čas vožnje.

Ko se je pred nami pokazal Marseille, so se zbrali vsi legionarji na krovu in oči vseh so bile uprte na to mesto, ki je predstavljalo toliko zaželeno srečanje s civiliziranim svetom. Draga, stara Evropa!

Tuljenje siren je napolnilo ozračje, medtem ko se je ladja pripela k pristajališču. Znova sem se skril v podpalubju. Sklenil sem počakati noči, ko se bom skušal neopazno izmuzniti z ladje. Niti v glavo mi ni padlo, da bi se pridružil legionarjem, kajti vedel sem, da bodo pri izkrcanju natančno pregledali vse njihove dokumente, nakar jih bodo odpeljali v kasarno.

Že eno uro so se izkrcevali, ko sem nenadoma za seboj zaslišal korake, ki so se bližali mojemu skrivališču. Zadržal sem dih, da bi se ne izdal. Na srečo pa so se spet oddaljili. Takoj sem skočil iz skrivališča, da bi si našel bolj skrit kot. Toda po nekaj korakih sem za seboj zaslišal oster glas:

»Kaj iščeš?«

»Prekleto!« sem siknil sam pri sebi, se bliskovito obrnil in pred seboj zagledal častnika legije. Bežati bi bilo brez pomena, kajti takoj bi me ujeli, tudi napasti ga nisem mogel, ker sem bil brez orožja. Preostalo mi ni nič drugega, kot da sem še enkrat zaupal v usodo, ki mi je bila do tega trenutka naklonjena.

»Poročnik, izgubil sem svoje listine,« sem lagal. Moj glas je bil miren in moje vedenje tako naravno, da ni častnik prav nič zasumil.

»Kateri skupini pripadaš?«

»Sedmi, poročnik.«

»Koliko časa si v legiji?«

»Štiri leta, poročnik.«

»V štirih letih bi se pa že lahko naučil paziti na svoje stvari!«

Zravnal sem se in na tihem preklel svojo nepazljivost. Kljub temu, da sem stal pred častnikom zravnan kot žebelj, je še kar naprej psoval.

»Niti vojna ne more napraviti iz vas dobrih vojakov. Niste vojaki, pač pa tesla, nerodna tesla! Pojdi z menoj!«

Hočeš nočeš, moral sem mu slediti. Ko sva prišla z ladje, sva se napotila proti vojaškemu kamionu. Komaj sva zlezla vanj, je že odpeljal proti trdnjavi »Saint Nicolas«.

Karta, na katero sem zdaj stavil vse svoje upanje, je bila, da je bil prihodnji dan praznik in da si ne bodo kvarili počitka z mojim zaslišavanjem. Do takrat pa se bom prepustil slučaju!

Častnik mi je ukazal, da naj se javim prihodnji dan na raport. Nato pa se zame ni več zmenil.

Ponoči sem moral napeti vse sile, da me ni premagal spanec. Ko je po kasarni vse utihnilo, sem vstal in se izmuznil iz sobe. Iz teme se je nenadoma utrgala senca stražarja.

»Slabo mi je, grem v ambulanto,« sem se izgovoril.

Brez spraševanja me je stražar pustil na dvorišče in s počasnimi koraki spet nadaljeval svoj predpisani obhod po terasi.

Na dvorišču sem urno prečkal kratko razdaljo do poslopja nasproti obzidja, ki je obdajalo kasarno. Neslišno sem drsel ob zidu, se nato plazil po tleh, da me ne bi opazile straže, ki so bile kakih 50 metrov od mene, nato pa pretekel kratko razdaljo, ki me je še ločila od kasarniškega zidu.

Z drhtečimi prsti sem tipal po zidu, da bi našel opore za roke. Ko sem se končno le oprijel, sem se z vso silo zavihtel in splezal na vrh zidu.

Nisem imel časa, da bi se odpočil, kajti nenadoma me je zadelo kot bič: »Stoj! Stoj!«

Potuhnil sem se in že mi je mimo ušes zažvižgal strel iz puške, in nato še eden.

Ko sem skočil na drugo stran zidu, sem tako nesrečno padel, da sem z glavo udaril ob kamnit tlak. Zbral sem zadnje moči, da sem se dvignil in stekel v stransko ulico. Ko se je razlil po nebu prvi sij jutranjega sonca, sem se šele ustavil v upanju, da za seboj nisem pustil nobenih sledov.

———

Malo jih je, ki se morejo upreti železnim zakonom legije. Malo jih je tudi, da bi še pravi čas ušli njenim krempljem. Moj beg je eden redkih srečnih slučajev, pravzaprav le izjema, ki potrjuje pravilo.

Srečen sem, da sem uspel. Ne toliko, da sem si prihranil še kako leto legije, marveč zato, da sem se lahko vrnil v družbo ljudi takrat, ko me legija še ni zastrupila, pač pa samo obogatila z življenjskimi izkušnjami, ki mi bodo prav gotovo še marsikdaj koristile.

KONEC

Legija na pohodu

---

doma pa so se vrnili in začeli močno razbijati po vratih, čez čas pa so se uprli z rameni v vrata, ki so kmalu popustila.

Gusenko je skozi ključavnico opazoval vse dogajanje, nato pa odšel v kopalnico in ugasnil luč.

Policisti so opazili znamenje in pritekli do stanovanja, kjer so našli prižgane luči in na stežaj odprta vrata. Pavlov je bil v eni sobi, Rogov pa v drugi.

»Kaj počnete tukaj?« je vprašal Welsh.

Pavlov je dal znak tovarišem, naj se ne premikajo, sam pa je pokazal legitimacijo drugega sekretarja in izjavil, da vsi njegovi tovariši sodijo v osebje ambasade in da iščejo določene službene spise.

»Lastnik tega stanovanja je zapustil mesto in dovolil vstopiti in vzeti, kar potrebujemo«.

Welsh je pokazal razbito kljuko, ki je ležala na parketu in dodal:

»Kot ljudje, ki imajo dovoljenje za vstop, ste si izbrali zelo čuden način.« Nato je pobral kljuko. »Nimam vtisa, da ste potrebovali ključ, pač pa ste morali krepko pritisniti na vrata, da ste lahko vstopili«.

»Izgubili smo ključ,« je dejal Pavlov in skomignil z rameni. »Toda tukaj je nekaj, kar moramo najti. Poleg tega pa smo pri sovjetskem državljanu in lahko počnemo kar hočemo. Prosimo vas, da se umaknete.« Policisti so odkimavali in rekli, da ne morejo oditi prej predno ne pride inšpektor. Welsh je telefoniral v centralni urad in četrt ure po tem je prišel rdečelični človek, mrkega pogleda. To je bil inšpektor Dunkan Macdonald.

Ko si je ogledal položaj, je prosil Pavlova in njegove tovariše, naj ga spremijo do policijske postaje. Toda Pavlov se je skliceval na diplomatsko imuniteto zase in za svoje tovariše, kakor tudi za stanovanje. Ni se hotel umakniti. Ko je inšpektor spoznal, da je naletel na to, kar so dosti pozneje imenovali »delikatni primer«, je ukazal, naj Welsh in še eden ostaneta, sam pa se je napotil v centralni urad, da bi se pozanimal, kako je z diplomatskimi privilegiji.

Po njegovem odhodu se je Pavlov posvetoval s svojimi kolegi in znova so začeli premetavati po omarah, potem pa so odnehali. Policisti jim niso branili. Nato so odšli v sovjetsko ambasado in nihče ne ve, kaj se je tam dogajalo.

Gusenkova družina je ostala v stanovanju št. 6 pod zaščito policije. V prvih jutranjih urah pa je prišlo do novega obiska v stanovanju št. 4. Nekdo je trkal in skušal vlomiti vrata, toda policija jih je zaprla z močno ključavnico in obiskovalec si ni upal vstopiti.

IZJAVA

Drugi dan so Gusenkovi zapustili hišo in odšli z dokumenti v glavno upravo kanadske policije. Ministrski predsednik je enkrat že odklonil Gusenkovo ponudbo, prefekt policije S. T. Wood pa ga je obveščal o dogodkih pretekle noči in o zaščiti, ki so jo dali Gusenku. Ministrski predsednik je še enkrat poudaril potrebo po opreznosti:

»Čutil sem, da je v položaju, v kakršnem smo bili, bila potrebna prav posebna opreznost, saj smo morali gotovo vedeti, s kom imamo opraviti in kaj je vzpodbudilo Gusenka k temu dejanju. Predno bi kar koli ukrenili, smo morali misliti na našo državo, toda upoštevati tudi druge narode.«

V duhu tega so raziskovali dalje. Gusenko je izjavil policijskemu prefektu in njegovemu pomočniku, da želi povedati vzroke za svoje dejanje. Njegova izjava je takšna:

»Jaz, Igor Gusenko, želim v popolni svobodi in z vso odgovornostjo podati naslednjo izjavo: Prišel sem v Kanado pred dvema letoma in od prvega dne sem bil presenečen nad popolno individualno svobodo, ki jo imajo Kanadčani — svobodo, ki je v Rusiji ni več. Vsak dan sem videl, da ni resnica, kar so trdili pri nas glede demokratičnih dežel. V dveh letih, ki sem jih preživel v Kanadi, mi je postalo jasno, kaj lahko doseže svobodno ljudstvo... Med svojim bivanjem v Kanadi sem videl kanadsko ljudstvo in vlado, ki si iskreno žele pomagati sovjetskemu ljudstvu. Videl sem jih kako zbirajo denar, da bi izboljšali usodo ruskega naroda, kako pošiljajo preskrbo in žrtvujejo življenje svojih otrok, da bi dostavili pomoč na drugo stran oceana. Namesto hvaležnosti za usluge pa sovjetska vlada razvija svojo špijonažo v Kanadi... Ruski narod pa o tem nič ne ve. Srečen sem, da sem bil tako pogumen in se lahko odločil za korak, ki sem ga storil, da lahko obvestim Kanado in druge dežele o nevarnosti

Gusenko.

Prečital sem prevod svoje izjave, ki sem ga napisal v ruščini in se s prevodom strinjam.

10. oktober 1945. Gusenko.«

DVE NOTI

Medtem je postala aktivna tudi sovjetska ambasada, ki je 7. septembra poslala zunanjemu ministrstvu noto:

»Ambasada ZSSR v Kanadi izraža svoje spoštovanje zunanjemu ministrstvu in ga ima čast obvestiti o naslednjem:

Eden članov ambasade, Igor Sergejevič Gusenko, stanujoč v ulici Sommerset št. 511 ni prišel v urad 6. septembra. Da bi raziskali vzrok njegove odsotnosti, je konzul V. V. Pavlov, v spremstvu dveh drugih članov ambasade, odšel 6. septembra ob 23. 30 v Gusenkovo stanovanje. Nihče ni odprl, ko je Pavlov potrkal na vrata Gusenkovega stanovanja. Zaradi tega so člani ambasade odprli stanovanje z dvojnikom ključa, toda niti on, niti njegova žena Svetlana Borisovna Gusenko, niti njun sin Andrej, niso bili v stanovanju.

Pozneje smo odkrili, da je Gusenko utajil denar, ki pripada ambasadi ter se skril z družino. Medtem ko se je konzul Pavlov z dvema drugima članoma ambasade nahajal v Gusenkovem stanovanju, se je policijski uradnik Welsh od ottawske policije, ki je medtem prišel, zelo nevljudno obnašal in hotel zadržati diplomatsko osebje ambasade...«

To poročilo je zelo zanimalo zunanje ministrstvo, posebno odstavek, v katerem so dolžili Gusenka, da je ukradel denar iz ambasade. Zato je ministrstvo zahtevalo podrobnosti o važnosti tatvine in okoliščinah. Ambasada ni odgovorila.

14. septembra je ministrstvo dobilo drugo, mnogo nujnejše poročilo. Potrdili so prejšnjo noto in obdolžitev o tatvini in zahtevali od kanadske vlade, naj izroče Gusenka in njegovo družino, ki jih je poslati takoj v ambasado, da jih lahko izženejo v Sovjetsko zvezo.

Toda takrat so bile stvari že zelo daleč. Dokumenti so govorili svojo zgodovino, kanadska vlada pa ni imela namena izročiti Gusenka nikomur.

JELEN

TRGOVINA Z USNJEM IN ČEVLJARSKIMI POTREBŠČINAMI

Čevljarji in čevljarske zadruge!

Oglejte si pred nakupom našo bogato zalogo in prepričajte se, da boste pri nas vselej postreženi solidno in strokovno!

LJUBLJANA, Trubarjeva 25

Telefon 30-022

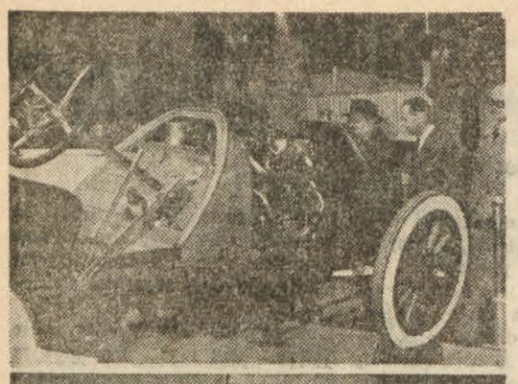

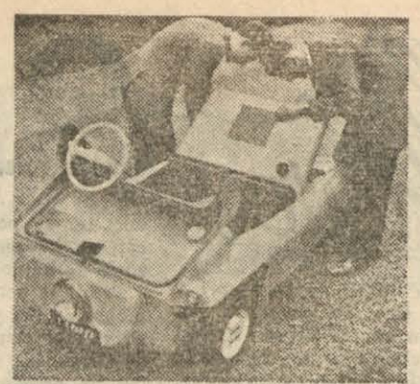

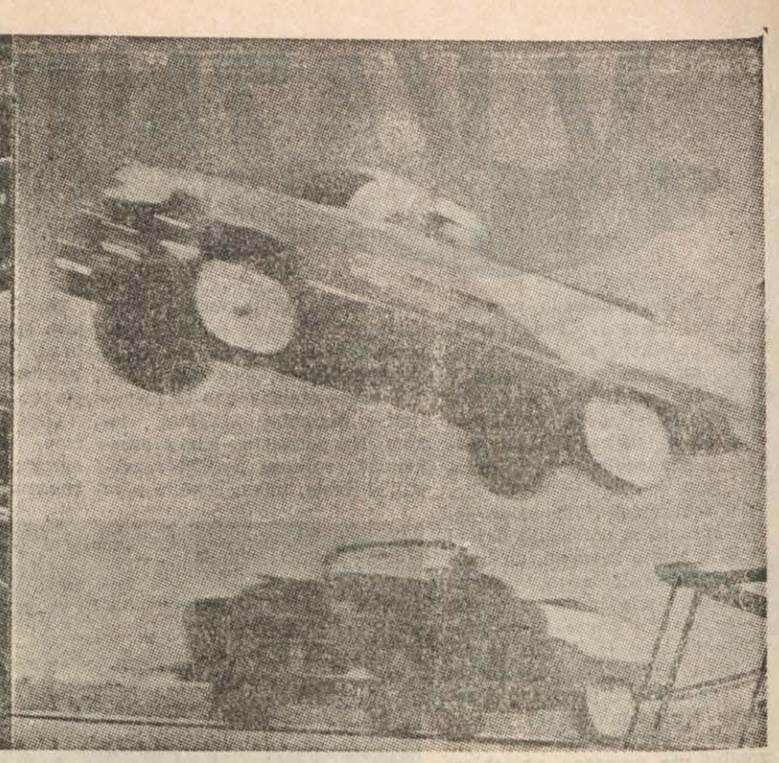

Avto-kronika

Na veteranu »Fiat-1906« si je Italijan Nazzaro leta 1911 priboril prvo mesto s hitrostjo 122 km na uro (zgoraj). — Bodoči vozač avtomobila se uči na pomožnem volanu poleg šoferja (spodaj). — Moderni avto-pritlikavec, ki ga kaže zgornja slika teče po treh kolesih, ima en sam zračno hlajen cilinder in doseže hitrost 80 km na uro. — »L'Isetta«, ki se je zadnji čas pojavila na velesejmih in avtomobilskih razstavah, ima 200 kub. cm stroj. Vstop v to vozilo je spredaj. Z odpiranjem vrat se premakne tudi volan (spodaj). — V vrvežu velemesta se mali ni mogel izogniti pogubi — dva velika sta ga stisnila v »avtosendvič«. — Dobre gume so avtomobilu kot čevlji človeku, vzdržljivost pa preizkušajo s prav akrobatskimi skoki (zadnja slika).

Kaj pa avtomobilska industrija?

Obdobje med 1949 in 1954 je bilo izredno plodno za celotno industrijo vozil, posebno pa še za avtomobilsko. Industrija avtomobilov, predvsem osebnih, se je začela po končani vojni zelo hitro razvijati, kar velja najprej za ZDA, v zadnjih letih pa za Nemčijo. Vse tovarne so hitele popravljati in modernizirati porušene objekte ter izdelovati modele, s katerimi naj bi si priborile prvenstvo na trgu. Mednarodna avtomobilistična zveza je uspela organizirati letno 8 avtomobilskih razstav, na katerih pokažejo tovarne najnovejše (večinoma še ne serijsko izdelane) modele, odkritja in pridobitve. Vsekakor nas po vsem tem zanima vprašanje, kaj bo dala avtomobilska industrija v prihodnosti?

Zadnja mednarodna avtomobilska razstava (Turin, maj) je še jasneje pokazala, da je evropska avto-industrija dosegla tehnično in oblikovno že tako visoko stopnjo, da ji ZDA s svojimi izdelki komaj še konkurirajo. Motorji, ki so bistveni sestavni del avtomobila, so v Združenih državah slabi. To nam dokaže že primerjava tehničnih lastnosti povprečno kvalitetnega ameriškega in evropskega motorja: n. pr. Buick Super ima motor kubature 5300 ccm z močjo 179 KM (specifično moč 34 KM/1000 ccm), hitrostjo 155 km/h in porabo goriva 21,1 na 100 km. 1300 kubični evropski motor srednje kvalitete pa ima 51 KM (spec. moč 40 KM/1000 ccm), hitrost 130 km/h in porabo goriva 91 na 100 km. Kot vidimo, polagajo Američani veliko pozornost na moč motorja.

Znano je že, da Američani, ki so polni novih in daljnosežnih idej, teže največ za udobnostjo, ob njej pa popolnoma pozabljajo na ekonomičnost. Tako se je v zadnjem času tam »razpasla« gradnja tako imenovanih »vozil bodočnosti«, ki pa jo tovarne, kot je videti, izkoriščajo le v reklamne namene. Pod »vozilom bodočnosti« si predstavljajo avtomobil »marsovskih oblik«, ki je opremljen z vsemi mogočimi napravami (aparat za britje, diktafon, televizijski aparat, radio, magnetofon, brezžični telefon, ter brezštevilni gumbi, s katerimi se po električni napravi odpirajo okna, streha, pokrov motorja ali prtljažnega prostora itd). Evropske smernice pa niso take. Lastniki evropskih tovarn menijo, da bo avtomobil v bodoče le kolikor mogoče elegantno, ekonomično preprosto zgrajeno in ceneno vozilo, opremljeno z visoko sposobnim, torej današnjim športnim motorjem. Ko pa je bilo na zadnjih ameriških razstavah razstavljenih nekaj evropskih, v glavnem športnih vozil, se je mnenje večine ameriške javnosti zamislilo na evropsko stran. Ta sprememba okusa Američanov, ki so videli evropska vozila, je nastala predvsem zaradi tega, ker so tamkajšnje tovarne v želji po eleganci in čim lepšem videzu ustvarile na vozilih z vsemi mogočimi kromiranimi deli in okraski take kontraste in smešne oblike, ki se zde Evropejcu smešne. To so uvideli tudi ameriški inženirji. Rezultat tega je bil: na prvi letošnji avtomobilski razstavi je bilo razstavljenih osem ameriških avtomobilov z evropskimi značilnostmi. Dopisnik revije »ADAC Motorwelt« jih v svoji slikovni reportaži imenuje kratko »evropeizirani Američani«.

Vse bolj pa v zadnjem času stopa v ospredje vprašanje karoserij iz umetnih mas. Na tem področju so najdlje Francozi in kajpak Američani, ki so pred 8 meseci prvi začeli s serijsko proizvodnjo avtomobila (Chevrolet Corvette) s karoserijo iz umetnih vlaken. Toda kljub temu mnenje strokovnjakov še ni na strani umetnih karoserij, kajti ne ve se še, ali bodo nove karoserije mogle izpodriniti do zdaj uporabljeno jekleno pločevino.

Evropsko industrijo že poznamo. Okus in želje evropskih ljubiteljev avtomobilov so ostale iste in javnost še vedno največ teži za značilnimi evropskimi izdelki (majhna, enostavna, ekonomična in okusno izdelana vozila, n. pr. Volkswagen). V zadnjih letih pa predvsem pri tam zelo priljubljenih V-8 motorjih (dvakrat po štirje cilindri v obliki črke V). V Evropi pa so pričeli V-8 in vrstni motorji polagoma izumirati in na površje prihaja tako imenovani boxer-motor (valji se gibljejo vodoravno sem in tja), pri katerem je izraba energije večja, pa tudi oblika (nizka in široka) je precej prikladna za moderna vozila. Pred kratkim se je pojavila tudi ena izmed najbolj originalnih izvedb motorja. To je trocilindrski vrstni motor, ki je zelo izpopolnjen in ki ga uporabljajo pri modelih DKW (Sonderklasse) in Lancia (Appia).

Najvažnejši in skoraj na novo izmišljeni načrt, ki obeta velik vzpon sposobnosti avtomobilskega motorja, pa je vbrizganje goriva v izgorevalni prostor. Kot vemo, je bilo gorivo do zdaj vplinjeno in tako pomešano z zrakom ter potisnjeno v cilinder. Prvi so zamisel vbrizgavanja goriva z uspehom realizirali inženirji najstarejše nemške avtomobilske tovarne Mercedes-Benz. Izvedli so to pri športnem avtomobilu 300 SL, v izpopolnjeni verziji pa pri najnovejšem dirkalnem modelu 300 SLS.

Razumljivo je, da moramo pri povečanih zmožnostih motorja (hitrost, moč) izpopolniti tudi zavore. Tovarna Alfa Romeo iz Milana je vpeljala tudi zavore, ki se sproti hlade s pomočjo zračnega kanala, obrnjenega v smer vožnje. Američani so še vedno ostali pri sigurnih in enostavnih hidravličnih zavorah. Zavore, ki delujejo na principu trenja med dvema kovinskima ploščama in s katerimi so nekateri novi modeli že opremljeni, pa so še na razvojni stopnji. Zamisel tovrstnih zavor je enostavna in dobra (zavore ne odvzemajo prostora vzmetenju); upajmo, da bo čas hitro prinesel njih končno izpolnitev.

Poleg že navedenih stvari je zaželena tudi dobra in smotrna zgradba vozila. Na tem področju so se v zadnjem času začele uveljavljati lahke kovine, kot nam to kaže primer francoskega vozila Dyna Panhard 54, ki ima celotno ogrodje razen podstavka za motor in nastavkov za kolesa iz lahke kovine. Iz avtomobilskega slovarja je tako začela polagoma izginjati besedica »šasija«, ki jo imenujemo sedaj samonosna karoserija.

No, pa poglejmo po Evropi in njenih avtomobilih.

Pričakovati je, da bo največ novih modelov in konstrukcij dala dežela, v kateri je največ avtomobilskih tovarn — Anglija. V zadnjih letih se je angleška avtomobilska industrija vrnila na izdelavo majhnih, cenenih in široki potrošnji namenjenih avtomobilov. Kljub temu prehodu so se tovarne kvalitetno obdržale na isti višini, kar kažejo prvi povojni angleški modeli: Morris Minor, Austin A 30, Ford Anglia in Perfect ter Standard Eight. Oblike angleških avtomobilov se vendarle počasi bližajo modernim oblikam, svojo tradicionalno konservativnost pa so ta nova vozila na sprednjem delu le še obdržala.

Znano je, da so izdelki nemške avtomobilske industrije kvalitetni, kar velja še posebno za tovarno Mercedes-Benz (v mislih nimamo motorjev te tovarne, kajti ti so v primeri z ostalimi motorji osebnih avtomobilov iste kubature povprečni), ki je v zadnjih šestih mesecih izpremenila in zelo obogatila svoj program. Poleg nove konstrukcije — modela 180, ki je dosegel na ženevski razstavi uspeh, je tovarna izboljšala in opremila s sodobnejšo karoserijo še model 220. Tudi znani nemški Volkswagen bodo gradili z izpopolnjenim motorjem in nekoliko izpremenjeno karoserijo. Tovarna Adam Opel Ag je presenetila z novim modelom Kapitän 54, naslednikom priljubljenih predvojnih in tudi povojnih vozil z isto znamko. Tovarna DKW pa bo izdelovala izredno dovršen tip Sonderklasse.

Medtem, ko so se ostale francoske tovarne omejile večinoma na detajlne izboljšave, je naredila velik skok naprej tovarna Panhard s svojim modelom Dyna 54. Kot smo že povedali, so pri gradnji tega vozila uporabljali največ lahke kovine. Rezultat: vozilo doseže z 850 kubičnim motorjem 130 km/h.

Lahko bi rekli, da dajejo italijanske tovarne zadnjih nekaj let konstruktivne smernice, posebno še za karoserije, v vsej svetovni industriji avtomobilov (tudi motociklov). Italijanske tovarne pa dominirajo tudi na vseh evropskih dirkališčih. Največje tehnično presenečenje lanskega leta pa je bil novi FIAT 1100, ki ga tovarna izdeluje v treh verzijah. Letos pa je presenetila tovarna Alfa Romeo na turinski razstavi z modelom Giulietta Sprint.

Dokončno tudi še ni rešeno vprašanje uporabe Diesel-motorja pri osebnih avtomobilih. Trenutno izdeluje Diesel osebne avtomobile 7 tovarn, na svetu pa se je povpraševanje po tovrstnih avtomobilih v zadnjem času precej povečalo (temu je pripomogla majhna poraba goriva in vedno večja enakovrednost bencinskemu motorju), in še tako skeptični opazovalci so uvideli, da so se tudi na tem področju odprle nove možnosti.

I. VOLK

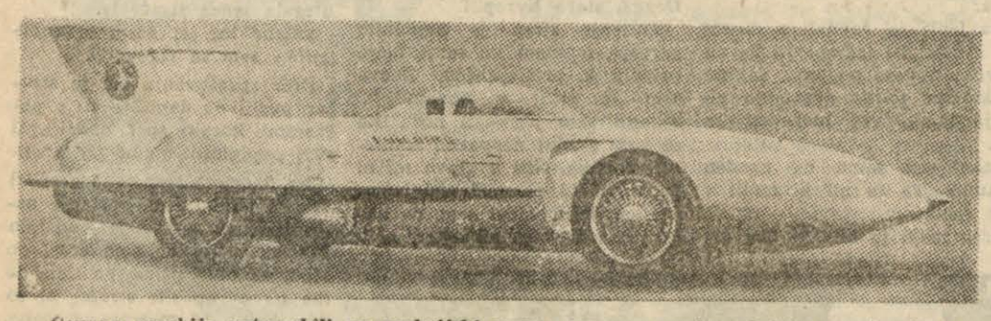

Čeprav porabijo avtomobili na reakcijski pogon ogromno goriva, dajejo upanje, da se bodo v bodočnosti dobro obnesli. Na sliki je General-Motorsov »Firebird« (Ognjeni ptič).

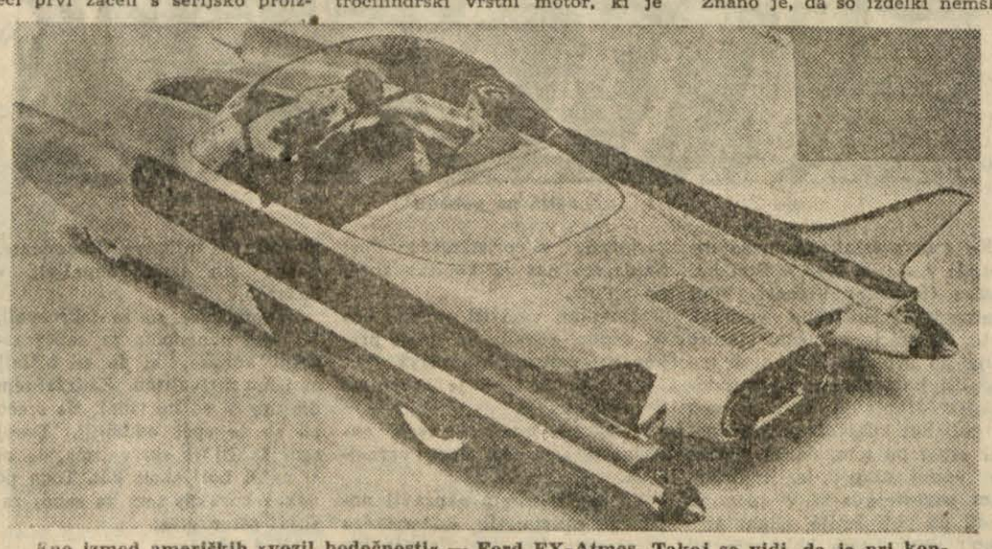

Eno izmed ameriških »vozil bodočnosti« — Ford FX-Atmos. Takoj se vidi, da je pri konstrukciji sodelovala fantazija najbolj drznih inženirjev iz Detroita.

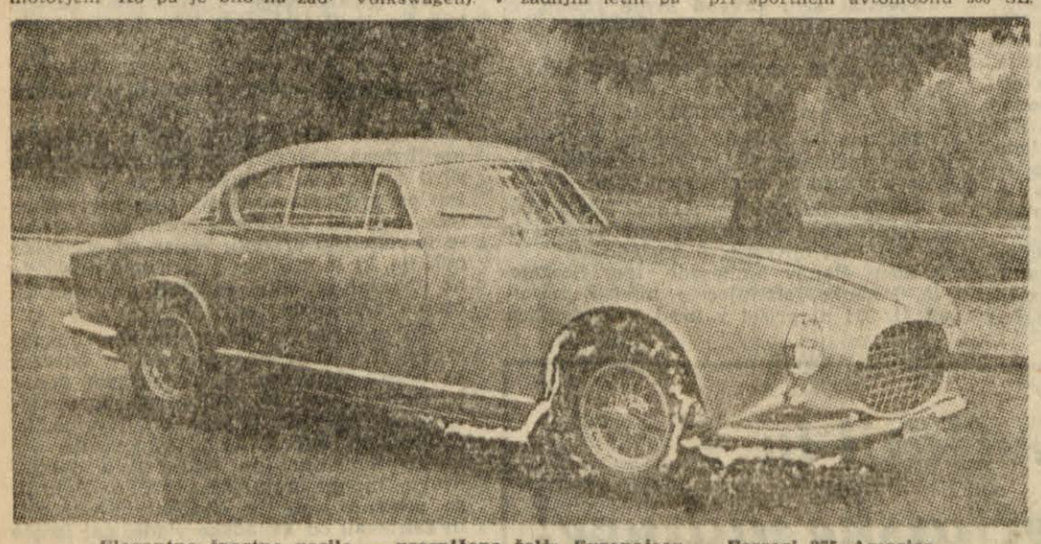

Elegantno športno vozilo — uresničena želja Evropejcev — Ferrari 375 America (pri 300 konjskih močeh, 220 kilometrov na uro).

Ali že veste?

... da je element berilij kovina, podobna po zunanjosti jeklu, s specifično težo 1,84 (69 odstotkov specifične teže aluminija). Čeprav so njegove rude zelo razširjene, je pridobivanje berilija zelo draga zadeva. Čist je v industriji skoraj brez pomena, njegove zlitine pa postajajo vse važnejše, zlasti v avtomobilski in letalski industriji.

... da so postale kumare v zadnjih letih važna surovina kozmetične industrije. Njihov sok namreč zelo dobro vpliva na vneto kožo in ščiti še nepoškodovano kožo pred sončnimi opeklinami. Zato ga mešajo v kreme. Znano je, da je za ljudi z zelo občutljivo kožo dobro, da se mažejo vsak večer s kumaričnim sokom.

... da sonce v večjih višinah bolj greje. Merjenje temperature na treh različnih mestih ob istem času in ob popolnoma jasnem dnevu je dalo tele rezultate: pri 20 metrih nadmorske višine 32,2 stopinji Celzija v senci in 37,8 stopinj Celzija na soncu, v višini 1800 metrov 26,5 stopinj Celzija v senci in 44 stopinj Celzija na soncu, ter v višini 2900 metrov 6 stopinj Celzija v senci in 59,5 stopinj Celzija na soncu. To je tudi vzrok, da človek v večjih višinah bolj počrni.

... da zgubijo tekmovalci v maratonskem teku po 5 do 6 kilogramov teže, kar je posledica izgube vode in soli z znojenjem.

... da razumemo v meteorologiji pod izrazom »advekcija« mešanje zraka v vodoravni smeri. Na primer advekcija hladnega zraka s severa ali toplega zraka z juga in podobno.

... da se kuga pojavlja še danes, vendar še zdaleč ni tako nevarna kot je bila včasih. V zadnjih petdesetih letih je umrlo v Indiji zaradi kuge okrog 12 milijonov ljudi. Tudi v Evropi se še tu in tam pojavi. Na Korziki so imeli leta 1945 13 bolnikov s kugo, na Malti pa celo 75. Leta 1949 sta bila dva primera te bolezni na Azorskih otokih.

... da cenimo vrednost mleka po procentih maščob in beljakovin. Zato je kozje mleko sorazmerno slabo (3,7 odstotkov beljakovin in 4,3 odstotke maščob), mleko košute pa najboljše (10,5 odstotkov beljakovin in 17 odstotkov maščob), le po beljakovinah (15,5 odstotkov) ga prekaša še mleko domačega kunca.

POHIŠTVO
LJUBLJANA VOLFOVA 6

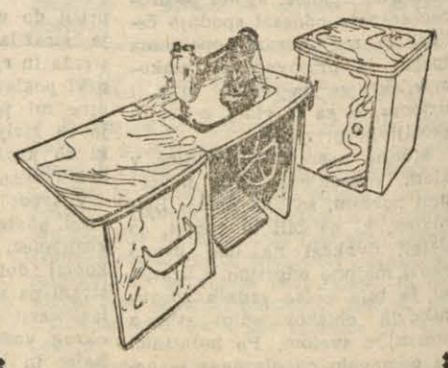

Prispela je nova pošiljka kvalitetnih ŠIVALNIH STROJEV inozemskih znamk po zmernih cenah. – »PRIMO« in brzošivalni »ZETINA« za krojače, šivilje in domačo uporabo!

PRVI MESEC ŽIVLJENJA

Po statistikah Združenih narodov se bo letos rodilo devetnajst milijonov novih zemljanov.

Od teh nebogljenih, malih ljudi, jih bo v prvem mesecu življenja pomrlo okrog pet milijonov, kar pomeni, da umre na vsem svetu od vsakih devetnajst novorojenčkov eden že v prvem mesecu. Izguba je mnogo manjša kot pred nekaj leti.

V 44 državah na svetu se je znižala umrljivost otrok in med temi državami je tudi Jugoslavija — zlasti Slovenija.

Nemalo zaslug za znižanje umrljivosti malih otrok imajo zdravniki, zdravstvene organizacije, vzgoja staršev, pa tudi svetovna zdravstvena organizacija. Antibiotiki, vitamini in moderna medicinska tehnika pomagajo ohraniti pri življenju novorojenega zemljana in njegovo mater.

Pet je faktorjev, ki so najpogosteje vzrok smrti otroka v prvem mesecu življenja: nedonošenost, okvare pri porodu, nalezljive driske, prirojene nakaze in pljučnica.

Nedonošenčki so izredno občutljivi za infekte, zato je za zdravljenje pogosto potreben penicilin in streptomicin. Velika večina otroških klinik je opremljena z napravami za ogrevanje nedonošenčkov, kajti ti še ne znajo regulirati svoje telesne toplote. Mnogo pa je na svetu dežel, kjer je premalo zdravnikov pa tudi šolanih babic primanjkuje. V teh deželah je novorojenček že ob rojstvu izpostavljen škodljivim vplivom, ki lahko povzročijo njegovo smrt.

Mnogokrat je narava sama kriva smrti novorojenčka. Nekateri sploh ne zadihajo, drugi pa umro vsled težkega in dolgotrajnega poroda, na primer vsled ovite popkovnice.

Nalezljive driske novorojenčkov se pojavljajo tam, kjer ne ravnajo z novorojenčki strogo po pravilih asepse. Novorojenčke, ki so zboleli za nalezljivo drisko, moramo takoj ločiti od zdravih. Tiste, ki so oboleli, zdravijo danes z antibiotiki in sulfonamidi.

Včasih je mnogo otrok pomrlo kmalu po rojstvu zaradi prirojenih nakaz. Mnoge med njimi so take, da jim še danes ne vemo pomoči. Vendar danes kirurg marsikateremu ohrani življenje, da doseže enako visoko starost kot njegovi vrstniki, ki so se rodili zdravi, ter živi vse življenje kot normalen človek. Tako je mogoče z operacijo ozdraviti piloričnostenozo, ki je bila včasih vzrok, da je otrok sestradan umrl. Mišica ob vstopu požiralnika v želodec je pri tej bolezni tako zadebeljena, da ne prepušča nikake hrane in tak otrok bruha po vsakem obroku.

Vsako minuto napravi znanost nov korak k izboljšanju življenjskih pogojev. Porodničarji, pediatri in drugo zdravstveno osebje kar tekmujejo, da bi ohranili pri življenju čimveč novorojenčkov.

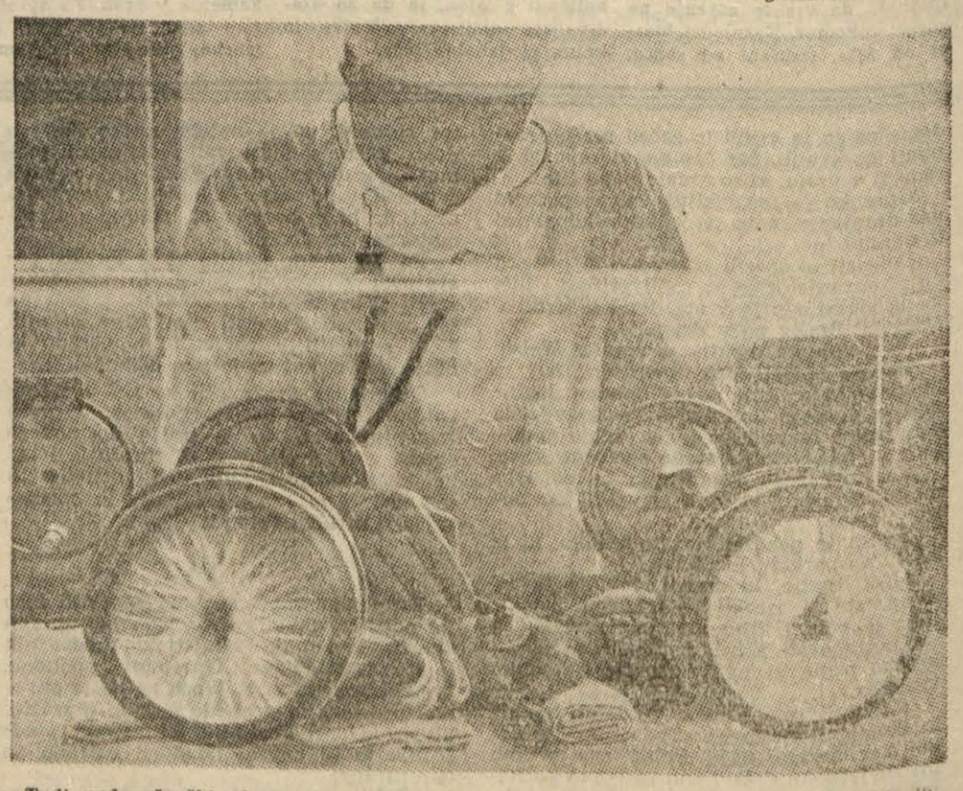

Tudi nedonošenčki niso več nerešljiv problem za medicino. V hermetičnih stekleniih »inkubatorjih« preživijo nedonošenčki toliko časa, da so prve nevarnosti mladega življenja minile.

Umetnik v Parizu (DRUGA STRAN MEDALJE)

PARIZ — MEKA VSEH, KI SE UKVARJAJO Z UMETNOSTJO IN JO HOČEJO UŽITI. PARIZ — SHRAMBA UMETNIN IN PRVIH JECLJAJOČIH POSKUSOV ČLOVEŠTVA DO NAJRAZLIČNEJŠIH MODERNIH TVORB, UMETNIN EVROPSKEGA KULTURNEGA KROGA, ČRNCEV, KITAJCEV, INDIJCEV, AZTEKOV ...

Hodi človek mimo arhitekturnih spomenikov, od vsepovsod ga privabljajo kipi. skrbno pristriženi parki, mogočne palače. Potem pa podobe, podobe. Bukinisti ob Seini jih imajo zložene kar na kupe, od 50 frankov navzgor, prodajalne ob Seini jih razstavljajo, nato pa proti zahodnim okrajem vrsta galerij, razkošnih in preprostih, bogatih in revnih, starih in modernih, da se končno vse ne zgosti v Impresionistih, Musée de l'Art Moderne, Orangerie, Musée de la Pesée Française, obe Palais, velika in mala, in še, nato pa Louvre, Louvre in še enkrat Louvre.

Kamor stopiš, zlasti pa ob Seini in na Montmartru, naletiš na slikarska stojala, z njimi pa na slikarje od sivolasih do golobradih, ki so prišli od vseh vetrov, da bi nadihali zraka, v katerem trepeče že stoletja čarobna Umetnost in ki nikdar noče zaudarjati po naftalinu in ki hoče vedno Novega.

»Uspeti, to je vse!«

60.000 slikarjev (toliko jih je registriranih pri davčnih komisijah) dela v Parizu in živi v veri, da so odkrili čarobno formulo, 60.000, ki trkajo na skalo: »Sesam, odpri se!« čakajo, kdaj bodo osvojili svet, do takrat pa se prebijajo skozi življenje, kakor vedo in znajo. (Réussir, c'est tout — uspeti — to je vse,) prodajajo svoje slike skoraj tako, kot so včasih pri nas mlekarice jajca — »tri za dinar, gospa!«, ali pa založijo s svojimi slikami bukiniste, zakotne prodajalne in se celo povzpnejo v razstavišče Folies Bergére, koder raste cena slikam v obratnem razmerju z naslikanimi oblačili ženskih modelov.

Sedeli smo, slovenski kulturni romarji, v Café Dome na Montparnassu, koj za Rodinovim spomenikom Balzacu. V **Domu**, kjer je stalno doma tudi »slovenski kulturni ataše« Veno Pilon, je shajališče umetnikov. Montparnasse je sprejel begunce iz Montmartra, kjer so Montmartrska svobodna občina, Moulin de la Galette, **boutiques** in **cafés** še samo cirkuška atrakcija za procesijo turistov, ki prodajajo zijala in kjer za vsakim voglom tiho zašumi ozkotračna filmska kamera kakšnega strica Sama s pisano kravato, v novejšem času pa vse bolj tudi od Francozov nezaželenega vzhodnega partnerja v EOS. Ob steklenici **vin blanc sec** smo se z dvema pariškima znancema, komponistom in slikarko, pogovorili o možnostih, ki jih ima umetnik v Parizu.

Še vedno: izgubljene iluzije

Slikarka, ki je pustila donosno službo onkraj velike luže in prišla v Pariz, da bi se izpopolnila, je pripovedovala nekako takole:

»V Parizu se v bistvu ni nič spremenilo od Balzacovih časov, ko so nastajale Izgubljene iluzije, treba je imeti zveze in denar, če hočeš uspeti: To je osnova. Kdor meni, da bo prišel v Pariz **veni, vidi, vici** se pošteno moti: Iz morja slikarjev se je treba znati povzepti. In to lahko storiš samo, če uspeš z razstavo. Razstaviti svoje delo, prodreti z njim pri občinstvu in, kar je najvažnejše, pri kritiki. Razstava mora že biti v kaki veliki galeriji. Te so pa prav različne: nekatere odpirajo svoje prostore samo delom priznanih starejših ali mlajših mojstrov, kakega Cézanna, Gaugina, Renoirja, Toulouse—Lautreca, Utrilla, Degasa, Chagalla, Dufyja, Picassa Villona, Lurensa, Rouaulta, Kandinskega, Vlamincka. To so na pr. galerije Denise René, Maeght, Louis Carré, Madsen, druge pa se specializirajo za posebne smeri — Claude Levin, Dronant David, Charpentier. Če hoče še nepoznan slikar med občinstvo, bo moral že v kako večjo galerijo, tam pa stane najemnina za 14 dni 80.000 do 200.000 frankov (tretjino novega Forda). Saj so galerije, ki te sprejmejo tudi zastonj, a takrat morajo lastniki že pošteno zavohati, da nekaj v tebi je'. Seveda jo brez procentov (procentage je v pariškem govornem jeziku poleg **pourboire** — napitnina — ena izmed najvažnejših besed) ne odneseš.

Tri vrstice za 10.000 frankov

Kritiki hodijo samo na one razstave, mimo katerih ne morejo, se pravi, mimo priznanih veličin. Če pa razstavi še nepoznani slikar, je treba kritiku poslati vabilo in tam mora vsaj stati, da bodo ob slovesni otvoritvi točili šampanjec. Ko pa pride, se je treba z njim zmeniti za objavo, kakor bi hotel objaviti mali oglas. In tri vrstice v Figaroju tam na koncu kolone, blede kakor napudrana madame pod fluorescenčno lučjo, stanejo 10.000 frankov.

V Parizu rabiš mecena. Meni z mojimi 200 franki, ki jih zaslužim na uro, da vbijam starejšim ljudem angleščino ‚d'après la méthode la plus moderne', ne bo lahko. V jeseni, da, morda v jeseni, takrat morda razstavim ...«

Glasbenik, ki pometa cerkev

Mladi komponist, strastni pristaš moderne glasbe, oboževalec Bartoka, dopoldne pometa amerikansko cerkev, da se preživi, popoldne pa komponira. Pripovedoval je o delu in težavah glasbenikov.

»Nevšečno, kako so Francozi navezani na starejše komponiste. Največ jim pomeni Beethoven, nato pa Brahms, Čajkovski, Mozart, Bach. Znani orkester Pas de Loup daje vsako nedeljo concert populaire s programom teh avtorjev ali pa njihovih vrstnikov. Koncerti so razprodani. Toda če igrajo kakšnega Ravela ali Debussyja, že zevajo po dvorani prazni stoli. Modernisti pa so enfants terribles za široko občinstvo. Izvajajo jih lahko samo v majhnih dvoranah za ljudi, ki se posebej zanimajo zanje. Nad vsem lebdi konvencionalno izoblikovani okus. Francozi so v glasbi starokopitni, kakor se to morda paradoksno sliši.

Uspeti komponistu v Parizu je še teže kot slikarju. 20.000 nas je v Parizu in vsak misli, da je genij — kar odkrito priznavam, da sam mislim isto. Da bi izvajali naše skladbe, si je težko misliti. Ne rečem skladbe, ki jih reproducirajo solisti ali majhne zasedbe; ampak orkestralne! Štirje orkestri so v Parizu, ki kaj veljajo: Pas de Loup, Orchestre National, Orhestre Lamoureux, Orchestre Conservatoire. Zdaj si zamislite, da naj priredim svoj koncert. Orkester bo igral kakršnokoli skladbo, samo da bo plačan — za vsakovajo godbenika 1.000 frankov, za nastop 2.000 frankov, dirigentu seveda znatno več. Dvorana — vzemimo Pleyel — stane za en koncert 500.000 — 700.000 frankov. Zraven pa še reklama. Plakati morajo biti veliki in biti jih mora dosti.« (Nasmehnil se je.) »Pri mojih 750 frankih, ki jih dnevno zaslužim. Vrhu tega je nemogoče misliti, da bi bila dvorana polna in bi izkupiček kril stroške.

(Spomnil sem se ogromnih črno-zelenih plakatov: ogromna klaviatura, velike črke: Chopin — Niedzielski.) »Ta človek se ima za odličnega interpreta Chopinove glasbe. Koncertrira po Evropi in vozi s seboj lastni klavir. In se je zgodilo, da je imel koncert v Ženevi. Naslednjega dne ni bilo v časopisih večje notice kot te: »Niedzielski v redu prispel, klavir v redu prispel, Chopin odsoten.« (V glavi mi je preblisnilo, kako bi učinkovala taka kritika pri nas.)

»In Niedzielski koncertira, njegovi plakati se večajo. Od honorarjev?«

To jesen morda ...

»Mi smo začeli drugače. Združili smo se, da bi prodrli. Začeli smo s študenti. V Parizu ima vsaka fakulteta svoj kulturni dom, kjer so tudi dvorane, primerne za glasbene prireditve. Organizirali smo 22 koncertov, bodisi z reprodukcijo plošč ali z mladimi interpreti: S temi koncerti smo ilustrirali razvoj moderne glasbe od njenega očeta Musorgskega dalje. Tako smo si pridobili mlado stalno publiko. Financirala je koncerte Maison de Lettres pod pokroviteljstvom prosvetnega ministrstva. Letos smo se preselili že v L'institut d'art, kjer smo priredili 5 velikih koncertov (Sattil, Stravinski, Ravel, Poulenc in skupine »84«). Koncerti so bili vedno polni hvaležne publike. Mimo teh smo dajali serenadne večere, ker so mimo drugih izvajali tudi naše skladbe. Za jesen imamo v načrtu velike koncerte. Med drugimi bomo dali tudi Stravinskega Vojakovo zgodbo z recitacijo Gérarda Philipa. Preselili pa se bomo v sorbonske dvorane.

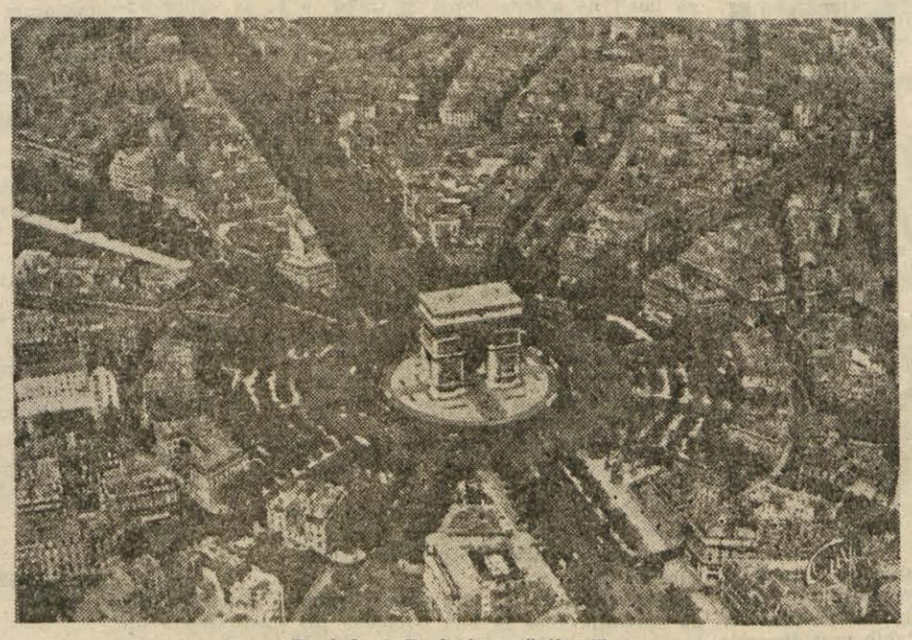

Pogled na Pariz iz zračnih višav

Niti ene kritike ...

Z glasbenimi kritiki je isto kot z likovnimi. Spravijo se samo tja, kjer slutijo koristi ali pa kamor že zaradi dobrih navad morajo iti. Letos maja je bilo pet koncertov francoske sodobne glasbe. (Milhaud, Schmitt, Honneger, Messiaen, Roussel). Sodelovali so res dobri interpreti, recimo Messiaen, Yvonne Loriand, Anique Février in kvartet Parrenin. Rezultat: niti ene kritike v nobenem francoskem časopisu.

Treba je imeti slonovsko kožo in denar ali pa mecena. Vzemimo Niedzielskega.«

V jeseni, da v jeseni bodo igrali menda tudi mojo simfonijo ...«

V jesen so uprte njune oči in njuno pričakovanje ... Réussir ... Kakor da se je tu nekaj sprevrglo, kakor da je tu preobrnjen naravni red otroškega pričakovanja pomladi. To jesen bodo morda videli moje slike, bodo igrali mojo simfonijo in potem, potem gre mogoče pot navzgor, priznanje delu, potem bom več kot samo številka med šestdeset ali dvajset tisoči. To pomeni mogoče zmago nad kolesjem, ki se imenuje pariški umetniški stroj. Zmago nad zamotanim klopčičem kritikov, impresarijev, lastnikov galerij ...

BRUNO HARTMAN

Po tisoč letih so odkrili tatvino Vikingov

Srečen slučaj je odkril skrivnosti otoka v Mälar-Sundu, ki se je v starih časih imenoval Helgön, Sveti otok. Danes pa se zaradi svojega skromnega obsega imenuje Lillön, kar pomeni skromni »Otoček«. Ta otoček je pogozden in na njegovem vzhodnem delu pred štirimi leti še nihče ni prebival. Takrat se je neki gradbenik iz Ekerö odločil, da si bo tu postavil weekend hišico. K taki hišici spada tudi zastava, ki jo vsak pošten Sved ob praznikih dvigne na daleč vidni drog. Ko je torej izkopaval odprtino za drog, je zadel komaj pol metra globoko na košček zeleno prevlečene kovine. Bila je to zajemalka iz brona, kot so ugotovili učenjaki v Stockholmu. Prof. Wilhelm Holmqvist, vodja oddelka »Mlajša železna doba« v zgodovinskem muzeju v Stockholmu, pravi, da izhaja iz 8. stoletja naše ere. Ker so jo prinesli semkaj iz vzhodnih delov Sredozemskega morja in ker je edini tak predmet, ki so ga kdajkoli našli na Švedskem, je zajemalka še posebno dragocena najdba.

Bronasta maska (desno), nenavadne divje lepote, okrašena s čudnimi geometričnimi čarovniškimi znaki, najdena na malem švedskem otočku. Verjetno je keltskega izvora; najbrž je služila bogatim ženam za slavnostno zaponko na pasu ali obleki. Irskega porekla pa je kljuka škofovske palice (levo), ki so jo bržčas ukradli vikinški roparji. Dragoceni kamni, ki so bili vdelani vanjo, so seveda izginili.

Ko je prof. Holmqvist sam prevzel vodstvo arheoloških izkopavanj, je že pri prvem kopanju naletel na še dragocenejše predmete: najprej s križi okrašeno skledo nedoločene starosti. Tudi ta izhaja iz južnovzhodnega Sredozemskega morja, posoda, ki je služila pri svečeniških obredih in ki je na nenavaden način zašla v predkrščansko Švedsko. Takrat, v letih od 400 do 1050 n. e. Švedska še ni bila pokristjanjena. V področju Mälar so že prej našli nekatere predmete, važne za nordijske razmere, kajti tu in v pokrajini okoli Stockholma je bilo nekdaj prvobitno švedsko ozemlje. Tu je v starih časih živelo pleme Svear, ki je okoli Novgoroda ustanovilo prvo rusko državo, še preden si je podvrglo Gote v južni Švedski in osvojilo vso deželo ter ji dalo ime Svearige (danes Sverige).

Toda najdbe na Svetem otoku s plemenom Svear nimajo nič skupnega. Helgön je moral biti tedaj bogat sedež vikinškega poglavarja, kar dokazuje veliko število luksuznih predmetov, ki so jih tam našli: tisoče črepinj zahodno-evropskih steklarjev in keramikov — merovinških kup, zgodnjekarolinških čaš, pisano emajliranih, med njimi tudi take, ki jim na kontinentu ni podobnih in ki so izredno dragocene za poznavanje steklarstva te dobe. Nekatere imajo pet različnih barv v enem samem kosu. Posebno pozornost vzbuja to poletje najdena kljuka irske škofovske palice iz 8. stoletja, najstarejša, ki je sploh ohranjena. Kako je vendar prišla na poganski sever? Brez dvoma so jo ukradli švedski Vikingi. Kajti samo z ropi lahko utemeljimo njihovo sedanje nahajališče.

Vikingi so bili, kakor znano iz zgodovine, izredno bojevit in odporen narod. Doma so bili na daljnem severu, na svojih majhnih in gibčnih ladjicah pa so pluli okrog vse Evrope, se izkrcali na britanskem otočju, na Irskem, na evropski atlantski obali, prodrli v Sredozemsko morje, ropali po severni Afriki in na Siciliji ustanovili svoje kraljestvo. Pozneje okrog leta 1000, sta dve njihovi ekspediciji prodrli tudi v Severno Ameriko! Prodirali so tudi po suhem. Zato ni čuda, da se je v njihovi domovini zbiralo mnogo dragocenih predmetov iz vseh koncev sveta.)

Mnog stvari govori za to, da je bil otok nekdaj pogansko svetišče, ne samo zaradi teh predmetov, temveč predvsem zaradi imena, ki v krščanski dobi ni utemeljeno: tu namreč nikoli ni stala nobena cerkev ali kapela. Sicer pa je bilo to svetišče precej posvetno, kar dokazuje veliko število vseh vrst orožja. Tudi domača orodja so tu in končno denar.

Kako so prišli arabski srebrni novci iz časa Haruna al Rašida na otok v srcu Švedske, s samo pametjo skoraj ni mogoče razložiti. Najbolj nenavaden v tej naropani zbirki je ponarejen novčič — vsekakor delo odličnega mojstra — iz bakra in prevlečen s srebrom.

Domače anekdote

ENA O MAGAJNI

Dr. Bogomir Magajna je nekoč pozno v noč krokal po ljubljanskih kavarnah. Ko se je družba razšla, se je zavil v plašč, zgrabil dežnik in jo mahnil proti Studencu. Pa se je premislil: tramvaj več ne vozi, pot je dolga, noč pusta — in je poklical taksi. Vozač se je nagnil skozi okence in vprašal:

»Kam naj vas peljem?«

»Na Studenec,« je Magajna odgovoril.

»Pejd, hudič, z drugimi se norčuj!« je vozač užaljeno kriknil, zaprl okence, odpeljal — in pustil psihiatra dr. Magajno, da je peš odkolovratil domov. (S. V.)

PSIHIATER ŠERKO IN MOŽ S FIKSNO IDEJO

Psihiater Serko je imel križe in težave s pacientom, ki je imel fiksno idejo, da je nekdo skrit pod njegovo posteljo. Po cele noč ni mogel zaspati in je ves trepetal v grozi, da plane tisti izpod postelje nanj in ga zadavi.

Vsa sredstva, ki so jih uporabljali pri bolniku, so bila zaman. Njegovo stanje je bilo čedalje težje.

Ko si je bil Šerko ogledal visoko posteljo, na kateri je bolnik spal, mu je šinila v glavo misel. Rekel je pacientu:

»Pod to visoko posteljo bi se res lahko kdo skril. Poskrbeli pa bomo, da mu to ne bo več mogoče. Požagajte postelji noge!«

Postelji so res požagali noge in bolnik je bil ozdravljen. Čez pol ure je že smrčal ko polh.

TENORISTI IN BASISTI

V družbi glasbenikov se je razvnela živahna debata o pevcih. Nekdo se je spravil nad tenoriste. »Ni ga bolj nadležega človeka kot je tenorist,« je rekel, »vsi po vrsti so domišljavi, plitvi in nizkotni!«

»Tako je!« je škodoželjno pritrdil znani basist, nato pa je še vprašal samozavestno: »Kako pa mislite o nas? Kakšni pa smo mi, basisti?«

Skladatelj Bravničar je odgovoril strupeno:

»No, ja, za oktavo nižji!«

ČARGO IN NOVA OBLEKA

Pisatelj Ribičič je naletel pred leti v Operni kleti na slikarja Čarga, ki je bil že nekoliko v rožicah. Stopil je k njemu, ga prijateljsko potrepljal po ramenih in mu pokroviteljsko rekel:

»Ali ni škoda za tvoj slikarski talent! Ne pij preveč, ker se boš sicer čisto zapil! Čuj, Čargo, če leto dni ne boš pil, ti obljubljam tu pri pričah, da ti kupim za novo leto krasno obleko!«

Čargo ga je pisano pogledal in rekel:

»A, tako? — Hvala lepa! Če leto dni ne bom pil, si lahko kupim sam kar tri obleke! Hvala za tvojo velikodušnost!« Pa ga je zvrnil iz jeze še polič! (Š.)

KNJIGE IN LJUDJE

Potovanje na Tongatabu

Časi častitljivega Krištofa Šmida so sicer že zdavnaj minili, mladinska književnost je ubirala korak s časom in marsikaj lepega povedala slovenskim otrokom. Toda dialektika je neusmiljena: »vse teče« in kar je bilo še včeraj dobro in lepo, je lahko danes že velika cokla. In če se mladinska književnost le predolgo vrti okoli pridnih in prijetnih psičkov, če mucke lovijo miške v sieherni drugi pesmi in če ptički neprestano gostolijo iz otroških knjig, potem to sicer še ne pomeni, da je ta književnost že čisto na psu, je pa vendarle znamenje, da bi jo bilo dobro malce osvežiti in prevetriti. Kajti so ptički in muce in vseh vrst ptiči resda še na svetu, so pa poleg njih tudi že avtomobili, letala, radio, telefon, poštarji, zdravniki, zobozdravniki, filmske igralke, miličniki in še druge vrste strici. In vsi ti posegajo zlasti v življenje mestnega otroka vse bolj in bolj pogosto, zavzemajo v njem mesta starodavnih pravljičnih postav, se prepletajo v čudno domišljijsko mešanico pravljičnosti in resničnosti in bude skomine po sodobnih avanturah. Zato so tudi že pred desetletji po svetu požele tolikšen uspeh knjige sodobnih pravljičarjev Kästnerja, Čukovskega, Capka in dr.

Nikakor ne mislim, da bo novi slovenski mladinski pisatelj Janez Morskivolk s slikanico Popotovanje na Tongatabu (izhajala je najprej v Ljubljanskem dnevniku, zdaj pa so jo pionirji dobili v knjigi) požel nesmrtno slavo. Malce se je skregal s pravo mero in domišljijo prevečkrat spustil z vajeti; zato je zgodba pogosto neuravnovešena, nasilno zgrajena in zmedena. Toda njegov piratski poseg v slovensko mladinsko književnost le ni brez zaslug. Tri sestavine ima knjižica v zvrhani meri:

SODOBNOST, DOMIŠLJIJO IN HUMOR.

To pa je tudi recept za poživitev vseh naših knjig za otroke! M.

Janez Morskivolk

JEZUSOVI APOSTOLI

Časopisi so prinašali cele stolpce vesti o EOS, o nemški suverenosti, o nemški oborožitvi, skratka, o Nemčiji in prav v tistih dneh sem prebral dve knjigi o Nemčiji: Balokovo študijo o Hitlerju (pred kratkim je izšel srbohrvatski prevod te zanimive, čeprav v marsikaterem pogledu tudi pomanjkljive in nezanesljive knjige) ter roman sodobnega nemškega pisatelja, ki živi sicer v Ameriki, Leonharda Franka: Jezusovi apostoli. Torej knjigo o predvojni Nemčiji, o krvavi zgodovini pošastnega Hitlerjevega vzpona in barbarskega uničevanja — ter knjigo o novi, povojni Nemčiji, polni razvalin, revščine (v času, ko se roman dogaja, v prvih povojnih letih Nemci še niso imeli najvišjega standarda v Evropi), obupa, razdvojenosti, pritajenega nacističnega delovanja ter prvih krepkih korakov poštenih in naprednih Nemcev. Obe knjigi sta mi ravno v tistih dneh oživljenega nemškega vprašanja dali veliko misliti. To je najboljše spričevalo za knjigo, ki hoče biti in ki tudi je dober roman, pa je hkrati tudi zanesljiva politično-družbena študija, živo aktualna ter v vsakem oziru poštena.

Saj zgodba Jezusovih apostolov niti ni preveč presenetljiva: ducat nemških dečkov se združi v »ilegalno« skupinico, jemlje bogatim ter daje potrebnim. In v ta preprosti okvir sta vpleteni še dve zgodbi: zgodba židovskega dekleta, ki ji nacisti pobijejo starše, njo pa pošljejo v vojaško javno hišo, ter zgodba drugega dekleta, ki vzljubi ameriškega vojaka. Vse je preprosto, brez naprezanja za bleskom in preveliko globino, toda hkrati sila živo in resnično. In vse — napisano s poštenim namenom in krvavečim srcem. Kajti Leonhard Frank je Nemec z dušo in telesom, čeprav se je moral pred Hitlerjem umakniti v Ameriko: svoje nemške ljudi ljubi (kako čudovito je v romanu popisal rodno mesto Würzburg) in zato jim je tudi pravičen. Zato s strastno kretnjo pokaže na ljudi, ki so v preteklosti in bi znova radi svojemu lastnemu narodu nakopali uničenje ter sramoto, in na druge, ki morajo sicer prav tako plačevati zgodovinski dolg, ki pa so v sebi ohranili človeka in ki bi radi vso Nemčijo spet počlovečili. Še več: Frank je z vsem svojim pisateljskim darom na strani slednjih, da, v njihovih prvih vrstah in njegova vera v novo Nemčijo postaja ob branju knjige vera bralcev.

Težko je premostiti prepade, čez katere so bili v poslednji vojni podrti vsi mostovi. Frankova knjiga o novi Nemčiji jih znova gradi — toda svet, v katero le-ti vodijo, je drugačen od prejšnjega: boljši, človeški. Zato Frankova knjiga nikakor nima samo literarne vrednosti (vsakdo jo bo prebral na dušek), pač pa veliko, zgodovinsko poslanstvo. In v teh dneh so njene misli lahko dobra orientacija sredi poplave novic o nemškem vprašanju. M.

ROMAN IZ VENEZUELE

S knjigo »Doña Barbara«, ki jo je napisal Romulo Gallegos, smo dobili v slovenščini menda prvi tekst iz Venezuele, ali — kakor se poetičneje izraža kratki komentar na ovitku — »z venezuelskih llanov in planjav, brezkrajnih savan in ... nižin z rekami, polnimi vodne zverjadi«, kjer roparjev na bližnjih gorah ne doseže roka pravice, prav kakor ne vera ne civilizacija ne moreta ukrotiti divje čudi prebivalstva. V tem okolju se odvija povest mesticinje doñe Barbare, ki je svoje neveselo življenje začela v pesteh surovih mornarjev, pa se je s silo svoje osebnosti in z veliko, čeprav brezvestno poslovno spretnostjo zovzpela na vrh llanerske družbene lestvice; ali pravzaprav ne: v tem okviru poteka povest Santosa Luzarda, mladega odvetnika, ki se po dolgih letih v mestu vrača na rodno posestvo Altamiro, kjer se, prežet civilizatorskega duha, neprestano srečava in spopada z ukanami svoje veleposestniške sosede. Boj med obema junakoma, ki pomenita pisatelju dva nasprotna si pola, moškega : žensko, dobro : zlo, poštenje : prekanjenost, civilizacijo : barbarstvo, izpolnjuje strani te knjige, ki bi bila s svojo očitno tendenco, nekoliko moralizujočim koncem, privzdignjeno govorico in črno-belo risanimi značaji lahko skoraj enolična, ko bi ne opisovala zemlje, tako tuje in daljne, da nam je sprehod po njej v svojski, srhljiv užitek, in ljudi z nravjo, tako samobitno in prvinsko, da jim verjamemo zgodbo in strasti in da oboje priteza našo pozornost s skorajda nezmanjšano silo od prve do zadnje strani. V teh opisih je Gallegos resničen mojster. Ko premagamo začetno začudenje spričo preprostosti in pripovedne neposrednosti njegovega pisateljskega načina, ki pomika leta 1929 napisano dejanje nekam v oddaljenejšo preteklost, začutimo v njem nekaj neukrotljivega in silnega, nemara pravi dih zemlje, ki nam je pisec predstavija kot nositeljico nepomirljivih nasprotij in do kraja pritiranih strasti, zemlje, na kateri se je križalo toliko ras in kulturnih in civilizacijskih stopenj, da so postala razmerja in medsebojni odnosi neizmerno zapleteni in hkrati skrajno preprosti, saj jih ne razvozljava preizkušajoči duh, ampak ureja čustvo, ali, pogosteje, nagon. Ob nekoliko shematiziranih junakih nam avtor odstira nevarnosti polno življenje llanerov, njih trdi kruh, podkupljivo »pravico« in preproste zabave in nam tako poleg ostre družbene kritike z razumevanjem in hrepenenjem naslika tudi vso lepoto življenja, v katerem človek živi še skladno z utripanjem vse žive narave. R. S.

FRANCE MAGAJNA:

ZOB ZA ZOBOM

KRIMINALNA HUMORESKA

Pred šestdesetimi leti je tržaško mesto cvetelo kakor regrat v obcestnem jarku. Po ulicah je bilo vse živo konjskih vpreg, ljudi in Lahov, v hotelih in restavracijah je pa gomazelo velikansko število turistov, stenic in ščurkov. Bila je to tista zlata doba blaginje, ki so ji pozneje moderno pravili prosperiteta.

Prosperiteta je privabila takrat v Trst veliko število »regnikolov«, da so se v njem ustoličili, se olikali in začeli »delati denar«. Bili so to na sploh veliki umetniki, znanstveniki, zdravniki, brivci in vrtilci lajn. Prišli so, videli in zmagali.

Močno je vzbudil pozornost na primer priseljeni dr. Dentiere, slaven zoboder, ki se je izšolal v Rimu in je potem prakticiral na raznih cesarskih dvorih Evrope, Azije, Afrike, Avstralije in Amerike. Tako je vsaj trdil v časopisnih oglasih. Ta si je opremil blestečo ambulanto v ulici Poprdelli in vzel v službo kar dva korenjaška pomočnika, ki sta dotlej delala v tržaški klavnici in bila vajena krvi.

Nič manjše pozornosti ni vzbudil signor Brillante, ki se je bil tudi priselil iz Rima. Ta gospod je bil do takrat vatikanski draguljar in je vsako leto pretempljal papeževo tiaro, ji po potrebi spremenil kaliber ter privaril nanjo kak nov diamant. Bil je v svojem poslu velik umetnik, ker je bil pravnuk Cellinijevega pravnuka. Pa ni bil signor Brillante samo nedosegljiv umetnik, bil je tudi neizmeren bogataš. Ko je odprl veliko draguljarno v ulici Čebulla, je kar na parizarju pripeljal nekaj vreč diamantov, biserov, safirov in smaragdov, če zlata niti ne štejemo.

Ko sta premagala začetne težave, sta se oba odlična gospoda kaj kmalu privadila tržaškemu podnebju in začela »delati denar« z zavihanimi rokavi. K doktorju Dentieru je prihajala dan na dan samo najizbranejša škrbasta gospoda, k zlatarju Brillantu pa najvišja aristokracija Trsta in tržaške peškerije. S podstrešno gospodo nista imela nobenih opravkov.

Do tu, kakor vidite, sem prikazal nekak splošni in resnični položaj, ki ni še nič v navzkrižju s kazenskim zakonikom. Pravi kriminal se bo začel šele zdaj.

*

Bilo je ponedeljkovo jutro, ko je kot po navadi vse tržaško ljudstvo na smrt trudno od nedeljskega ležanja. V ambulanti dr. Dentiera je vladala težka mora lenobe. Doktor sam je kimal in zdehal pri pisalni mizi, oba pomočnika sta pa dremala v zobarski kovačnici poleg. Bili so pa vsi trije v belih haljah in pripravljeni na vse.

Točno ob desetih sliši doktor Dentiere lahke korake v predsobi. Naglo si pomane oči, si naviha brke in odpre vrata v predsobo. Vstopi elegantna in čudovito krasna dama, kakršnih ne vidite niti pri procesijah. Oblečena po najnovejši modi, ko sneg bele polti in z oprsjem, ki je spominjalo na dve kopici sena na belem travniku. Gospod doktor si je naglo uravnal kravato in se priklonil.

»Oh, signor dottore! Pomagajte mi v moji nesreči. Strašno trpim.«

»Izvolite sesti, gospa. Takoj bomo poiskali zob, ki vas boli in čez nekaj minut bo trpljenja konec.«

»Oh ne, gospod doktor. Ne boli mene zob, pač pa mojega moža. Dovolite, da se vam predstavim in pojasnim svojo zadevo. Moje ime je Amelita Brillante in sem žena slavnega zlatarja v ulici Čebulla, ki ga gotovo poznate.«

»Žal, ne. Nisem imel doslej te sreče, da bi se srečala.«

No, nič hudega zato. Morda ga boste spoznali kmalu. Moj mož, veste je zelo dober in plemenit človek in odkar sem njegova žena ni bilo spora med nama. Ko dva ljubeča ptička sva bila do ondan. Nenadoma je namreč začel tožiti, da ga boli zob. Najprej je menil, da ga boli kočnik v desnem kotu, zadnje dneve pa pravi, da ga boli oni v levem. Res je, da ima slabe zobe v obeh kotih in nemara trpi od obojih. Svetovala sem mu, naj gre k vam, ki ste najboljši dentist v mestu, pa noče o tem nič slišati. Smrtno se boji klešč. In tole je važno, da vam povem: njega bolijo zobje vse drugače kakor druge ljudi. Ko začuti prve bolečine, naravnost poblazni. Takrat ne pozna nikogar in niti mene ne. Vse vprek zmerja z roparji, tolovaji in morilci in ko ga tolažim, me suje od sebe, trdi da me ne pozna, da sem prefrigana sleparka, ki mu nameravam pobrati dragulje in podobno. Ko mu bolečine odnehajo, se nič več ne spominja, kaj je govoril. Meni je tako strašno, ker ne vem, kako bi mu pomagala. In sem se spomnila na vas, signor dottore. Pomagajte mi, če je mogoče pomagati.«

Gospodu doktorju je jako prijala zaupnost te dražestne lepotice. Z važno kretnjo si je pogladil brke in rekel:

»Taki slučaji, draga gospa, niso ravno redki. Prav na tak problem sem naletel, ko sem zdravil njegovo veličanstvo kralja Humberta v Rimu. Njemu se je še hujše godilo. Ob vsakem hudem napadu je slekel hlače in odšel v kavarno pit benediktinca. Mnogo nedolžnega veselja je s tem naredil med gosti. Njegova žena, to se pravi, njeno veličanstvo, me je poklicala na dvor. Prišel sem v spremstvu svojih dveh pomočnikov. Z dovoljenjem njenega veličanstva smo kralja obzirno zagrabili in mu takorekoč nasilno izpulili bolne zobe. Od takrat je bil zdrav kot riba in iz hvaležnosti me je hotel povitežiti, pa sem odklonil. Prav tak postopek bi svetoval tudi za vašega moža. Naj pride k meni v ambulanto, da mu izderemo bolne zobe, in vse bo spet dobro.«

»Saj sem vam povedala, da noče o tem nič slišati.«

»Privabite ga sem na kak zvijačni način. Ko bo enkrat tukaj, ga bomo lepo prijeli, mu izdrli bolne zobe in nič nas ne bo motilo njegovo vpitje. Saj vem, da nam bo pozneje hvaležen.«

»Če se mi posreči, da ga izvabim, kdaj bi bilo najbolj prav, da ga privedem? Veste, rada bi, da bi takrat ne bilo drugih pacientov v čakalnici, ker bi utegnil spoznati ukano in pobegniti.«

»Privedite ga med dvanajsto in eno popoldne. Takrat navadno ni nikogar.«

»Bom poskusila, če mi bo uspelo. Na svidenje, signor dottore!«

Ob pol dvanajstih istega dne se je pred blestečimi izložbami zlatarne Brillante v ulici Čebulla ustavila prelepa kočija. Par iskrih vrancev je bil vprežen vanjo. Iz nje je lahkih nog stopila mlada dama, vsa v svili in žametu. Dostojanstveno je rekla par besed kočijažu, nakar je brez oklevanja vstopila v pravljični sijaj draguljarne. Za steklenim pultom v lokalu je stal sam signor Brillante in se globoko klanjal. Kot svetovljan zelo bogatih izkušenj je znal v hipu ločiti kleno zrnje od plev. Spoznal je, da ima pred seboj odlično damo iz visokega sveta. Ni čudno: oblečena je bila po najnovejši modi, ko mleko bele polti in z oprsjem, na katerem bi lahko sedela dva petnajstletna paglavca in lovila ribe na trnek. Spoznal je pač, da je to oprsje zraslo v neki pariški tovarni gumijastih specialitet, toda to dejstvo ni prav nič zmanjševalo visoke odličnosti neznane dame. Gospod Brillante si je mel roke in se v pozdrav sladko nasmihal.

Lepa dama se je brezbrižno ozrla po steklenih omaricah in potem rekla:

»Signor Brillante?«

»To sem jaz, gospa.«

»Dovolite, da se vam predstavim: Sem Amelita Dentiere, žena znanega dentista, ki ima ambulanto v ulici Poprdelli. Gotovo ga poznate?«

»Samo po imenu, gospa; osebno ga še nisem videl.«

»No, nič zato. Prej ali slej se boste tudi vi zatekli k njemu in morda ni niti daleč tisti čas. Torej, prišla sem k vam, ker vem, da bom pošteno postrežena. Brez dvoma vam je znano, da se bo čez par tednov vršila birma v katedrali svetega Justa. Sreča je naklonila, da bom botra kar štirim birmankam. No, tem deklicam bi rada kupila kako lepo in dragoceno stvar za spomin. Svetujte mi in ne ozirajte se na ceno.«

»Oh, gospa, pri nas dobite, kar vam srce poželi. Smo kar založeni z najbogatejšo zbirko birmanskih daril. Morda bi ne bilo prehudo, če bi vam svetoval uhane z briljanti?«

»Ne! Uhane z briljanti kupi lahko vsaka perica. Jaz bi rada kaj zares dragocenega. Imate morda ogrlice iz pristnih biserov?«

»Imam, gospa — ampak, ogrlice iz pristnih biserov so strašno drage.«

»Oh, vem, vem. Take tudi hočem. Moj mož, če vam še ni znano, je zelo bogat in če bi izbiral on, bi izbral še dražje stvari. Kar pokažite!«

Gospod Brillante je stopil v kot k veliki železni blagajni in iz nje prinesel lepo lakiran predal ter ga položil na stekleni pult. Ko je privzdignil baržunasto odejico, so se pod njo zablesteli prekrasni nizi teh čudovitih morskih jagod.

»Glejte, gospa,« je rekel resno. »To je bogastvo, ki bi bilo v čast celo knežji hiši. Ne poznam vašega gmotnega stanja, toda če zmorete kupiti kar štiri take ogrlice, bo izrednost, ki je tudi v Rimu zelo redka. Poglejte cene na listkih in presodite sami. In so stabilne — ne morem jih znižati.«

Tudi gospa je postala resna. Ogledala si je niz za nizom in listke na njih. Vsa zamišljena je začela nato pisati v malo beležnico in tiho računati. Nenadoma se ji je lice zvedrilo.

»Šlo bo,« je rekla. »Prav z lahkoto bo moj mož to zmogel. Kar položite vsak niz zase v posebno škatlico in zavijte vse v skupen zavoj.«

Gospod Brillante je bil silno vesel. Skakal je sem in tja in izvršil naročilo kot bi trenil. Zavil je dragocene škatlice v rožnat papir in povezal. Potem je napisal račun.

Takrat je gospa pogledala na stensko uro in dejala:

»Manjka nekaj minut do dvanajste. Še bom dobila moža v ambulanti, kjer ima tudi blagajno. Jasno vam bo, signor Brillante, da ne nosim s seboj takih vsot denarja. Pošljite kakega zanesljivega človeka z menoj. Naj nese zavoj in račun tudi. Moj mož ga bo takoj plačal in zadeva bo končana. Gotovo imate v službi takega človeka.«

»Pojdem kar sam z vami, gospa. Ura bo vsak hip dvanajst in ob dvanajstih trgovino tako in tako zapremo.«

Gospod Brillante je odslovil pomočnike iz delavnice v ozadju in hitro zaklepal vrata. Dragoceni zavoj je ves čas nosil pod pazduho.

Sedla sta v razkošno kočijo in se odpeljala. V desetih minutah sta že bila v ulici Čebulla in kočija je obstala pred visoko hišo. Gospod Brillante je bral nad glavnim vhodom velik napis »Dr. Dentiere, dentist« in je bil zadovoljen.

»Le za menoj, gospod Brillante,« je rekla gospa Amelita ljubeznivo in lahkih nog poskakovala navzgor po stopnicah. Debela preproga je utišala njune korake. V prvem nadstropju je odprla vrata ambulante, počakala, da je vstopil še zlatar, in jih spet zaprla.

»Samo par minut, signor Brillante,« je dejala. »Moram najprej sama k možu, da ga obvestim.«

Gospod Brillante je molče prikimal.

Lepa gospa je odprla vrata in izginila za njimi. Pri mizi ob oknu se je dolgočasil dr. Dentiere in naglo vstal, ko je videl damo. Preden je utegnil izreči vljudne besede v pozdrav, je obiskovalka že položila prst na ustnice.

»Nobene besedice, prosim,« je šepetala. »Privedla sem moža in je v čakalnici. Zdaj je popolnoma miren. Takoj ga bom poklicala. Naj bosta pomočnika pripravljena toda skrita. In signor dottore, delajte z njim nežno, da se ne izcimi iz tega kaka tragedija.«

»Bodite mirni, gospa. Kakor z dojenčkom bomo ravnali z njim.«

»In čujte. Ne maram biti navzoča, ko ga boste prijeli in mu izdirali zobe. Slabo bi mi postalo. V čakalnici ali v veži bom čakala.«

Doktor je šinil v laboratorij, da opozori pomočnika. Ko se je vrnil je sam odprl vrata v čakalnico. Gospa Amelita je stala v zadregi ob strani.

»Kar naprej, signor Brillante! Mi smo preprosti in pametni ljudje. Zelo mi je drago, da vas poznam. Skoro čudno je, da se do danes nisva osebno poznala. Upam, da bova od danes naprej najboljša prijatelja. Odložite klobuk in zavojček kar tam na mizo, pa sedite na tale stol, da se nekoliko pomenimo.«

Gospod Brillante je res odložil klobuk in zavoj na mizo ter sedel na odkazani stol. Čudno se mu je zdelo to doktorjevo dobrikanje. Pri trgovskih poslih so pomenki navadno drugačni. V odkazanem stolu pa je spoznal zobozdravniški »prestol«.

Gospa Amelita se je v tem približala mizi in dala doktorju znamenje. Ta je tlesnil z dlanmi in mahoma sta se iz ozadja neslišno približala pomočnika ter brez besed pograbila zlatarja za rame in roke in ga čvrsto stisnila k stolu. V tistem trenutku so se za gospo Amelito zaprla vrata. Nihče ni opazil, da je z njo izginil tudi zavoj z mize.

Gospod Brillante je od presenečenja zavpil in se z grozo v očeh ozrl proti doktorju. Ta se je prijazno smehljal in poskušal pojasniti zadevo.

»Dragi signor Brillante! Ako boste mirni, vas rešimo strašnega trpljenja, ki vam ga povzročajo zobje. Ker ste rahlih živcev smo prisiljeni delati nekoliko nasilno. Jutri nam boste zato toplo hvaležni. Vse bo trajalo malo časa. Bolne kočnike bomo izdrli in čez pol ure ne boste nič več vedeli o bolečini.«

Gospod Brillante ni kazal najmanjšega navdušenja do nameravanega dobrega dela. »Ali se vam meša v glavi?« je zavpil. »Mene ne boli noben kočnik. Pustita me vidva tolovaja — proč od mene!«

»Le dobro poprimita, dečka!« je ukazal doktor Dentiere in segel po kleščah.

»Auuuuu!« je zatulil signor Brillante. »Pustite me, tolovaji, podleži, zverine! Na sodišče pojdem! Tožil vas bom! Razbojniki, tatovi, zločinci!«

»Tipičen primer zobobolne blaznosti,« je rekel dr. Dentiere učeno. »Da mi ne bosta popustila, fanta!«

Gospod Brillante se je branil in otepal na vse kriplje.

»Nikar tako, signor Brillante. Samo povečali in podaljšali si boste trpljenje. Pomislite tudi na svojo lepo gospo Amelito, ki trepeta v čakalnici in se ji zaradi vas trga srce.«

»Ne poznam nobene Amelite, podlež nesramni! Tista, ki je prišla z mano, je vaša žena in mi hoče pobrati dragulje. Domenjeni ste z njo. Če me takoj ne izpustite, bom tulil kakor hijena. Pustite me, tolovaji!«

»Prosim, odprite usta, signor Brillante.«

Gospod Brillante je takoj stisnil usta, da so se mu ob strani izbočile čeljusti.

»Znamo tudi temu odpomoči«, je rekel dr. Dentiere in prijel zlatarja za nos. Ker ni ta mogel več dihati, je bil prisiljen usta odpreti. V tem hipu je doktor potisnil v ustno odprtino nekako železje, ki se je s pritiskom na poseben vzvod razširilo in odprlo čeljusti na stežaj.

Gospod Brillante je mogel zdaj samo tuliti, kar je opravljal s tako vnemo, da je šlo vsem skozi ušesa. No, ti glasovi niso razburjali nikogar. Dvojna okna na cesto so bila tesno zaprta, hišni stanovalci so pa že bili vajeni takih krikov. Dr. Dentiere je skrbno ogledal notranjščino ust in važno pokimal.

»Ga že vidim zločinca, ki je kriv vsega trpljenja,« je rekel in segel po klešče. »Tale v desnem kotu je!« Pograbil je s kleščami domnevnega hudodelca ter začel sukati z roko na desno in levo in upogibati naprej in nazaj. Gospod Brillante ni več samo tulil, marveč je preskočil navzgor vso rajdo not in pel visoki »e« kakor gospa Melba v Rigoletu. Po dveh minutah je bil kočnik zunaj.

»Eto!« je rekel dr. Dentiere po grško. »Trpljenja je konec!« In je potegnil železje cvileči žrtvi iz ust. Signor Brillante je pljuval krvave sline v vse smeri.

»Lumpi! Razbojniki! Beštje! Izpustite me, da vas raztrgam na drobne koščke! Tolovaji tatinski — kam je zginil moj zavoj z dragulji? Zavoj, ki sem ga položil prej na mizo, kje je? Kam je šla Amelita, tista vaša tatinska lajdra? Da bi vas peklo požrlo! Izpustite me!«

»Ne popustiti, fanta!« je svaril gospod doktor. »Bojim se, da nismo pravega izdrli. Moramo poiskati pravega krivca. Nekoliko trdne volje pa bo.« Spet je stisnil zlatarja za nos in mu porinil železje v usta. Po skrbnem pregledu je to pot odkril osumljenca v levem kotu. »Aha; ga že vidim!« V teku desetih minut je spretno potegnil še tega na dan. Tuljenje žrtve je bilo nepopisno. Ko bi ga imeli na magnetofonskem traku in bi ga danes oddajala tržaška radio postaja, bi poslušalci vseh dežel pokleknili in molili za trpeče duše v vicah. Kajti prepričani bi bili, da je oddaja od tam.

Največja nesreča pa je bila ta, da se signor Brillante še zmeraj ni rešil halucinacij. Še zmeraj je videl okoli sebe same tatove in morilce. Zdaj se šele vidi, koliko je morala prestati uboga gospa Amelita! Vkljub temu, da sta bila oba načeta kočnika zunaj, je gospod Brillante še zmeraj besnel. Doktor Dentiere je postal vznemirjen. Sklenil je, da se posvetuje z gospo Amelito. Odprl je vrata, a glej, gospe Amelite ni bilo v čakalnici. Pogledal je na stopnišče — tudi tam je ni bilo. Stekel je po stopnicah navzdol — vse tiho in prazno. Odprl je vhodna vrata — lepe kočije ni bilo več!

Globoko zamišljen se je vračal nazaj. V ambulanti se je ozrl na mizo. Tam je še počival zlatarjev klobuk, ni pa bilo več zavoja. Začelo se mu je svitati. Ali je res mogoče, da sta on in krvavi pacient, ki hrope na stolu, žrtvi strašne sleparije?

»Signor Brillante,« je rekel s čudno pohlevnim glasom. »Povejte mi resnico: ali je gospa, ki je prišla z vami, vaša žena?«

»Proč od mene, zverina krvoločna! Dobro poznate tisto lajdro. Raje mi povejte, kam je odnesla moje drage bisere. Ubil vas bom kot psa! In sodišče bo o tem govorilo, da vam povem.«

»Poslušajte me za hip, signor Brillante. Vaša dražestna spremljevalka je bila dopoldne pri meni. Rekla mi je, da je vaša žena in me je prosila, naj vam, če treba nasilno, izderem bolne zobe, ki da vam povzročajo strašne bolečine in blazno besnost. Privolil sem, misleč da bom naredil dobro delo njej in vam. Če pravite, da ni vaša žena, je seveda sleparka. Rekla je, da bo počakala v čakalnici. Tam je zdaj ni in tudi kočije pred hišo ni več.«

Tudi signor Brillante je začel spoznavati resnico. Popuščala je v njem togota, naraščal pa je obup. Rešen obeh pomočnikov, ki sta ga na doktorjevo znamenje izpustila, je begal po sobi in si pulil lase.

»Oj moji prekrasni biseri! Moji biseri! In policija, kje je policija! Brž na policijo. Ah, tožil bom vse — vi vragovi peklenski! Plačali boste, volkovi! Oh moji biseri!«

In šli so vsi štirje na policijsko postajo, ki je bila blizu. Signor Brillante je vso pot pljuval krvave sline in brundal predse strahovite grožnje. Na policiji so povedali načelniku vsak svojo zgodbo in vse so lepo zapisali v protokol. Potem je začel delovati kriminalni aparat.

Uspeha, žal, ni bilo. »Aparat« je sicer kmalu staknil razkošno kočijo in njenega vozača, toda ta ni vedel kaj prida povedati. Lepa in neznana dama ga je najela za toliko ur in mu plačala v naprej. Ko je prišla iz doktorjeve hiše, mu je ukazala, naj jo zapelje do glavnega vhoda v ljudski vrt. Tam mu je dala mastno napitnino in ga odslovila.

Nikoli več je niso videli v Trstu. Leto dni je tržaška policija sedela v zasedi in čakala, kdaj se bodo ukradene ogrlice prikazale na mizah zakotnih zlatarjev, pa se niso nikoli. Pa čemu naj bi se ravno v Trstu, ko do Dunaja in Budimpešte ni ravno tako daleč!

Signor Brillante je vložil pri tržaškem tribunalu tožbo proti doktorju Dentieru in zahteval visoko odškodnino za izgubljena kočnika, za strašne bolečine in za izgubljene ogrlice. Dolgo se je vlekla pravda in hude so bile bitke med odvetniki obeh strank, končno pa je sodišče razsodilo, da mora dr. Dentiere plačati tožitelju hudo odškodnino za izpuljene zobe in za bolečine, ni mu pa dolžan plačati škode za dragulje.

»Kajti«, je zaključil predsednik sodišča svoj pravdorek, »razprava je jasno pokazala, da sta bila oba, toženec in tožitelj, enakovredni žrtvi neznane in zvite sleparke.«

UPORABLJAJTE TUDI VI ODLIČNO IN PREIZKUŠENO SREDSTVO

ALGA ZA MASAŽO »NEVA« ZAGREB

Šale

POGLED

»Pogled v tvoje oči mi pove vse, ljubica!«

»Tako? In kdaj mi boš kupil nove najlonce?«

NIČ NOVEGA

»Ali že veš, da me je Janez zasnubil?«

»Res? Kajne, kako čudovito napravi to?«

PRI MLADOPOROČENCIH

Ona: »Ljubček, kaj bi si želel, če bi zdajle stopila vila v sobo?«

On: »Rekel bi: ljuba vila, lepo te prosim, zakrpaj mi nogavice!«

VIJOLICA FONDA:

Jože

Sedel je sam. Pred seboj je imel osminko belega vina. Blizu vrat je bilo že nekaj pivcev, a jih ni bil niti pozdravil. Skoraj izredno je bilo, da je prišel v gostilno. Prihajal je zelo poredkoma. Sedaj je razmišljal o tem in zdelo se mu je čudno, ker je bil nekoč precej velik častilec vinske kaplje. Da, odkar se je oženil in se je resneje oprijel dela, ni bil več prejšnji. A minilo je že toliko let od tega.

Pogledal je proti vratom, nekdo je prihajal. Bila sta njegova nekdanja tovariša. Čuden občutek se ga je polastil, ko ju je zagledal, a ni imel časa, da bi razmišljal, ker sta ga že opazila in se mu približala.

»Hoj! Jože! Glej ga, glej! Kako da si tu?«

»Kaj, Tone, ali naj ga malo olupiva, ko ga ni bilo tako dolgo na spregled?« je dodal drugi in v šali poškilil, da sta se s prijateljem zasmejala. Jože se jima je pridružil, vendar nekoliko prisiljeno.

»Delo je, delo,« je odgovoril in poklical natakarico. »Marija, liter boljšega za gospoda.«

Moža sta se spogledala.

»Plačaš, Jože?« je rekel Tone, nizek in čokat mož z bistrimi, majhnimi očmi. Tudi drugi, Andrej, ni bil visok, na glavi se mu je svetila pleša.

»Kaj pa misliš, da sem tako trd?« Bil je skoraj užaljen. V resnici ni bilo v njegovi navadi, da bi ponujal. Tone se je posmehnil in ni odgovoril. Andrej pa je zasukal pogovor v drugo smer.

»Kako ti gre zadnji čas? Odkar si se lotil pekarije, si se zredil.«

»Hvala bogu, z dobro voljo sem marsikaj dosegel. Veš, vztrajnosti je treba in predvsem sposobnosti.«

»To se ve, da. Midva z Andrejem je nisva nikoli imela. Pa ti si se nemara s srečo spoznal!« Pila sta in bila dobre volje: ni bilo treba plačati vina.

»Kako pa vidva živita?« je vljudno vprašal Jože. Dobro mu je delo, da sta ga imela za sposobnega.

»Kakor vidiš,« je odgovoril Andrej za oba. »Eden ali dva delovna dneva v tednu in piješ kolikor in kadar moreš. — Ti pa si izgubil navado, da bi prihajal sem. Kako to?« Zasmejal se je pri zadnjem stavku in Jožeta je skoraj zbodlo.

»Časa nimam. Kruh ti vzame prav veliko časa. Spiš malo, a veliko delaš.«

»In ti pridejo milijoni v žep,« je zaključil Tone in se zarežal lastnim besedam.

»Povej, ali pa imaš toliko denarja, ker varčuješ?« Andrej je nadaljeval šalo. Jožeta pa je zadelo. Ni našel besed, da bi odgovoril. Bilo je kakor vedno, o pravem času se ni znal nikoli braniti. Druga dva pa sta se smejala. Smešen se jima je zdel on in njegovo molčanje. Zabavno je bilo vse skupaj. Tone je nadaljeval.

»Tako je, tako! Žena vse vodi in varčuje, zato pride denar kot voda! Jože, ali ve, da si tukaj? Te ne bo nič oštela? Tiho bova, da ne bo zvedela.«

Jože se je zmedel. Nasmehnil se je, ker ni vedel, kaj naj stori drugega. Še sta klepetala in zabavljala, a on ju ni več slišal. Misli so se mu mešale. Le smehljal se je. Ko se mu je zdelo, da lahko odide, je vstal in pustil denar na mizi.

Hodil je proti domu. Premišljeval je o vsem, kar sta onadva rekla. Venomer mu je prihajal na misel Tonetov zlobni nasmešek, ko je zbodel: »Tiho bova, da ne bo zvedela.« Besede so ga zadele v dno duše. Nemara zato, ker ni bil dovolj močan, da bi se upri. Še vedno mu je oni stavek zvenel v ušesih in mislil je na odpor. Proti komu? ... Da, proti ženi. Prav proti njej. Morda je bilo res, kar sta onadva pravila, le da tega ni videl do sedaj. Saj res, izgubil je svobodo po ženitvi. Ni prihajal niti v gostilno več in v vsako stvar se je vmešala tudi ona. Zdelo se mu je najlažja stvar nastopiti proti ženi in proti ostalim, proti svetu. In spet in spet mu je bilo to najtežje. Ni mogel in ni znal priti do sklepa.

Ustavil se je pred vrati lastne pekarne. Naslonil se je na podboj in tam obstal. Še enkrat je poskusil pregnati neodločnost. Stisnil je zobe in se trudil, da bi presodil, na kateri strani je resnica. Zmajal je z glavo. Ni mogel tega storiti. Gledal je nepremično v tla, bil je strt.

Prišel je k njemu delavec in ga vprašal, kako naj nekaj uredi pri delu. Jože ga ni pogledal. Minilo je nekaj časa, preden je topo odgovoril:

»Vprašaj gospodinjo.«

W. Somerset Maugham:

NAŠ NOVI ROMAN

Pisana TANČICA 2

Danes se Kitty in njen ljubimec nista sestala kot navadno v kitajski četrti Hong Konga. Charlie Townsend jo je obiskal na domu. Ko sta po kosilu ležala v spalnici je Kitty nenadoma zakričala. Zazdelo se ji je, da je nekdo šinil mimo okna. Res sta potem oba opazila kako se je obrnil porcelanski glavič okenske kljuke. Obema je bilo tesno pri srcu ob misli, da ju je zasačil Kittyn mož, vladni bakteriolog Walter Fane, vendar sta to misel takoj odpodila. Šele potem, ko je Charlie že odšel je Kitty opazila v svoji sobi knjigo in pisemce, ki ju je pustil Walter. Zdaj ni bilo nobenega dvoma, da je bil mož medtem doma, mučilo jo je le vprašanje, če je opazil njenega ljubimca.

Gospa Garstin je bila trda, kruta, oblastiželjna, častihlepna, skopa in neumna ženska. Bila je ena izmed petero hčera nekega odvetnika v Liverpoolu; Bernard Garstin jo je spoznal, ko je bil šel tja na neko sodno razpravo. Tedaj je kazalo, da je to mlad človek, ki veliko obeta, in njen oče mu je prerokoval lepo bodočnost. Toda temu ni bilo tako.

Garstin je bil delaven, marljiv in zmožen, toda ni imel volje, da bi se prerinil kam naprej. Žena ga je prezirala. Vendar je spoznala, čeprav z grenkobo, da se sama lahko uveljavi le ob njem; zato ga je potiskala po poti, ki je sama hotela iti po njej.

Gnala ga je brez usmiljenja. Ugotovila je, da mora vselej, kadar hoče od njega doseči nekaj, čemur se on instiktivno upira, pritiskati nanj vse dotlej, dokler utrujen ne popusti in se ne vda. Začela se je prilizovati ljudem, od katerih bi utegnila imeti koristi, skušala se je prikupiti drugim odvetnikom, da so prepuščali njenemu možu razprave, in se je spoprijateljila z njihovimi ženami. Klečeplazila je pred sodniki in njihovimi soprogami. Pridobivala si je naklonjenost mladih, obetajočih politikov.

V petindvajsetih letih ni gospa Garstin nikogar povabila na večerjo zato, ker bi ji ugajal. V rednih presledkih je prirejala velike pojedine. Toda njena skopost je bila prav tako velika kakor njena častihlepnost. Ni rada trošila denar. Sama sebi je čestitala, da lahko s polovico denarja stori več kakor drugi z dvakrat tako veliko vsoto. Njene večerje so bile dolge in skrbno sestavljene, toda varčne; sama pri sebi je bila trdno prepričana, da gosti, ki jedó in se razgovarjajo pri mizi, niti ne vedó, kaj pijejo. Zavila je steklenico moselskega vina v prtič in je bila mnenja, da njeni gosti mislijo, da pijejo šampanjec.

Bernard Garstin je imel dostojno, čeprav ne veliko odvetniško prakso. Tisti, ki so odprli advokatske pisarne za njim, so ga že zdavnaj prehiteli. Njegova žena ga je pregovorila, naj kandidira za narodnega poslanca. Stranka mu je pomagala delno kriti volilne stroške, toda pri tem je skopost gospe Garstinove spet prišla v nastropje z njenim častihlepjem: ni se mogla dovolj obvladati, da bi potrošila zadosti denarja za to, da bi svojemu možu pridobila volivcev. Vsote, ki jih je Bernard Garstin vplačal v neštevilne fonde, v katere mora prispevati poslanski kandidat, so bile vselej premajhne, zato je pri volitvah propadel.

Čeprav si je gospa Garstin še tako želela, da bi bila žena člana parlamenta, je mirno prenesla razočaranje. Kandidatura njenega moža ji je namreč prinesla stik z mnogimi pomembnimi osebnostmi in bila je zadovoljna, da se je njen družbeni položaj vendarle okrepil. Vedela je, da se Bernard ne bi nikoli kdo ve kaj uveljavil v parlamentu; želela je, da bi prišel vanj samo zategadelj, da bi si tako pridobil pravico do hvaležnosti svoje stranke. In če bi bil kot kandidat pri volitvah še dvakrat ali trikrat propadel, bi si jo prav gotovo tudi pridobil.

Toda on je bil še vedno samo navaden odvetnik, medtem ko so mnogi njegovi mlajši tovariši bili že sodni svetniki. Vsekakor mora to postati tudi on; ne samo zato, ker je sicer malo upanja, da bi postal sodnik, marveč tudi zaradi nje; bilo ji je mučno, da mora pri kaki večerji vstopiti v jedilnico za gospemi, ki so bile deset let mlajše od nje. Tedaj pa je naletela pri svojem možu na tak odpor, kakršnega ni bila vajena že leta in leta.

Bernard se je bal, da kot sodni svetnik ne bo imel dela. Bolje je imeti vrabca v roki kakor pa goloba na strehi, ji je dejal. Na to mu je odgovorila, da so pregovori zadnje zatočišče ubogih na duhu. Omenil ji je, da bi se njegovi dohodki verjetno s tem zmanjšali za polovico; vedel je, da noben argument nima večjega vpliva nanjo.

Toda niti slišati ni hotela o tem. Dejala mu je, da je strahopetec. In naposled mu ni dala miru toliko časa, dokler ni, kakor vselej, popustil. Zaprosil je, da ga imenujejo za sodnega svetnika, za kar so ga dejansko tudi takoj imenovali.

Njegove zle slutnje so se uresničile. Ni bil dovolj poznan in je imel zelo malo dela. Toda prikril je razočaranje, ki ga je občutil na tihem sam pri sebi, in je samo v srcu očital svoji ženi. Postal je morda nekoliko bolj molčeč; toda doma je bil vedno molčeč in nihče v družini ni opazil spremembe, ki se je pripetila v njem.

Njegove hčerke so vselej gledale v njem samo vir denarja; zanje je bilo popolnoma naravno, da živi pasje življenje — da le njim nudi hrano in stanovanje in obleke ter jim omogoča prijetne počitnice in denar za zabave. Ko so pa zdaj zvedele, da po njegovi krivdi ni več na razpolago toliko denarja kot poprej, se je njihova ravnodušnost, ki so jo vselej občutile do njega, spremenila v divji prezir. Nikoli se niso vprašale, kaj občuti ta potlačeni mali človek, ki vsako jutro zgodaj odhaja od doma in se vrača domov šele pozno zvečer, da se še utegne preobleči za večerjo. Zanje je tujec; ker pa je njihov oče, jih mora po njihovem mnenju ljubiti in skrbeti zanje.

*

Gospa Garstin pa je imela pogum, ki je bil vreden vsega občudovanja. V svojem ožjem krogu, ki je zanjo pomenil svet, ni dopustila, da bi kdor koli opazil, kako je zaradi svojih izgubljenih upov ponižana. Prav nič ni spremenila svojega načina življenja. S spretnim gospodarjenjem ji je uspelo, da je še dalje prirejala odlične večerje, na kakršne je vabila poprej, in svoje prijateljice je spremljala z isto vedrino, kakršno je kazala vselej.

Imela je skopo in lahkotno zalogo konverzacijskih fraz, kakršne je potrebovala v družbi, v kateri se je gibala. Pri ljudeh, katerim klepetanje ni šlo prav z jezika, je bila zelo koristen gost. zakaj nikoli ni prišla zaradi nove snovi pogovora v zadrego; človek se je lahko zanesel nanjo, da bo mučni molk kaj hitro prekinila s primerno pripombo.

Zdaj je bilo prav malo verjetno, da bi Bernard Garstin postal kdaj sodnik najvišjega sodišča; toda upal je lahko, da ga bodo postavili za sodnika kakega pokrajinskega sodišča ali, v najslabšem primeru, imenovali v kolonijah. Vendar je bila njegova žena zadovoljna, da so ga imenovali za sodnika v nekem pokrajinskem mestu. Vse svoje upe pa je položila v svoji dve hčerki. S tem, da bi svoji hčerki dobro omožila, se je hotela odškodovati za vsa razočaranja v svojem življenju. Ti hčerki sta bili Kitty in Doris.

Doris ni bila prav nič lepe zunanjosti; imela je predolg nos in okorno postavo. Gospa Garstin je torej lahko upala samo to, da jo bo omožila s kakim mladim človekom s primernim poklicem.

Toda Kitty je bila lepa. Obetala je, da bo lepa, ko je bila še otrok; imela je velike, temne in živahne oči, kodraste rjave lase z odtenkom rdečega sijaja, krasne zobe in zelo lepo polt. Poteze njenega obraza sicer niso bile popolnoma pravilne; imela je premočan podbradek in prevelik nos, čeprav ne tako dolg kakor njena sestra Doris. Bila je lepa predvsem zaradi svoje mladosti in gospa Garstin je bila odločena, da jo bo omožila v njenem prvem razcvetu.

Ko so Kitty vpeljali v družbo, je bila blesteča: njena polt je še vedno bila njena največja lepota, toda njene oči z dolgimi trepalnicami so bile kakor dve zvezdi; v njih je bil tako mil sijaj, da je človeku srce kar zatrepetalo, če jih je pogledal. Bila je ljubko vesela in želela je ugajati. Gospa Garstin ji je poklonila vso svojo ljubezen, vso svojo strogo, praktično in preračunano ljubezen, kakršne je bila zmožna; imela je častihlepne sanje in si je prizadevala, da bi svojo hčerko ne samo dobro omožila, marveč da bi ji našla sijajno partijo.

Kitty so vzgajali v zavesti, da se razvija v lepo žensko, in ona je dobro pogodila častihlepne namere svoje matere. Skladale so se tudi z njenimi željami. Vpeljali so jo v družbo in gospa Garstin je delala prave čudeže, kadar je hotela, da bi Kitty povabili na plesne zabave, kjer bi lahko spoznala za ženitev primernega moškega.

Kitty je imela uspeh. Bila je prikupna in lepa in prav kmalu se je dobra desetina moških zaljubila v njo. Toda noben izmed njih ni bil primeren zanjo; bila je ljubka in ljubezniva z vsemi, toda zelo je pazila, da se ne bi spustila s katerim izmed njih predaleč.

Salon v South Kensigtonu je bil ob nedeljah popoldne ves poln zaljubljenih mladeničev; in gospa Garstin je z nasmehom, ki je pomenil odobravanje, opazila, da je Kitty sama dovolj spretna in da zna mladeniče držati v primerni razdalji. Kitty je bila pripravljena z njimi flirtati in se je zelo zabavala s tem, da je izigravala drugega proti drugemu; toda brž ko ji je kdo izmed njih predlagal, da bi se z njim poročila, ga je vljudno, hkrati pa odločno odbila.

Prva sezona je minila, ne da bi se bil pojavil idealni možitveni kandidat zanjo; tako je minila tudi druga sezona. Toda bila je še mlada in je lahko čakala. Gospa Garstin je pripovedovala svojim prijateljicam, da bi bilo škoda, če bi se dekle omožilo, ko ji ni še niti enaindvajset let. Toda minilo je tretje leto in zatem še četrto.

Dva ali trije izmed njenih prejšnjih oboževalcev so jo spet zaprosili za roko; toda bili so še vedno revni. Nekateri kandidati so bili celo mlajši od nje; ponudil se je tudi neki upokojeni državni uradnik, ki mu je bilo triinpetdeset let.

Kitty se je še vedno na veliko udeleževala plesnih zabav; zahajala je tudi na velike športne prireditve v Wimbledonu, Lordsu, Ascotu in Henleyu. Krasno se je zabavala, toda za njeno roko ni zaprosil nihče, ki bi imel položaj in primerne dohodke.

Gospe Garstin je začela stvar postajati neprijetna. Opazila je, da pričenja Kitty privlačiti moške pri štiridesetih letih ali pa še starejše. Opozorila je svojo hčer, da čez leto ali dve ne bo več tako lepa in da nenehno prihajajo na površje nova, mlada dekleta. V domačem krogu ni gospa Garstin tehtala besed in je opominjala svojo hčer, naj ne zanemari tržišča.

Kitty je skomigovala z rameni. Menila je, da je še vedno lepa kakor poprej in morda še lepša, zakaj v zadnjih štirih letih se je naučila, kako je treba privlačiti moške in ima zatorej še dosti časa. Če bi se želela poročiti samo zato, da se poroči, je še vedno na razpolago cel ducat kandidatov. Prej ali slej bo že prišel pravi.

Gospa Garstin pa je ocenila hčerin položaj dosti točneje; v srcu se je jezila na svojo lepo hčer, ker je spustila iz rok toliko prilik za možitev. Gospa Garstin je zmanjšala svoje zahteve. Začela se je spet zanimati za moške s solidnim meščanskim poklicem, iz kakršnih je poprej brila norce, in se začela ogledovati za kakim mladim odvetnikom ali poslovnim človekom z obetajočo prihodnostjo.

Kitty je bilo petindvajset let in bila je še samska. Gospa Garstin je bila obupana in je hčerki pogosto pokazala svojo slabo voljo. Nekoč jo je vprašala, koliko časa misli še biti v breme svojemu očetu. Njen oče ji je z velikimi žrtvami ustvaril možnosti, ki jih ona ni izkoristila. Gospa Garstin nemara ni pomislila, da je prav ona s svojimi pretirano vsiljivimi vabili odbila sinove bogatih očetov in dediče plemiških naslovov. Neuspeh je pripisovala Kittyni neumnosti.

Tedaj pa je prišla na vrsto Doris. Imela je še vedno dolg nos in revno postavo in tudi plesala je slabo. Toda že v svoji prvi plesni sezoni se je zaročila z Geoffreyem Dennisonom. Bil je edini sin bogatega kirurga, ki si je bil za prve svetovne vojne pridobil baronski naslov.

Geoffrey je torej podedoval plemiški naslov. Baronski zdravnik sicer ni kdo ve kaj, toda plemiški naslov je, hvala bogu, vendarle plemiški naslov. Razen tega pa je imel še kar lepo premoženje.

V paničnem strahu se je Kitty poročila z doktorjem Walterjem Fanejem.

ŠALI ČEZ LETA

»Kaj pa je danes s tvojo ženo, da je tako huda?«

»Le pomisli, odkrila je cel kup neodprtih ljubezenskih pisem v moji pisalni mizi.«

»O, ti stari bedak! In čigava so bila?«

»Saj to je ravno — njena!«

Uganka: Kaj je bolje? Imeti deset cekinov v žepu, ali deset bolh v postelji?

Odgovor: Bolje je imeti deset bolh v postelji. Če imaš v žepu deset cekinov, si jih želiš imeti še več. Če pa imaš v postelji deset bolh, si gotovo ne želiš nobene več.

FRANZ KAFKA:

Franz Kafka se je rodil l. 1883 v Pragi in umrl 1924. leta na Dunaju. V življenju in nekaj časa po smrti ga je poznal le ozek krog ljudi, v zadnjih desetletjih pa je postal literarni vzor pisateljem po vsem svetu. Kafkovo stremljenje, njegova oblikovalna moč in odločnost »postati dober seizmograf vseh človeških duhovnih katastrof« in po drugi strani dati svojim pošastnim vizijam in grozi, ki jo je občutil nad bodočim svetovnim dogajanjem, resnično, z naturalistično natančnostjo izpopolnjeno podobo, te dve stvari sta temelj, zaradi katerega ga Stari in Novi svet postavljata že četrt stoletja med svoje največje pesnike.

Objavljena črtica je vzeta iz njegovih prvih del.

Pred vrati Pravice je stal stražar. K njemu je prišel mož z dežele in ga prosil, naj ga pusti vstopiti. Stražar mu je odgovoril, da ga za zdaj še ne more spustiti noter. Mož je pomislil in nato vprašal, če bo morda kdaj kasneje lahko prišel do Pravice. »Mogoče,« je rekel stražar, »toda znaj ne«. Ker pa so vrata v hišo Pravice vedno odprta in stoji stražar zmerom malo stran, se je mož sklonil, da bi videl v notranjost. Ko je stražar to opazil, se je nasmehnil in rekel: »Če že tako želiš, poizkusi vstopiti kljub moji prepovedi. Toda zapomni si, jaz sem

mogočen. Od dvorane do dvorane pa stoje pred vrati stražarji, eden mogočnejši od drugega. Že pogleda tretjega niti sam ne morem več prenesti.« Takih težav mož z dežele ni pričakoval; — do Pravice bi moral vendar vsakdo in vsak čas priti, je pomislil, toda ko si je natančno ogledal stražarja v kožuhu, njegov veliki koničasti nos in dolgo redko črno tatarsko brado, se je odločil, da bo toliko časa počakal, dokler mu ne bo dovolil vstopiti. Stražar mu je pnudil pručico in ga posadil malo proč od vrat. Odtlej je sedel tu mož dneve in leta. Medtem je poizkušal različne stvari, da bi lahko vstopil, in utrujal stražarja s svojimi prošnjami. Stražar ga je večkrat zasliševal in ga povpraševal po njegovem domu, ter po tem in onem, toda vse to so bila samo vprašanja brez sočutja, kot jih radi postavljajo imenitni gospodje, in na kraju je vedno sklenil, da ga še ne more spustiti pred Pravico. Mož, ki se je za to pot precej založil, je medtem potrošil vse, tudi najbolj dragocene reči, da bi podkupil stražarja. Ta je sicer jemal vse, toda vedno je rekel: »Vzamem pač samo zato, da ne boš mislil, da si kaj zamudil.« V teh mnogih letih je mož skoraj nepretrgoma opazoval stražarja. Pozabil je na stražarje ostalih vrat in ta prvi se mu je zazdel naposled edina ovira na poti k Pravici. Prva leta je preklinjal nesrečni slučaj, brezobzirno, na ves glas, pozneje, ko se je postaral, pa je le še godrnjal predse. Postal je otročji in ker se je med dolgoletnim opazovanjem seznanil tudi z bolho v ovratniku stražarjevega kožuha, je prosil tudi njo, da bi se zavzela zanj pri stražarju. Naposled mu je oslabel vid in od tedaj ni več vedel ali ga je zagrnila tema, ali pa ga varajo oči. Vendar je v temi opazil neki blesk, ki je lil neugasno od vrat Pravice. Od tedaj ni več dolgo živel. Pred smrtjo so se mu v glavi zbrala vsa spoznanja preživelega časa v eno samo vprašanje, ki ga doslej še nikoli ni zastavil stražarju. Pomignil mu je, ker zdaj ni mogel več vstati in zravnati svojega otrplega telesa. Stražar se je moral globoko skloniti k njemu, kajti velika razlika med njima, se je spremenila v dobro moža. »Kaj hočeš zdaj vedeti?« ga je vprašal. »Nenasiten si.« »Vsi vendar iščejo Pravico,« je rekel mož, »kako je mogoče, da jo v vseh teh mnogih letih nihče, razen mene, ni iskal tu?« Stražar je zdaj spoznal, da je mož pri koncu in da bi še dohitel njegov sluh, ki je odhajal z njim, je zarjovel vanj: »Tu ni mogel nihče iskati Pravice, kajti ta vrata so bila samo tebi namenjena. Zdaj grem, da jih zaklenem.«

SNEŽNOBELO BO TVOJE PERILO - ČE UPORABLJAŠ

ZLATOROGOV »PERION« IN TERPENTINOVO MILO!

ŽARKO PETAN:

TRAGEDIJA V DVEH DEJANJIH

Moj prijatelj Janez je po poklicu gledališki igralec. Pravzaprav za sedaj samo še statira, toda — tako vsaj zatrjuje — tudi vsi pomembnejši odrski umetniki so na podoben način stopili prvič na deske, ki pomenijo svet.

Lansko jesen, ko je bila gledališka sezona na višku, se je Janez prvič v svojem življenju resno zaljubil. Ona je bila plavolasa, vitka in od jutra do večera je prodajala v parfumeriji. Janez je čez dan postopal pred parfumerijo, zvečer pa statiral. Sestajala sta se samo ob nedeljah, pa še to vsako drugo, ko ni bilo matineje.

Desetega novembra je imela Veronika — tako se je namreč Ona imenovala — rojstni dan, Janez pa premiero. Ker je hotel ta pomembni praznik — bil je to njen 18. rojstni dan — praznovati skupaj s svojo izvoljenko, me je prosil, naj ga pri predstavi zamenjam. Nastopiti bi moral oblečen v policaja in aretirati nekatere glavne igralce.

»Sicer pa bo to zate prava igrača,« me je Janez pomiril, »v tragediji nastopita dva policaja in ti boš natanko posnemal svojega kolega, ki dobro zna vlogo.«

Janez je moj dober prijatelj, vloga policaja mi je bila všeč; rad pomagam zaljubljencem, pa sem pristal.

Zvečer sem se v gledališki garderobi oblekel v črno, na komolcih in kolenih izlizano uniformo z zlatimi portami, masker pa mi je pod nosom prilepil košate brke.

Drugega policaja, ki je bil oblečen podobno kot jaz, le da je imel še pripasano gumijevko, sem našel za kulisami. Skupaj sva čakala na nastop. Njegov resen obraz in obilna postava sta mi ulivala zaupanje.

»Policaja na sceno!« je zavpil na začetku drugega dejanja inspicient.

Ne preveč trdno, imel sem precejšnjo tremo, sem stopil do vrat, ki peljejo na oder in se spoštljivo umaknil ter ponudil pravemu policaju, naj gre naprej. Toda ta se je čutil bržkone preveč počaščenega, ker mi je z roko namignil, naj grem kar sam naprej. Nekaj časa sva vljudno drug drugega porivala na oder, potem pa je naju porinil oba tjakaj inspicient.

Na odru so stali objokana deklica, ki je s strahom v očeh opazovala najin prihod, gospod, čigar obraz ni obetal nič dobrega in še nekaj nepomembnih oseb, ki so krilile z rokami po zraku.

Moj kolega — policaj — se je nerodno obračal k meni in me suval pod rebra, jaz pa sem ga, v dobri veri, da je to najina vloga, krepko suval nazaj.

Publika je najin prihod pozdravila s smehom. Janez se je zmotil, sem si mislil sam pri sebi, ta igra je komedija, ne pa tragedija.

Izza odra je bilo slišati sumljivo sikanje in igralci so nama dajali čudna znamenja.

Moj kolega in jaz sva stala sredi odra in pogled nama je begal od enega igralca do drugega.

Sikanje izza odra je postalo glasnejše in razbral sem inspicientov glas:

»Aretirati, aretirati!«

Gospod v črni pelerini, ki je mršil obraz, je bil še najbolj podoben zločincu. Stopila sva do njega in ga čvrsto prijela za obe roki.

»V imenu postave...«

»Osla,« je siknil skozi zobe in se skušal iztrgati.

Nič mu ni pomagalo, čeprav sta mu prišla na pomoč še dva soigralca. S silo sva ga vlekla z odra, a v zmešnjavi, ki je nastala, me je deklica z objokanimi očmi lopnila po nosu.

Publika je navdušeno ploskala in slišali so se izpodbujajoči medklici: »Le dajte ga!«

To je bil znak za splošni pretep. Vsi igralci so planili na naju. Medtem pa so zastor dvakrat spustili in zopet dvignili. Tačas, ko je bil zastor dvignjen, je pretep prenehal in vsi smo se globoko klanjali navdušeni publiki,

ki je rjovela. Predvsem po zaslugi mojega kolega, ki je bil močan kot medved, sva končno odvlekla gospoda v črni pelerini z odra.

Za odrom pa so prišli igralcem na pomoč še inspicient, režiser, asistent režiserja, masker in odrski delavci. Omagala sva, premoč je bila prevelika. Vsakega od naju je držalo pet ljudi, režiser pa je ves zasopljen pojasnil položaj: aretirati bi morala objokano deklico, črnogledi, hudobni mož pa bi jo moral izkupiti šele v petem dejanju, ko se zgodba razplete in odkrijejo vse njegove zločine. Moj kolega in jaz sva skrajšala tragedijo za tri dejanja, namreč tudi on je samo nadomeščal igralca, ki bi moral nastopiti v vlogi drugega policaja.

Uh, kako je slano...

Bili so časi, ko so imeli sol za božansko dobrino. Od takrat je minilo že mnogo stoletij. Za naše pradede je bila sol dolgo najbolj čislani dodatek h kruhu. Ostanek takratnega čaščenja je ohranjen v običaju, da ponudijo ženinu in nevesti, pa tudi ljudem, ki se vseljujejo v novo stanovanje, soli in kruha. Enaka je navada ob sprejemu gostov: s soljo in kruhom simbolično poudarimo blagostanje in našo gostoljubnost.

Z nasoljevanjem in konserviranjem v soli se je začelo gospodarstvo, ki je pripravljalo večje zaloge. Sol je bila človeku prvo pomožno sredstvo, s katerim je zavaroval jedila pred kvarjenjem. Ker je ohranila mrtve pred razpadanjem, so jo primitivna ljudstva imela za počelo življenja. »Nič ni zdravilnejšega,« so zatrjevali zdravniki antike, »kakor sol in sonce«.

Ljudje pa se spreminjajo. Kar imajo danes za božansko, pripisujejo jutri vragu. Tudi soli se ni zgodilo drugače. Ljudstva, ki niso imela soli, so nekdaj storila vse, da so prišla v njeno posest. Vojskovala so se zanjo in žrtvovala v zameno dragoceno blago. Bile so države, v katerih so kepe soli odtehtavali z zrni zlata. Drugje je sol postala plačilno sredstvo. Namesto kovinskega denarja so nosili seboj kepe soli. »Kdor nima soli, ta nima kruha,« so govorili takrat.

SOL: STRUP ALI ZDRAVILO

Zgodilo pa se je, da je nekega dne problem pravilne porazdelitve soli po vsem svetu prenehal biti problem. Sol je izgubila svoj sijaj. Začeli so godrnjati in dlakocepiti. »Od soli postaneš bolan,« so svarili apostoli zdravja, »kdor hoče dolgo živeti, ta naj ne uživa soli.« Kje je resnica! Kakor vedno: nekje v sredini. »Od pravilne količine je odvisno,« pravijo danes kemiki in zdravniki, »če dobi človek vase premalo soli, prav tako propade, kakor če jo dobi preveč.« Način uporabe odloča, ali bo sol strup ali zdravilo. Strokovnjak jo imenuje natrijev klorid in tako poudari hkrati oba njena kemična sestavna dela. Učinkovanje te spojine na človeški organizem razlaga takole:

Uh, kako je bilo kosilo slano!

Najvažnejše svojstvo soli je, da veže tekočino. V tem je njena prednost in njena nevarnost. Človeški organizem je sestavljen iz 60 do 65 odstotkov vode. Če bi sol vezala vodo, bi jo izplavila. Vsaka velika sprememba v stanju vode, ki jo vsebujejo celice, izzove hude zdravstvene motnje. Telo pa oddaja z dihanjem, kožnim izparevanjem in presnavljanjem stalno v soli vezano vodo. V poklicih, ki povzročajo močno znojenje, kakor pri kurjačih ali rudarjih, jo odda samo s potenjem do deset litrov na dan. Treba je torej trajno skrbeti za nadomeščanje vode. Če se to ne zgodi, postane človek žejen. To se zgodi hitreje, kakor pa se pojavi občutek lakote. Že izguba dvanajst do dvajset odstotkov celotne vode lahko povzroči smrt.

Tu je sol rešitelj življenja. Devet gramov soli veže liter vode. Zdrav človek jo potrebuje po dva grama na dan, da vzdrži svoje vodno »gospodarstvo« v ravnovesju. Največkrat vsebuje to količino soli že običajna vsakdanja hrana. Izdatno več jo je v mesni hrani, precej manj v rastlinski hrani. Pojavi pomanjkanja soli so zato redki pri mesojedcih, pogostejši pa pri vegetarijancih in uživalcih surove hrane. Isto velja za živali. Ovce, srne, koze pohlepno ližejo sol, psi in mačke je ne marajo. Če ne dobimo vase dovolj soli — zaradi nespametnega hranjenja ali zaradi bolezni, s katero je zvezana občutna izguba tekočine, ali zaradi velikih telesnih naporov — nastanejo posledice: hudo stanje izčrpanosti, motnje v presnavljanju, zmanjšanje duševnih ustvarjalnih sposobnosti v občutnem obsegu.

VITKI LJUDJE NE UŽIVAJO VELIKO SOLI

Ista lastnost, ki napravi sol človeku nepogrešljivo, je lahko v drugih primerih kvarna. To pa tedaj, ko je v telesu preveč vode in se zadržuje v staničju. Enako, kakor s soljo organizem polnimo z vodo, tako da lahko tudi z odtegnitvijo soli osušujemo. Zato predpisujejo neslano dieto pri vseh boleznih srca in ledvic, pri visokem pritisku, vnetljivih oteklinah itd. Kdor se torej čuti predebelega in bi rad postal bolj vitek, naj opušča soljenje. To lahko preizkusimo na samem sebi. Pojejmo nasoljenega slanika, ki je le malo namočen. Povzročil nam bo veliko žejo. Če bomo nato hlastno planili k vodovodni pipi, da bi pogasili žejo, bomo lahko takoj ugotovili, da smo postali najmanj za 1 kg težji. Tudi pri tem veže sol vodo, jo zadrži v telesu in prepreči njeno izločitev.

Sredstva, ki nadomeščajo sol in ki naj bi napravila neslano dieto okusnejšo, nimajo enake začimbene vrednosti ali pa še vedno vsebujejo tako velike količine klora in natrija, da ne zgubijo svoje sposobnosti vezanja vode. Poskusimo drugače začiniti jedi, morda z zelišči, gobjim praškom, papriko, soljo zelene in podobnimi začimbami. Nekaj pa nas vendarle lahko vsaj delno pomiri. V splošnem pozna zdravstvena veda več bolezni, ki jih povzroča prepičlo uživanje soli kakor bolezni zaradi preobilega uživanja te začimbe.

Da je sol v gospodinjstvu nepogrešna ne samo za kuho, temveč tudi za mnoge druge stvari, ve vsaka gospodinja. Sol se ne pokvari, nima nobene privlačnosti niti za miši, molje, ogrce, hrošče niti za druge zajedalce živil, niti ne izgubi v 1000 letih nič svoje kakovosti. Vendar pod enim pogojem: ne smejo ji nuditi priložnosti, da bi razvila svoje sposobnosti vezanja vode. V takem primeru se grudi in postane kasneje trda kakor kamen. Hraniti jo je torej na suhem! Najbolje v kozarcih z vijačnimi pokrovi.

ŠE NEKAJ »SLANIH« NASVETOV

Sveže madeže od rdečega vina na tkaninah lahko odstranimo, če jih potresemo s soljo. Perilo, ki ga ob mrzlih dneh sušimo na prostem, ne zmrzne, če dodamo izplakovalni vodi polno pest kuhinjske soli. Nasprotno učinkuje v drugih primerih ohlajajoče. Če hočemo na primer steklenice z vinom hitro ohladiti, jih polijmo z vodo, odrgnimo s soljo in postavimo na okno. Sol posrka vodo in izhlapljevalni mraz zniža temperaturo. Isto načelo se uveljavlja pri pripravljanju jedilnega ledu. Sol zmešana z nekaj kisa je nedvomno eno najboljših sredstev za čiščenje bakrenih predmetov.

Tudi v kozmetiki se je sol uveljavila. Ovitki s slano vodo so dobri za otekle gležnje. Kopanje nog v topli slani vodi pospešuje obtok krvi. Kdor trpi zaradi vlažnih rok ali pa se jezi, da se ga drži duh po kuhanju, naj se krepko odrgne s soljo. V obeh primerih bo učinek čudovit. Tudi zobem prija, če jih tu pa tam oščetkamo s soljo.

Končno še eno pohvalo: kilogram soli stane le 30 din!

SANDA

„KROSAN“ Krompir, posut s praškom KROSAN, je varen pred gnitjem. Vprašaj tiste, ki ga že več let postavljajo.

Parizu nakljub vztraja Italija pri vitkem in močno poudarjenem životu. Dvovrstni kostum, eden izmed modelov nove italijanske jesenske mode, je izdelan iz črnobelo karirane zelo lahke in mehke volne. Posebna pozornost je bila posvečena hrbtni liniji.

Revolucija čustev

Znano je, da žive žene dalj kakor moški. Pred letom dni so izračunali ameriški statistiki naslednje: da bi ustavili po vsem svetu vladajočo in stalno naraščajočo preobilico vdov, bi morali današnji mladi možje, ki se hočejo poročiti, izbirati sedem do deset let starejše žene. Tako bi se izravnala različna življenjska doba moža in žene.

Časopis, ki je objavil te izsledke, piše ob koncu članka: »Kaj pravijo k temu možje? Najbrže: »Najlepša hvala! Tega nočemo!« Stare matere pa, ki so že dalj časa vdove, pa zmajujejo z osivelimi glavami in menijo. »Če bo res prišlo do tega, potem bo kmalu vsega konec.«

Že mladih nog so nas učili: mož mora biti starejši od žene. Ne sicer toliko starejši, kolikor je bilo v navadi in se je spodobilo v starih časih, namreč najmanj deset let, ampak vsaj tri ali štiri. To zato, ker baje žene hitreje ostarijo kakor moški, ter so že »uvele«, ko so moški še vedno »v posesti svojih moči«. To ugotovitev so nam podčrtali še medicinsko, biološko in sentimentalno nekako takole: »Seveda jo je potem pustil in vzel mlajšo. Če bi vprašala nas starejše ljudi, bi ji to že vnaprej lahko povedali,« samo eno leto razlike je premalo...« itd. Kdo ne pozna takih zgodb.

Zanimivo pa je, da je pokazala praksa stalno večanje števila zakonskih zvez med možmi in ženami iste starosti in še bolj med starejšimi ženami in mlajšimi moškimi. Kakšni pa so vzroki za tako »revolucijo čustev«? Če pogledamo na stvar trezno in brez predsodkov, ne bo nihče oporekal trditvi, da so žene dandanes »mlajše«, kakor njihove prednice ali starostne tovarišice iz prejšnjih časov. Nikakor si ne morejo več privoščiti, da bi od trideset let naprej krmarile že v dobo matron. Med stotimi jih ima že osemdeset svoj poklic, kjer sta agilna mladostnost in elastična drža samoumevni. Druge pa, ki nimajo poklica, ne marajo zaostajati. Šport, kozmetika, pravilna prehrana in pa duševno delo jim omogočajo, da ostanejo mladostne in razumevajoče tovarišice mož; le-ti pa ne znajo svoje mladosti (to pa je drugi, a manj razveseljiv pojav) tako dobro konzervirati, kakor žene.

Kajti če je današnja štiridesetletnica mladostnejša, kot je bila pred polovico stoletja, je tudi današnji štiridesetletni moški žal drugačen. Utrudi se hitreje, je nervoznejši in sprejemljivejši za bolezen in hitreje vrže puško v koruzo.

Mlajši moški generaciji lahko prerokujemo podoben razvoj, s čimer je že podana obrazložitev, zakaj se pogumnejše žene tako rade poročijo z mlajšimi moškimi. Tisti, ki bi jim po starosti ustrezali, so jim pač — prestari...

Zakaj pa moški prav tako mislijo? Vprašali so nekaj takih mlajših zakonskih mož. Prvi (ima petindvajset let, n[illegible]ova žena enaintrideset) je odgovoril: »Bila je prva žena, ki me je resnično razumela. Mlade deklice imajo tako samo svoje skrbi v glavi. Čudovita je: zna poslušati in molčati, pa tudi kramljati, pozna življenje tako dobro, da mi lahko svetuje, a je pametna, da tudi sama sprejme kak nasvet. Vedno je takšna, kakršno potrebujem: vse razumevajoča prijateljica, vročekrvna ljubica, hkrati nežna mati pa tudi kakor razposajeno vesel otrok. Zna se obleči — mislim, da se res nauče tega žene šele z leti — vedno je čudovito privlačna.

Drugi pravi: »Čujte, le pridite enkrat k nam na kosilo! Potem ne boste več izpraševali, zakaj sem poročil svojo ženo. Kaj mislite, da bi čakal, da bi se kako mlado dekletce učilo na meni kuhati?« (Star je osemindvajset let, ona dvaintrideset. Pri njem gre kajpak za čistega materialista.)

Tretji odgovarja, da ne ve, zakaj se je pravzaprav poročil; svojo ženo pač ljubi! Nato opiše njene prednosti (podobno kakor številka ena) in pristavi: »Ima veliko napako: zasluži mnogo več kakor jaz! Sprva mi je to močno ugajalo, zdaj pa me začenja že jeziti, čeprav seveda denar lahko porabim.« Kaj bo napravil? Ne bo popustil, dokler ne bo tudi sam zaslužil vsaj toliko kakor ona (Star je štiriindvajset in ona sedemindvajset let.)

Pred bodočnostjo nimajo torej ti trije nobenega strahu. Prav tako ne drugi, ki so v enakem položaju. »Revolucija čustev« tedaj le ni slučajnostni pojav, temveč rezultat odnosa med spoli, kakor ga uveljavlja narava

„Flex“

FLEX — FLEX — FLEX gre od ust do ust. Čisti idealno vse madeže masti, olja, smole, znoja itd. — Dobi se v vseh drogerijah.

Varčne, spretne in zale

Na najbolj vidnem mestu se mi je strgal predpasnik in težko ga bom zakrpala, ker nimam več nobenega ostanka blaga od predpasnika. Kaj sedaj? No, temu se da kaj hitro odpomoči. Po načinu, ki ga prikazuje skica, ga bom prav lepo zakrpala z drugobarvno krpo in preko te prišila še drugobarven žep, ki mi bo praktično služil, obenem pa olepšal tudi predpasnik.

Kadar se odpravljamo na potovanje je vselej najbolj pereče vprašanje, kako spraviti svoje obleke, da se ne bodo pri tem preveč pomečkale. Posebni kovčki, kjer je obleka tudi za potovanje dobro nameščena, so zelo dragi in tudi za ženske, ki so rade neodvisne od nosačev, dokaj neprikladni, ker so težki. Zato si bomo tudi tu pomagale s svojo spretnostjo in si sešile same nylon ali polivinil vrečo, da bomo vanjo lepo zložile svoje obleke, ki se ne bodo zmečkale, obenem pa bodo pri tem tudi očuvane pred raznimi vremenskimi neprilikami. Širino in dolžino vrečice bomo prilagodile velikosti naše garderobe, ob strani pa jo bomo spenjale ali pa zapirale z zadrgo, kakor to predstavlja skica.

Tako vrečo lahko uporabimo tudi za shranjenje volnenih oblačil ali krzna preko poletja.

Da ne bomo imele nepotrebnih izdatkov pri nabavi delovne obleke za dom, lahko uporabimo v ta namen tudi staro obleko za plažo. Taka, močno izrezana obleka, ki jo bomo nosile preko bluze ali jopice, je lična in praktična, ker se lahko v njej prosto gibljemo.

D. R.

Dolgo pogrešana dobra sol za kopeli se zopet dobi. Zahtevaj v parfumerijah samo odlično »JELA« kopalno sol. — Osvežuje in krepi živce.

UGANKARSKI KOTIČEK

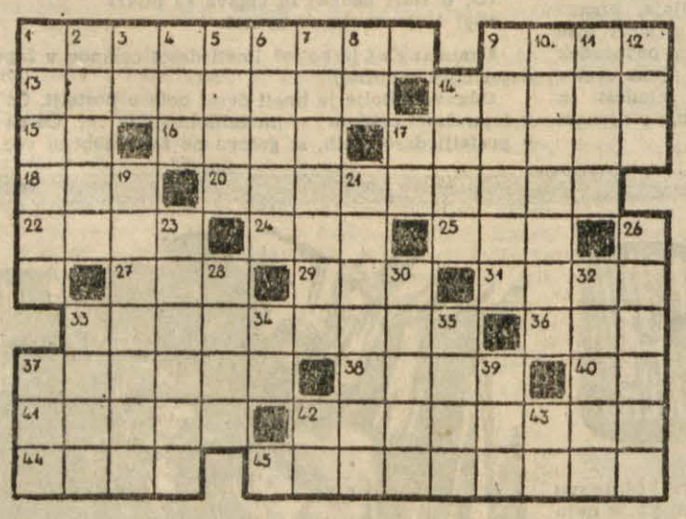

Besede pomenijo:

Vodoravno: 1. glavno mesto evropske države; 9. cvetlica; 13. lekarnar; 14. vrsta ribe; 15. predlog; 16. zavetišče, pribežališče; 17. na drobno; 18. grška boginja krivice; 20. nalezljive bolezni; 22. alkoholna pijača; 24. srbsko moško ime; 25. število; 27. sorodnik; 29. naslov, naziv; 31. tako; 33. zradostiti; 36. japonski državnik; 37. mitološki junak, ki ga je opeval Homer; 38. stran neba (v sestavi); 40. pripovedna pesem; 41. pol svilena tkanina; 42. žensko ime; 44. mesto ob sirijski obali; 45. potvarjam, skušam napraviti tako, kot je original.

Navpično: 1. mojster skaza; nadejati se; 3. kadar; 4. oče; žensko ime (množ.); 6. delovna skupina; 7. prašek, ki ga uporablja gospodinja pri konserviranju; 8. okrajšava za tržaški; 9. italijansko mesto ob Jadranskem morju; 10. omamljati, navduševati; 11. ljubljanska mrtvašnica; 12. češka pritrdilnica; 14. južnoameriške ovce; 17. nikalnica; 19. enotno, monolitno; 21. moško ime; 23. ki se tče enega izmed čutnih organov; 26. umijem, operem; 28. nemško industrijsko mesto (fon.); 30. glasbena vaja; 32. grška boginja; 33. hrvatski skladatelj; 34. medmet; 35. ime kneza, ki je glavna oseba znane opere Cajkovskega; 37. žuželka; 39. te po srbsko; 42. grška črka; 43. medmet.

PREIZKUSI SVOJE ZNANJE!

Odgovori na spodnja vprašanja, ne da bi si pomagal s knjigami:

341. Katera evropska država ima najgosteje naseljeno prebivalstvo?

342. Kaj so to huertas in zakaj se tako imenujejo?

343. Kdo je Avstralijo prvi in kdo drugi odkril?

344. Katera država nakopije največ zlata?

345. Kaj je magma?

346. Kateri slavni francoski pisatelj si je hotel prerezati vrat z britvijo in je umrl v norišnici?

347. Po kom je dobil Port Said svoje ime?

348. Kaj je insulin?

349. Katera ljudstva — razen Egipčanov — so imela pisavo iz slik?

350. Kaj je tombak?

BESEDNA UGANKA

Drevo, vedno zeleno v gozdu stoji,
črko mu zadnje brez jeze odbij,
vzemi orodje kmečko v roke,
združi z ostankom — vsak rad jo peje.

ODGOVOR NA VPRAŠANJA V PREJSNJI ŠTEVILKI

331. David Garrick je bil znamenit angleški igralec 18. stoletja, ki je obudil znova zanimanje za Shakespeareja.

332. Z »veličanstvom« so prvega ogovarjali francoskega kralja Ludvika IX.

333. Kitajci delijo dan na 12 delov, katerih vsak ima po dve uri.

334. Don Kihot je bil doma iz La Manche v južnem delu Nove Kastilije.

335. Strup gadovega ugriza postane neškodljiv ob obilnem uživanju alkohola.

336. Obsojencem je z lastno roko odsekal glave Peter Veliki ob uporu »Strelcev«.

337. Pesnik marseillaise se imenuje Rouget de Lisle. Bil je častnik tehničnega korpusa. Živel je od l. 1746 do 1828.

338. Maurus Jokai je bil pomemben madžarski romanopisec (1825-1904).

339. Ničlo so iznašli v Indiji, v 10. stoletju pred našim štetjem.

340. Prvi spalni voz je konstruiral Georg M. Pullman leta 1863.

Tretja nagradna uganka

ZLOGOVNICA

ce — da — de — je — je — je — ji — kam — lej — len — mek — mar — nek — ni — nji — o — o — pi — po — po — pra — pre — pri — re — re — sej — sle — sme — so — spred — ši — ti — vek — vek za — za

Sestavi iz gornjih zlogov 11 besed in jih vpiši v vodoravne vrste lika. Besede pomenijo: 1. davni, iz preteklih časov; 2. nasprotujem, izpodbijam, zanikam; 3. nasprotje ozadja; 4. dohodek; 5. popravilo; 6. domače, hišno ime, priimek; 7. goljufiv, varljiv; 8. zasekati; 9. trgovec, ki hodi po sejmih (množ.); 10. drznejši; 11. mitološka bitja, ki opredeljujejo človekovo usodo.

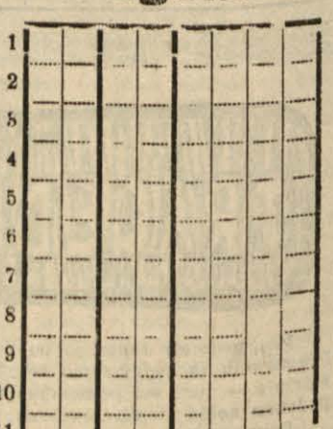

Ob pravilni rešitvi ti bosta povedali tretja in četrta črka, brani skupaj in od zgoraj navzdol, pregovor.

Konec nagradnega tekmovanja

Z današnjo tretjo nagradno zlogovnico je konec našega nagradnega tekmovanja, ki smo ga razpisali v 39. številki. Reševalci, ki se hočejo potegovati za razpisanih 30 nagrad v skupnem znesku 20.000 din, naj pošljejo rešitve do

VKLJUČNO 29. OKTOBRA.

Na naslovno stran kuverte, ki jo naj naslovijo na Uredništvo »TT«, Ljubljana, Tomšičeva ulica 7 (pritličje), poštni predal 150, naj napišejo v spodnji levi kot »Nagradne zlogovnice«.

Kdor je rešil vse tri nagradne uganke, se lahko poteguje za vse nagrade, kdor je rešil le dve, pride v poštev od 11. nagrade naprej, tisti pa, ki je rešil samo eno, pa bo upoštevan od 21. nagrade naprej. Vsak reševalec mora priložiti k svoji rešitvi tudi toliko kuponov, kolikor pošlje posameznih rešitev. Kuponi morajo biti iz istih številk, kakor so [illegible] uganke.

3. NAGRADNI UGANKARSKI KUPON

NAPREDEK SLOVENSKEGA JIU JITSA

Pred tremi leti mi je znanec govoril fantastične doživljaje v zvezi z jiu jitsu. Nisem poznal tega športa niti od daleč, kaj šele od blizu, zato sem mu verjel. Verjel sem, kako se je ubranil tolpe vsiljivcev, kako je spravil na kolena nekega hrusta, ki je bil poznan po vsem kraju zaradi svoje strahotne moči v roki, ki je mogla zdrobiti vse. Človek, ki je bil hrust v pravem smislu besede, je bil mož 50 let z močnim vratom in s še močnejšo pestjo. Res je, da so bile mišice tega moža nadpovprečno močne in ne vem kdo ne bi bil ponosen na tako moč, vendar kot sem sam z mnogimi kolegi Akademskega judo kluba spoznal, je človek lahko nadpovprečno močan, ne da bi bil v resnici močan.

Tako so se japonski študentje v Angliji pred pol stoletja kaj dobro izkazali v nekaj vročih situacijah. Pravijo, da so se konservativni Angleži zato tako navdušili za jiu jitsu, ker je nekoč majhen Azijec prav hladnokrvno položil policaja, ki ga je hotel aretirati. Ko mu je prispela pomoč, se je še teh osvobodil in pravijo, da ga kasneje niso kaznovali, ker jih je preveč navdušil. Po legendi je bil ta dogodek vzrok za nastanek policijskih prijemov, ki so načrpali iz jiu jitsa potrebno podlago.

Zadnja faza ročnega meta. Oblačila so iz močnega platna in se imenujejo kimone

Jiu jitsu goje navadno fizično slabši ljudje (moški in ženske), kajti močnejši se itak čutijo varne s tem, kar jim je narava podelila.

Dajmo torej slabotni osebi, (ki pa ni nujno, da je slabotna; imeti mora le dovolj volje) dobrega učitelja in nekaj telovadnih blazin, to se pravi dobre treninge, in nastal bo jiu jitsu — spreten šport, ki združuje moč, kolikor jo pač je, z razumom, refleksom in bistrim odločanjem. Res, da jiu jitsu ni nastal pri nas, kar že sama tako tuje zveneča beseda pove, — ima pa pri nas prav takšne pogoje za razvoj kot na Japonskem, kjer je narodni šport. Dokaz temu so številna mlada društva po naši državi, ki si pridno utirajo pot med naš športni svet. Brez hrupa lahko doženemo, da gredo zasluge največ Akademskemu judo klubu v Ljubljani, ki je doslej bodisi teoretično, bodisi praktično največ prispeval k temu, da danes v Jugoslaviji gojimo jiu jitsu, judo in judo-do.

KAJ NUDI JIU JITSU?

Jiu jitsu močnejšemu ne dovoli, da bi bil preveč predrzen. Posledice uporabe teh prijemov so včasih lahko nešportne, zato mu kdaj oporekamo dozdevek »šport«. To zato, ker so v sili predvidene posledice, pri katerih je marsikdaj nujen mavčni ovoj in šest tednov mirovanja.

V dobrem jiu jitsarju so združene lastnosti, ki lahko ukrote hrusta z nadpovprečno močjo. Moj znanec je bil prvi, ki je onega silaka spravil na kolena s tako imenovanim vzvodnim prijemom.

Toda cilj, ki si ga zastavlja jiu jitsu, je plemenit in se marsikje oddaljuje od mnenj posameznikov, ki mislijo, da je to atomski šport in zato zmore tudi nemogoče. Koristno delovanje jiu jitsarja more biti do dveh metrov okoli sebe. V tej neposredni bližini so prijemi jiu jitsa uspešni in to tem bolj, kolikor bolj jih obvladamo. Pri nas je že marsikdo poskušal tu ali tam kak znan prijem in si ga skušal zapomniti. Morda se mu je tudi kdaj obnesel. Tak uspeh je lahko samo začasen. Jiu jitsu je obširen sistem prijemov, ki je popoln tedaj, kadar ga lahko uporabljamo. Človek, na primer še ni pismen, če pozna eno samo črko in niti tedaj ne, kadar pozna abecedo, pa je ne zna zlivati v besede in zbrane stavke. Dober jiu jitsar je umetnik, ki s svojim znanjem navdušuje.

SLOVENSKA JAVNOST

je imela priložnost videti na srečanju z Dunajem, ki je bil ob 60-letnici Slovenske težke atletike, močan vzpon vseh treh jiu športov (jiu-jitsu, judo, judo-do). Čeprav poraz (7 : 5), ga moramo šteti za uspeh, saj že sam nastop z Dunajem, kjer kraljujejo večkratni svetovni prvaki, pomeni lepo gesto priznanja našemu mlademu športu.

Največ si obeta jugoslovanski judo v predstoječi sezoni, ki bo zbrala ljubitelje s kimono bluzami k republiškemu in državnemu prvenstvu.

Najboljša priprava je bil uspel tečaj v Rovinju, kjer smo lahko videli cvet tega športa. Letošnji svetovni prvak v težki kategoriji Ljubo Ivanovič je poleg najbolj znanih dunajskih asov — ustanovitelja judo-doja prof. Flecka in trenerja večkratnega svetovnega mojstra Ebetshuberja — dokazal, da se je najmlajši otrok naše težke atletike razvil v lepo raščeno športno telo, ki je zanimivo tako pri nas kot zunaj za vojaške kadre, milico itd.

Danes so jiu športi povsod priznani, na svetu je že nad 10 milijonov aktivnih pristašev. To dejstvo potrjuje izreden obisk pri propagandnem nastopu v Rovinju, s katerega je dobra polovica gledalcev odšla z občutkom nezadovoljstva, ker je bil prostor okoli blazin do kraja zaseden. Publiki je nastop ugajal zavoljo smelosti, ki jo gojenec dobi, ko absolvira šolo padanja, in lepe povezave med posameznimi elementi judo-doja.

Kot je bilo pričakovati, da bo jiu jitsu nastopil razvojno pot po državi, nas široko zanimanje v Mariboru ni presenetilo. Ljubljana ima v primeri s severno prestolnico manj prijateljev, toda še vedno dovolj, da bo ta šport pridobival in se razvijal. Danes v Trbovljah, Jesenicah, Celju ali drugod še nimamo tovrstnih klubov, ker je edino pereče vprašanje pomanjkanje trenerskih kadrov. V Ljubljani jih je zdaj dovolj, ker so letos usposobljeni trenerji iz Rovinja po večini študentje in bodo prenašali svoje znanje šele, ko nastopijo svoja službena mesta po republiki.

Delavskim centrom je treba predvsem nuditi prve kadre, saj je tam zanimanje največje.

Na račun bo prišel tudi naš ženski svet, za katerega bo poskrbela

ŠTUDENTKA INKA,

ki velja danes za »najnevarnejšo« žensko Jugoslavije. Na izpitu v Rovinju je bila pravo odkritje. V metih preko boka, preko glave itd. in protimetih je pokazala toliko spretnosti in znanja, da je bila celo boljša od starejših kolegov, ki že dobro leto dalj trenirajo judo-do. Celo sam trener iz Dunaja jo je vzel na muho in ko jo je vprašal, od kod ima takšno nadpovprečno znanje, mu je preprosto odgovorila: »Mislim, da si moram vsak met ali prijem najprej do kraja razčleniti in potem pridno trenirati. Kakor sem se najprej hotela naučiti jiu-jitsu obrambe proti objemu, davljenju, pa tudi proti nezaželjenemu poljubu, tako me zdaj mnogo bolj privlači judo-do, ki me s svojimi nekaj sto različnimi meti podžiga k pravi športni fantaziji, ker čutim, da sem našla v tem športu največ, čeprav sem že trenirala smučanje, plavanje in drugo.

Valentin Lapajne

Kolesarska dirka »Po Beli krajini«

Ob proslavi 35-letnice ustanovitve SKOJ, ki je bila v Črnomlju, so turisti-kolesarji vodili od starta iz Črnomlja po Beli Krajini ogorčeno borbo. Domačini so z veseljem opazovali dirkače, ki so jih ob tej priložnosti prvič videli in jih navdušeno bodrili. Največ spodbude je vsekakor sprejel 55-letni Perne, tekmovalec ŽK »Ljubljana«, ki mu na žalost ni omogočil nastop na teh dirkah, tako da je moral priti na lastne stroške. Kljub dolgi vožnji s kolesom od Kranja do Črnomlja (!!) je zadovoljil. Najmočnejša je bila ekipa »Rog« iz Ljubljane, ki je tudi osvojila vsa prva mesta, vendar so se jim skušali upirati tudi domačini, kar pa se jim ni posrečilo.

Precej napeta je bila etapa od Metlike do Črnomlja, ki so jo hitreje prevozili, kakor najkrajšo etapo, čeprav je bila razlika 4 kilometre. Precej od Metlike je tekmovalce utrudil 2 kilometra dolgi klanec, ki je spet odločil »Rogovce« od skupine. Do Vranovičev je vodeča skupina vodila strnjeno in so 1 km pred ciljem vozili s 60 km na uro! Največ srečo je imel Omrzel, ki se mu sicer ni posrečilo prekiniti zapovrstnih zmag Židana — slovenskega prvaka s turističnimi kolesi za leto 1954 — a je zasedel v skupnem plasmanu drugo mesto.

Vodstvo dirke je bilo zelo dobro organizirano, kar nismo pričakovali od društva, ki nima kolesarske sekcije, vendar je skušalo s pomočjo dirke dvigniti zanimanje za kolesarstvo v Beli Krajini in pritegniti v svoje vrste čimveč mladine.

Tour d'Europe

Kolesarjem bo prej zmanjkalo sape kot kolesarskih tekem. V juniju so dirjali okoli Italije, v juliju so merili svoje moči po lepih cestah Francije, v soboto, 14. avgusta, pa so v Zürichu dokončali Tour de Suisse. Na tej dirki so se Italijani »krvavo« maščevali Švicarjem, ki so jim pobrali obe prvi mesti na dirki okoli Italije: vseh prvih pet mest je pripadlo Italijanom, zmagovalec v skupnem plasmanu je Pasquale Fornara, naslov najboljšega dirkača pri vzponu v Alpah pa je dobil Fausto Coppi, ki je sicer v skupni oceni na petem mestu. Italijanski šampion je šele počasi prihajal v formo, morda pa je hranil svoje sile za svetovno kolesarsko prvenstvo, ki bo ta mesec v Solingenu.

S tem pa dirjanja po cestah še ne bo konec; navadno Tour de Suisse zaključi kolesarsko sezono, letos pa je drugače: prvi Tour d'Europe je predviden za konec septembra. Organizatorji dirke so že objavili dokončno pot: udeleženci bodo prevozili 3008 km v 13 etapah. Če še povemo, da vmes ne bo nobenega prostega dne, lahko rečemo, da bo to za izdržljivost najtežja dirka do sedaj. Odhod je določen za 21. september, trasa pa je takale:

Paris—Gand—Amsterdam—Namur—Luxemburg—Stuttgart—Augsburg—Innsbruck—Vicenza—Bologna—Como—Lugano—Vevey—Strassburg. Najdaljši sta prva in zadnja etapa: Pariz—Gand v Belgiji 305 km in Vevey ob Ženevskem jezeru—Strassburg 324, najkrajša pa je Como—Lugano, ki bo obenem bitka proti kronometru (61 km).

Svoje sodelovanje je že zagotovilo 16 ekip (po sedem članov) in sicer 5 francoskih, štiri italijanske, po ena španska, holandska, belgijska, švicarska, angleška, mešana nemško-danska in končno ekipa mladih vozačev Francije.

Slava zmagovalcem je lepa stvar, denarci pa tudi niso taki, da bi jih zanemarjali: skupno bodo razdelili 2,400.000 francoskih frankov, od česar prejme prvoplasirani v skupni oceni nekako 850.000 (preračunano v naše dinarje). Posebej bo še vsaka od trinajstih etap nagrajena s »skromnejšo« vsoto 240.000 francoskih frankov.

Beseda je o naših košarkarjih

Ali res ni denarja za inozemskega trenerja?

Slovenska košarka, ki se je uveljavila pri nas šele po vojni, je dosegla tak vzpon, kakršnega v tako kratkem času ni zabeležila nobena športna igra. To dokazuje tudi dejstvo, da se je elitni družbi v zvezni ligi pred kratkim pridružil še mariborski »Železničar«,

medtem ko je okrnjeno moštvo »Ljubljane« na kvalifikacijskem turnirju za ponovni vstop v ligo potrdilo, da najboljši klubi iz posameznih republik za zdaj še ne morejo primerjati svojih sposobnosti s Šiškarji, ki so navzlic slabši igri še zmeraj za razred boljši od vseh novincev.

Trije slovenski klubi v zvezni ligi, to je doslej največji uspeh za naš šport vobče! Temu sta prispevala svoj delež tudi tisk in radio, ki sta ob vsaki priložnosti poudarjala razveseljiv napredek, hkrati pa nakazovala vse napake in pomanjkljivosti, ki so se prikradle v te mlade vrste nadobudnežev. Nedavni razgovor s funkcionarji vodilnega slovenskega kluba AŠK je pokazal, da se je vodstvo v celoti strinjalo z vsako kritiko in pohvalo, kar mu je vedno služilo za ureditev in utrjevanje notranjih razmer.

Znano je, da AŠK zavzema v prvenstveni lestvici vidno mesto. Vodilna sila ekipe je državni reprezentant Kristančič, ki je trenutno najboljši igralec v državi. Njemu gre velika zasluga, da je doseglo moštvo kvaliteten napredek, saj ta mladi študent uspešno prenaša na soigralce svoje bogato znanje, pridobljeno na treningih državne reprezentance. Ekipa »Ljubljane« zaostaja za svojim tekmecem zaradi tega, ker so Šiškarji sicer že dosegli določeno kvaliteto, boljšega strokovnjaka, ki bi jim odkril nadaljnje skrivnosti te igre, pa nimajo. Zato bi bil nujno potreben sestanek obeh klubov, na katerem bi poiskali možnost za angažma prvovrstnega inozemskega trenerja. Prav bi bilo, da bi na tak sestanek povabil tudi zastopnike mariborskega »Železničarja«, ki kot novinec v zvezni ligi potrebuje največjo pomoč.

Res je, da bi bili stroški za »nabavo« inozemskega trenerja veliki, vendar bi bila taka žrtev bogato poplačana. Za prihodnje leto se namreč obeta desetčlanska liga (12-članska je neprimerna) in borba za obstanek bo hujša kot je bilo doslej.

Velik problem naših košarkarjev je vadba v zimski sezoni, ki nikakor ne sme ostati neizkoriščena. Trening pozimi je možen samo v telovadnicah, ki jo je dala na razpolago samo I. drž. gimnazija v Ljubljani, medtem ko telesnovzgojna društva, zlasti »Tabor«, kjer je zibelka naše košarke, nimajo razumevanja. Kakor smo zvedeli, razume potrebe mladih športnikov samo tov. Borko, toda en človek res ne more uveljaviti svojih želja. Seveda, v tem primeru bo morala povzdigniti svoj glas Košarkarska zveza Slovenije.

Prepričani smo, da bodo vse te zapreke pravočasno odstranjene in da se bodo košarkarji — amaterji lahko marljivo pripravljali za prihodnjo sezono. Vrsta AŠK bo po vsej verjetnosti tudi prihodnje leto nastopala z istimi igralci kot poprej, če pa bi kdo v prestopnem roku želel zapustiti svoj matični klub, mu vodstvo tega ne bo nikdar branilo. Iz verodostojnih virov smo izvedeli, da je hotel pri ljubljanskih akademikih prelomiti tradicijo edinole neumorni Pavlovič, ki naj bi imel kot študent boljše pogoje pri beograjski »Crveni zvezdi«. Poslednje vesti pa pravijo, da se je Miko premislil, ker je spoznal, da je doma v družbi svojih fantov vendarle najlepše...

(p)

ŠPORT V KRATKEM

Pa preberite še tole zadevico, ki se suče okoli paragrafa in ne zanima le avtomobilskih športnikov, marveč vso švedsko javnost. Princesa Sibila, snaha švedskega kralja in mati osemletnega prestolonaslednika, je pred meseci zdirjala z avtom čez progo, ne meneč se za rdeče signale. Čuvaj jo je gladko prijavil in se ni uklonil ne grožnjam ne prošnjam. Princesa je bila 14. septembra obsojena na 1500 švedskih kron globe. Pravica je zmagala. Princesa ni prišla k razpravi, krivdo pa je priznala: »Strašno se mi je mudilo...« Kakor vsem ženskam...

V slovečega biciklista Fausta Coppija se je zatreskala prelepa mlada dama, znana v italijanski najnovejši škandalni kroniki kot »gospa v belem«. Prišlo je tako daleč, da so jo aretirali, a po daljšem zaslišanju spet izpustili. Napotila se je iz zapora naravnost v vilo, kjer jo je pričakoval Coppi, imenovan »campionissimo«. Gospa v belem se mora zglasiti vsak teden na policiji. Da bi zaljubljenca dobila potni list za Švico, kamor sta nameravala dokončno odriniti in se umakniti zlobnim jezikom, ni govora. Gospo v belem je namreč kazensko prijavil njen mož pravnik dr. Locatelli zaradi zakonolomstva in samovoljnega odhoda iz zakonske skupnosti. Po italijanskih paragrafih jo lahko obsodijo do enega leta zapora. Coppi je zaslovel kakor še nikoli. Mednarodna gospoda ima nov škandalček iz športnega sveta...

Kopa, mednarodni napadalec v francoski državni reprezentanci, ima mladega svaka, ki se piše Baurrigault. Ta igra pri Angersu in vzbuja s svojim nogometnim talentom tako rekoč svetle nade. Doslej so o njem še vedno pravili: »Tale je pa Kopov svak!« Ampak zadnji čas se je vrli mladec pokazal v taki formi, da mu je sam klubski prezident smehljaje rekel: »Če boš tako nadaljeval, bo moral biti tvoj svak kmalu vesel, če bodo o njem govorili: ‚Poglejte ga no, tale je pa Baurrigaultov svak!'«

Joe Louis – filmski igralec

Louisov zastopnik v Parizu Dick Edwards je sporočil, da bo nekdanji svetovni prvak vseh kategorij v boksu nastopil v filmu »Zločin brez zločina«, ki ga bo posnela filmska družba v Hamburgu. Razen njega bo sodelovala v filmu mlada francoska igralka Aurore Paqis. Eno vlog so ponudili tudi Mariki Rökk. Po Edwardsovi izjavi bodo film snemali v Franciji, v Nemčiji in v Jugoslaviji. Joe Louis bo med svojim bivanjem v Evropi šel za šest tednov na turnejo po različnih barih in kabaretih. Znano je, da se je po zatonu športne slave že v Ameriki uveljavil kot kabaretni pevec.

Šah

Borba proti remiju

V poročilu s šahovske olimpiade v Amsterdamu smo brali: Stahlberg in Pirc sta se po zelo mirni igri v 16. potezi s popolnoma enakimi možnostmi zadovoljila z remijem, Botvinik in Aleksander sta remizirala v 20. potezi. Taka in podobna poročila o miroljubnih in neborbenih remijih so posebno pogosta na turnirjih v srečanjih med velemojstri. Ljubitelji šahovske igre, posebno pa gledalci, ki v čedalje večjem številu polnijo turnirske dvorane, so nad takimi remiji razočarani, ker pričakujejo ostro borbo med dvema nasprotnikoma. Razlogi, ki jih navajajo v opravičilo prezgodnjega sklepanja premirja, so gotovo vredni vsega spoštovanja. Razumljiv pa je tudi odpor proti prevelikemu številu remijev, ki so jih poizkušali že večkrat z raznimi ukrepi omejiti. Strah pred remiji je rodil več predlogov o spremembi načina ocenjevanja partij in celo o reformi šahovske igre.

Oglejmo si najprej šahovske turnirje skozi prizmo zgodovine in statistike!

Prireditelji prvih šahovskih turnirjev so poizkušali vse mogoče, da bi preprečili neodločen izid partije. Takratna doba je zahtevala borbo, ostro borbo do konca, dokler ni eden izmed nasprotnikov položil orožja. Zato pa je bilo v začetku tako malo remijev. Na prvem šahovskem turnirju v Londonu leta 1851 se je samo 7 partij končalo neodločeno. Na rezultat remi sploh ni imel vpliva, ker je bil turnir odigran po sistemu izločilnih dvobojev na štiri dobljene partije. Na drugem mednarodnem turnirju v Londonu 11 let kasneje je igral vsak igralec z vsakim nasprotnikom samo po eno partijo. Igralca, ki sta remizirala, sta morala odigrati še eno partijo, če je tudi ta ostala neodločena pa še tretjo. Tako je Steinitz proti Greenu po dveh remijih šele v tretji partiji dosegel odločitev, prav tako tudi Owen proti dvema nasprotnikoma. Na dvokrožnem turnirju v Parizu leta 1867 pa remija sploh niso šteli in so obema igralcema zapisali ničlo v turnirsko tabelo. Kljub temu je od 136 partij bilo 10 neodločenih izidov, ker se pač včasih zaradi pomanjkanja materiala ni mogoče izogniti remiju.

Na dvokrožnem mednarodnem turnirju v Baden Badenu l. 1870 so prvič šteli remi kot pol dobljene točke. Od 84 partij je bilo 15 remijev, torej komaj 19 odstotkov. Tudi na naslednjih turnirjih, ki so bili odigrani pod istimi pogoji, je odstotek neodločenih partij ostal približno isti. Tako je na primer na velikem turnirju na Dunaju leta 1882, kjer so odigrali 36 kol, znašal 23 odstotkov.

Strah pred prevelikim številom neodločenih partij je vodil prireditelje mednarodnega turnirja v Londonu leta 1883, da so postavili v turnirska pravila določbo, po kateri se šele tretjič neodločeni partiji prizna delitev točke. Posledica je bila, da se je turnir zelo zavlekel, ker je bilo 74 neodločenih partij neveljavnih. Samo v 7 primerih je po treh zaporednih remijih med istima nasprotnikoma prišla delitev točke do veljave. Zmagovalec Zukertort je odigral 7 neveljavnih remijev, Blackburne 14, Englisch 19, Rosenthal pa celo 20.

Take borbe proti remiju poslej na nobenem turnirju niso več uvedli v prakso. Že nekaj mesecev kasneje je turnir v Nürnbergu za remi priznal vsakemu nasprotniku pol točke. Ker so na tem turnirju uvedli razdelitev igralcev po kolih po Bergerjevi tabeli in omejili čas igranja po šahovskih urah, je nürnberški turnir postal vzor za vse naslednje turnirje. Edino izjemo je tvoril dvokrožni turnir v New Yorku leta 1889, kjer v drugem kolu prvi remi ni štel in sta morala nasprotnika odigrati še eno partijo. (Konec sledi)

V počastitev
»Svetovnega dneva varčevanja«
dne 31. oktobra 1954 bo
MESTNA HRANILNICA LJUBLJANSKA
od 15. oktobra do 15. novembra 1954
dnevno nagradila
z žrebanjem enega od vlagateljev v hranilno knjižico s 1000 din

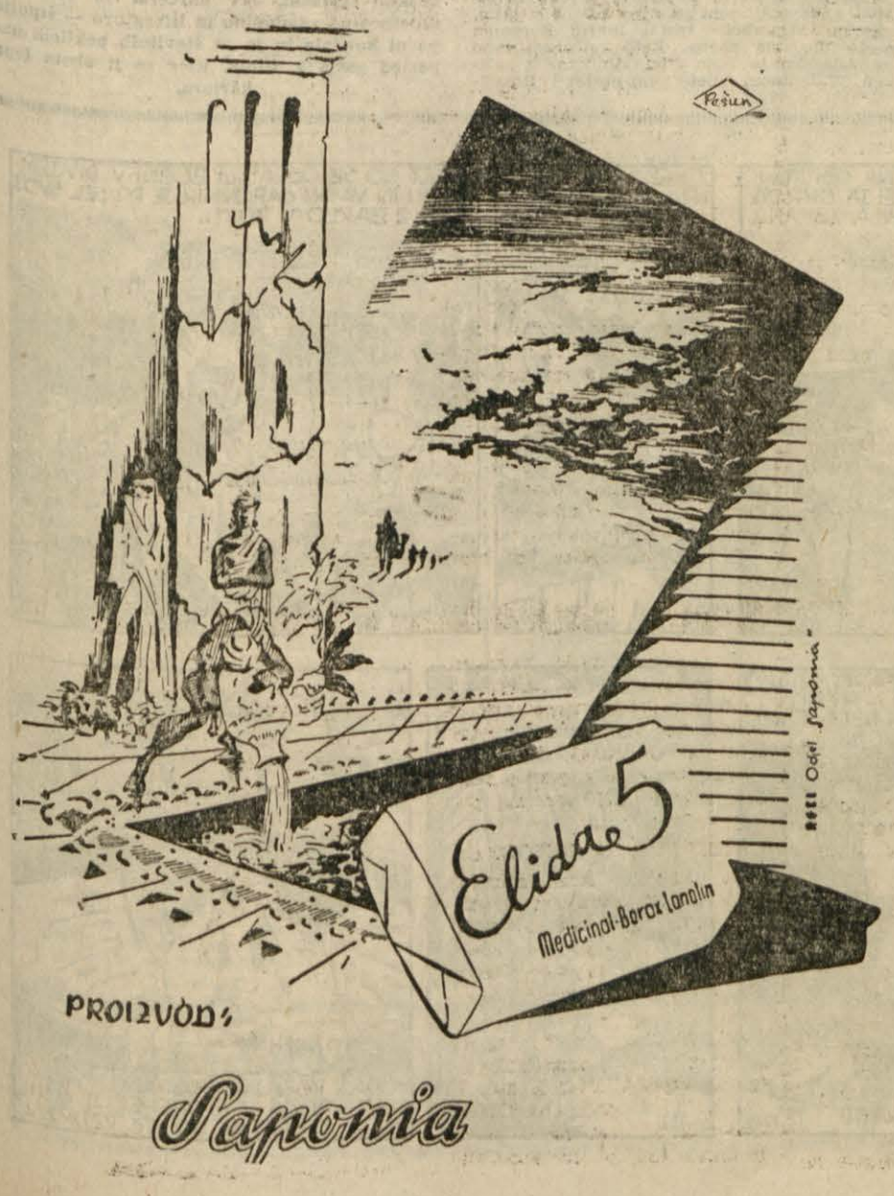

Pri starem splavarju Stanetu Severju...

„Hudičeva čeljust“ je posneta

»Ja, tega tiča pa dobro poznam. To je pa star flosar,« je dejala stara ženica, domačinka iz štajerskih krajev ob Dravi, kjer je med snemanjem »Hudičeve čeljusti« med prvimi splavarji zagledala Staneta Severja, prvaka ljubljanske Drame, v maski glavnega igralca Andreja Viteznika. Kar težko jo je bilo prepričati, da to ni noben pravi, marveč samo filmski »flosar«, igralec Stane Sever.

Prepričan sem, da bodo ljubitelji slovenskega filma v Viteznику komaj spoznali Staneta Severja. Seveda, če bodo imeli v mislih njegov obraz, ne pa kvaliteto njegove igre. Še sam sem ga komaj spoznal, čeprav sva že stara znanca. Neobrit, s košatimi, neurejenimi brki, zmršenih las, hudomušnega pogleda in razoranih lic, tak se mi je prikazal Stane Sever, ko sem ga v odmoru med snemanjem ujel v ateljeju Triglav-filma. Že prej sem marsikaj slišal o njem in njegovi igri v »Hudičevi čeljusti«. V prizoru, ko se stari Viteznik poslavlja, so predpisane po snemalni knjigi tudi solze. Režiser **Kavčič** naroči maskerki, naj pripravi glicerin. Tako je v filmu laže jokati. Pa je Stane takoj protestiral: »Ne, ne te solze bodo pa kar moje...«

Segla sva si v roke in se začela pomenkovati o splavarjih.

»Da, da, škoda da nas nisi obiskal, ko smo snemali na Dravi. To je bilo zanimivo in naporno delo. Pa tudi nevarno. Pravili so mi, da se je pred vojno pri Vuzenici na Dravi flos pravokotno zapeljal na leseni most. Orožniki so prisilili splavarja, da je šel sekat vrvi, da bi tako rešili most. Toda prav tedaj se je most zrušil in pokopal pod seboj nesrečneža. K sreči se jim ga je posrečilo rešiti.«

»Kako pa vloga?« sem nadaljeval, »si zadovoljen z njo?«

»Zelo zadovoljen. To pot imam prvič možnost, da v filmu igram starejšo karakterno vlogo. Z njo bom, upam, dokazal skeptikom, da zmorem tudi take vloge v filmu in ne samo na odru.«

»Mene menda ne prištevaš k tem skeptikom,« sem se zasmejal, Stane pa se je namuznil in kot, da je preslišal vprašanje, nadaljeval:

Stari splavar Andrej Viteznik — po domače Stane Sever

»To je bilo življenje med splavarji. Povsod, kjer so se včasih ustavljali, so bile stare flosarske gostilne. Tu se je plesalo, razgovarjalo, pilo. Če bi se še enkrat rodil, bi šel verjetno kar za splavarja. Sedaj razumem, zakaj še danes vleče stare flosarje na vodo.« Povedal je to malce dvoumno, da si prvi hip nisem bil na jasnem, ali ga je bolj prevzela romantika naših voda ali pa živahno življenje splavarjev po napornem delu, njih razgovori, zgodbe, polne napetih dogodivščin pa tudi pretresljivih zgodb.

KAJ PA DRUGI SPLAVARJI...

Tik pred vojno je leta 1941 zadnjikrat vozil po Dravi pravi »flos«, to je splav z nad 70 kubičnimi metri lesa. Po vojni so vozili samo še manjši splavi »cizeki« in še ti zgolj do leta 1948. Ko je na dravske bregove prišla ekipa Triglav-filma, je med starimi splavarji završalo. Strokovno vodstvo sta neizkušenim in v začetku malce plahim filmarjem prevzela stara in požrtvovalna strokovnjaka brata Miha in Franc Šarman, sodelovati pa so hoteli kar vsi splavarji.

Res, snemanje ni bilo lahko. Snemalec **Ivan Marinček**, ki mu je pri kameri pomagal **Janez Kališnik**, je imel težavno delo. S tremi velikimi splavi so prevozili skoraj 40 km vodnega toka in za vsak posnetek na splavu so imeli borno poldrugo minuto na razpolago. Sedaj obratujejo na Dravi mnoge hidrocentrale, ki jih v splavarskih časih ni bilo. Ni prijetno, če se v nekaj minutah vodostaj spremeni za več kot en meter ali pa če splav nasede na nenadni plitvini. Prav tako ni prijetno za režiserja, če imajo igralci tudi druge neodložljive obveznosti. Stane Sever je tudi v odmorih med snemanjem moral pripravljati svojega Cyranoja de Bergeraca, s katerim se nam je predstavil na otvoritveni predstavi letošnje sezone. **Jože Mlakar**, ki ga bomo v filmu videli kot Petruna, se je vsak dan vozil na vaje v Maribor, kjer bo nastopil kot senator Brabantio v Shakespearovem Othelu. Razlika med senatorjem in splavarjem je pač precejšnja, če že pozabimo na razliko med zahtevami, ki jih stavljata pred igralca film in gledališče. Pa vendar je le šlo vse po sreči. Če se je igralec **Zupan** po nerodnosti okopal v ne ravno preveč topli Dravi, njegov glas ni prav nič trpel in scriptgirl bo drugič bolj previdna pri pranju sadja v rekah.

»V začetku sem se bal flosa, zlasti še, ko mi je stari Šarman pravil, da so še vedno v vodi ostanki mostov, ob katerih se splavi lahko razbijejo. Sicer znam plavati, toda zaradi revmatizma se ne kopljem rad jeseni in še oblečen povrhu,« je pravil igralec Jože Mlakar. Pristavil pa je: »Vendar pa bo to snemanje ostalo med najlepšimi spomini mojega življenja.«

»Hudičeva čeljust«, ki so jo posneli v petih tednih z 2 kamerama, napravili nad 500 posnetkov in porabili 5 km in pol filmskega traku, je torej pred montažo. Na svidenje čimprej na platnu!

—er

Dva Napoleona

Sasha Guitry se po neuspelem filmu »Če bi Versailles znal pripovedovati...« pripravlja na nov podvig — tokrat bo ovekovečil Napoleona. Kot navadno, je tudi zdaj angažiral množico slavnih igralcev, ki naj bi s svojimi imeni zagotovili finančni uspeh.

Napoleona bosta igrala kar dva: revolucionarnega oficirja Daniel Gélin, cesarja pa Raymond Pellegrin. Sam Guirtry bo prevzel vlogo zvitega diplomata Talleyranda. Ježefino Béauharnais bo igrala Michele Morgan, Marijo Luizo Ingrid Bergman, Murata Henry Vidal, Barrasa Fermand Gravey, slavnega gledališkega igralca Talma Pierre Brasseur, maršala Lannesa Jean Gabin in papeža Pija VII. Vittorio de Sica. Gloria Swanson je dobila vlogo gospe Hudson Lowe in bo torej zdaj drugič nastopila v zvočnem filmu. Poleg teh sodeluje še vrsta slavnih igralcev: Lana Marconi (kot Marija Walewska), Orson Welles, Danielle Darieux, Gina Lollobrigida, Dany Robin, Micheline Presle itd.

Za film so naročili 1800 uniform, 150 topov, 700 bajonetov in 400 konj — pravzaprav malo, v primeri s plejado nastopajočih ljudi.

Anna Magnani

se poslavlja od filma

Anna Magnani je bila letos v Ameriki pri premieri svojega filma »Bellissima« (Najlepša). Povsod so jo navdušeno sprejeli. O namenu svojega potovanja je rekla:

»Hotela sem si izpolniti majhno željo, morda samo bežno muhavost, da bi videla Ameriko in da bi me nekateri hollywoodski zvezdniki poljubili. Izkušnja, ki mi med mnogimi, kar sem jih v svojem 44-letnem življenju zbrala, še manjka. Lahko rečem, da se nisem razočarala. Toda v dolgih molčečih nočeh, ki so bile izpolnjene samo z ropotom strojev in žvižganjem vetra, sem v svoji kabini na ‚Americi‘ ugotovila, da oni krhki, prividni svet iz šminke in maske ni moj svet. Rojena sem, da bi živela med kulisami, da bi izrazila svoje občutke na odru in ne pred kamero! Kamera vara tistega, ki ima zaupanje vanjo in mu zapušča samo bolečine, razočaranja in brezmejno utrujenost.

Morda je ravno utrujenost, ki me je gnala k odločitvi o svoji bodočnosti. Zapuščam film. Zdaj to lahko storim. Čeprav so kritiki o mojih filmih, posebno o ‚Zlati kočiji‘, vedeli toliko slabega povedati, sem vendar prepričana,

Anna je spet pred svojo publiko in ji prepeva — tako pišejo — dvomljive popevke — toda pri vseh skušnjah jo spremlja steklenica vina na ledu...

da smem z dvignjeno glavo oditi skozi vrata, ki so me tako dolgo ločila od moje publike, — vem, da sem pustila za sabo spomin, ki ga tudi čas ne bo mogel tako naglo izbrisati.

Vračam se k svoji publiki. K oni, ki mi je pred 20 leti ploskala v gledališkem delu »Poiščimo ljubezen«, in pred 10 leti v reviji »Cantachiaro«. K publiki, ki me še nikoli ni razočarala kot me je film — in ljubezen!

Ne gledam rada na platnu velikih igralcev in igralk, ki so že prešli najlepša leta in vrh svoje kariere. Vrnila se bom torej h gledališču, toda bolj kot gledališču bi se rada posvetila svojemu življenju, kajti po 44 letih je že čas, da začnem resnično živeti«.

Na vprašanje, če se od platna zato poslavlja, ker se namerava poročiti, odgovarja velika umetnica: »O, ne, ne! Saj sem vendar že poročena!«

To drži. Kljub drugačnim časopisnim poročilom je Anna Magnani še vedno poročena z italijanskim režiserjem Goffredom Alessandrinijem.

Ta velika ljubezen se je začela pred 20 leti v Milanu, kjer jo je Alessandrini prvič srečal v zakotni restavraciji. Alessandrini se ni utrudil gledati to prapodobo italijanske žene in ona je videla v njem moža, ki je prepotoval pol sveta in ki je predstavljal uspeh, bogastvo, ponos in temperament. Oba sta se rodila na egiptovskih tleh italijanskim staršem. Samo da so njeni bili revni. Ko je bilo Anni pet let, so se starši vrnili v Rim. Prišla je v internat francoskih nun in od tam takoj ušla. S 15. leti so ji starši končno dovolili vpis v igralsko šolo. Že čez eno leto je šla na turnejo v Argentino z velikim uspehom.

Potem so sledile manjše vloge pri različnih gledališčih, lakota in dolgovi...

Poročila sta se. Anna je 1935. leta debutirala v filmu »Slepa iz Sorrenta«. Dve leti je trajala njuna sreča. Dva tako podobna in temperamentna značaja nista mogla dalje živeti pod eno streho. Se tri leta sta se prepirala, dokler se nista 1940 brez pravne ločitve razšla. Anna se je zaljubila v mladega italijanskega igralca Massima Serata, od katerega ima sina Luca. Ljubezen je trajala samo nekaj tednov. Otrok jo je nenavadno osrečil, toda potem je obolel na otroški paralizi.

Po nekaterih filmih — med njimi »Teresa Venardi« z režiserjem Vittorijem de Sicom in »Livada cvetlic« z Aldom Fabricijem — se je Anna l. 1943 spet vrnila na oder z revijo »Canthachiaro«. 1945 pa je šlo njeno ime po vsem svetu s filmom »Rim, odprto mesto«, ki ga je režiral Roberto Rossellini. Njeno prijateljstvo z Rossellinijem in njen prepir z njim, ko je za »Stromboli« izbral Ingrid Bergman namesto nje, sta znana. Zato je nezaslišano triumfirala, ko je njen film »Vulkan« z režiserjem Wilhelmom Dieterlom postavil Rossellinijev »Stromboli« daleč v senco. Kot pristna Italijanka pa Rosselliniju vendar nikoli ne bo odpustila...

Škoda je le, da se velika umetnica zdaj vedno bolj vdaja alkoholu — to gotovo ni »resnično življenje«, ki bi se mu tako rada posvetila.

Anna Magnani kot Camilla Perichole v »Zlati kočiji«. Režiser Jean Renoir.

»Sangaree« je najnovejši film Arlene Dahl, Fernando Lamas pa najnovejši zaročenec. Rodila se je pred 26 leti v Minneapolisu norveškim staršem. Na univerzi je študirala umetnostno zgodovino in literaturo — študija pa ni končala in je po številnih poklicih naposled zašla k filmu, kjer se ji obeta lepa kariera.

Prihodnji film s Clarkom Gablom bo »Najemnik« — prvi film, ki ga bo z njim posnela družba Fox. Doslej je Gable 20 let igral izključno za MGM.

•

V nekem predmestnem kinu v Arizoni so nabite table s temle napisom: »Prosimo ne streljajte v platno, ker je za njim stanovanje operaterjeve družine!«

Filmi, ki jih bomo gledali

GOSPOD RIPOIS — francoski film
Režija: René Clement
Scenarij: Raymond Queneau, Hugh Mills, René Clement
Kamera: Oswald Morris
Glasba: Roman Vlad
Igralci: Gérard Philipe, Germaine Montero, Valerie Hobson itd.

Za to komedijo — po romanu Louisa Hemona »Monsieur Ripois et la Némésis« — je René Clement dobil letos v Cannesu posebno nagrado in vzdevek eksponenta nove realistične francoske šole.

Film se odigrava v Londonu in so tam za obe verziji, francosko in angleško, posneli vse notranje in zunanje posnetke.

Medtem ko so vse ženske vloge realizirale angleške igralke, nastopa v glavni vlogi modernega Don Juana Gérard Philipe, ki se v povojnih letih slučajno znajde v Londonu, kjer vegetira v neki pisarni. Posreči se mu osvojiti svojo šefinjo, ki pa ga odpusti, ko si izbere manj tiransko prijateljico. Brez denarja in strehe, samo z ročnim radiem, se Ripois klati po ulicah, dokler se ga ne usmili prostitutka, deli z njim stanovanje in mu s svojim denarjem omogoči, da se lahko izdaja za profesorja francoske literature. Tako se spozna z mlado, bogato Angležinjo in se z njo poroči. Na mah je ubegi »clochard« med gornjimi desettisoči in spet poskuša uveljaviti svoje ljubezenske želje. Pri tem se mu pripeti nesreča in skoraj postane žrtev svoje igre, toda na kliniki se obe ženski sporazumeta in happyendu ni, vsaj na videz, ničesar več na poti. Vendar pa mu ne verjamemo, zakaj občutek imamo, da se Don Juan že ogleduje po novih dejanjih...

Valerie Hobson in Gérard Philipe